

EGYETEMES REGÉNYTÁR

BÁRSONY ISTVÁN

ECCE HOMO

BUDAPEST. 1907
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-41-2 (online)
MEK-12813

TARTALOM

Ecce homo.
A Berei Jani születésnapja.
Kint a réten.
Egy rab megszökött.
A riska.
Jóco.
Pákász-idill.
Birli Tóni.
Helyén a szive.
Cigányvér.
Paraszt don Juán.
Közös nyomorúság.
Magyar kamat.
Söjtör Bandi.
A pünkösdi őzbak.
Hajnalodik.

Ecce homo.

Gavrília, a kis nyizge kecskepásztor, lelkendezve nyitott be abba a kunyhóba, amely az erdős szakadékok közt barnán és fehéren úgy lippent meg, mint egy vándorúton levő fáradt sirály. A Traján kunyhója volt az, az orvvadászé. Néhány száz lépésnyire onnan látszott egypár viskó; ott kezdődött a nyomorúságos hegyi falu; mindössze vagy harminc-negyven házikó, jó messzire egyik a másiktól; a szegény oláh ott verte le kunyhója cölöpjeit, ahol éppen legalkalmasabbnak gondolta a helyet a fészekrakásra.

- Traján!... Traján!... vedd elő hamar a puskádat, - mondta Gavrília, a sietéstől elfuladva, - a Keselyű-hegyen, fent a Kék-csúcsnál, sok vadkecskét láttam.

Traján egy szalmavackon hevert és pipázott. Erre a szóra felpattant a földről és megrázta magát, mint egy havasi medve, amely épp a patakon gázolt át. A szalmaszálak zizegve röp-ködtek le a ködmönéről, meg a nadrágjáról. Hatalmas, óriás termetű móc volt: majd két akkora, mint Gavrília. Szép, de nagyon kemény. Az arca majdnem mogorva. A homloka közepén egy függélyes mély ránc. Haja, bajusza koromfekete. Sohasem nevetett.

Lekapta a puskát a falról s megveregette a kis pásztor vállát.

- Vezess, Gavrília, vezess.

Amint a viskóból kiléptek, mindjárt befordultak az erdőbe. Szótlanul mentek egymás mellett; Gavrília úgy szökellett az avaron, mint egy mókus; a Traján nehéz lépései alatt ellenben ropogott-recsegett minden.

Jó félórát mentek fel a hegynek. A lomberdő sötétjében mintha kihalt volna minden eleven-ség; mindössze egy suta-őzet vertek fel, amely nagy szorongással inalt tova előlük, alig két- vagy háromhetes kis borjával. - Nem kerestek ösvényt; jól tudták az utat mindaketten torony-iránt is. Ha kitértek s kerültek valahol, az csak a hasadékok miatt volt, a miket nem lehetett volna átugrani.

Mikor a fenyvesbe értek, halkán, szinte suttogva, szólalt meg Traján: - „Hány?” - Gavrília csak az ujjával mutatta: „Nyolc.”

Nyolc zerge!... Itt, ahol ha akad is elvéte, de nincs igazi hazája, mert sokat járják a pásztorok a hegyet mindenfelé. A vén kecskebakok kolompja nem szép muzsika a zergének.

Traján nem bírt magával; minduntalan előre rohant, vitte a szenvedélye. Aztán megállott, mert meg kellett várnia Gavríliát, aki nem tudott vele lépést tartani.

A Keselyű-hegy derekán voltak s éppen ki akartak kanyarodni a Kék-csúcs felé. Traján már el is indult, de Gavrília nem mozdult. A fejét vakargatta, mint aki nem igen tudja, hogy mit csináljon. Odaszólt a puskás oláhnak:

- Állj meg csak, Traján. Nem jó lesz úgy.

Traján lábujjhegyen jött vissza s intett neki, hogy csak minél halkabban beszéljen itt. A zergének jobb füle van, mint a vaddisznónak s jobb a szeme a hiúzénál is.

- Arra megláthatnak, - suttogta Gavrília, - ott volt az egész nyáj a Rideg-sziklán. Lásd, ahol legelnek a kecskéim, ni; onnan, a fák alól, vettem észre a sok vadkecskét. (Már ő csak vadkecskének ösmerte a zergét.)

- Hát merre menjünk? - kérdezte Traján a vallanak, meg a kezefejének egy mozdulatával. Kíváncsi, türelmetlen nézése is segített ezt a néma kérdést kiegészíteni.

- Tudod mit, Traján, próbáljuk meg a „grádicsot”.

Traján félrehúzta az orrát. - Nagyon keskeny, - mondta.

De Gavrília nem tágitott. - Elég széles az: ahol szűkül, ott hasra fekszünk; én már kecskegidát is cipeltem át rajta.

- De te kicsiny és könnyű vagy, Gavrília: te átbujnál tán a tű fokán is. Hanem nézz meg engem. (Úgy rémlett neki, mintha Gavrília fitymálva húzná szét a száját: fellobbant.) Különb-dutye la dráku, ördög vigye. Majd csak lesz valahogy. Gyerünk, Gavrília.

Egy kis kerülővel visszafordultak a „grádics”-hoz. Az isten csinálta azt még a vízőzön idejében. Két lépés volt, ahol legszélesebb volt, de néhol a hasmántcsúszó ember egyik válla már a mélység fölé került rajta, úgy megszűkül. Aféle természetes szerpentin-úthoz lehetett volna hasonlítani. Körben kanyarodott felfelé s iszonyú meredek tágongtak a szélén. Fel lehetett rajta jutni egészen a Kék-csúshoz, ha pedig azt óvatosan megmászta az ember: éppen felibe került a Rideg-sziklának, úgy, hogy az ott legelő zergék se szimatot nem kaphattak róla, se meg nem láthatták.

Aki a tulsó hegyről nézett volna át ide a Keselyű-hegy oldalára: két cserebogarat láthatott volna nemsokára, amint végigmászik a sziklafal meredek lejtőjén. A ragyogó napfényben meg-megvillant a Traján puskája; a csillogás arra csalt egy kíváncsi havasi szajkót, a ritka madár körülropkodta a két csúszó-mászó furcsaságot, s a csudálkozás hangjait hallatva, szállt át a mélység fölött, a fekete fenyvesbe, ahol bizonyosan megközelíthetetlen, titkos magasságban volt valahol a fészke.

Előljárt mindenütt Gavrília, hogy lássa, hol férnek el jobban. Legtöbbszörre úgy mozogtak előre, négykézláb, hogy minél kevesebb lássék belőlök.

A nap erősen sütött s Traján izzadt. Szuszogva szorongott egy alig háromaraszos ösvényen, amely a „grádics” legveszélyesebb pontja volt. Azon túl meglehetősen kiszélesedett megint a sziklapárhány.

Gavrília már átjutott a veszélyes ponton s ott visszafordult.

- Megállj, Traján, nyújtsd ide lassan a puskádat, könnyebben mászol úgy, ha nem kell rá vigyáznod.

Traján szót fogadott s egészen végig nyúlva a sziklán, szinte hozzátapadva a forró kőhöz, igyekezett túljutni a halál e tágongó kapuján.

De amint már-már annyira volt, hogy a vállával szabadabban mozgott, Gavrília, aki eltorzult arccal állt a biztos, kényelmes területen, egy bakkecske vad öklelésével ugrott neki s a puska-tusával hatalmasan oldalba nyomta.

Egy másodperc alatt üres volt a keskeny sziklapárhány az a része, amelyen az imént Traján feküdt. Kövek gördülése zavarta meg a hegyszakadék csöndjét; súlyos szikladarabok koppanásának a visszhangja ismétlődött, kétszer-háromszor is.

Volt-e abban a zajban egyéb is, például egy kiáltás, vagy egy lezuhanó puha test zsákszerű puffanása: azt Gavrília nem tudta volna megmondani. Borzasztóan kikelt arccal állt a mélység szélén; a Traján puskáját szorongatta, markolásza, szeme üvegesen meredt a semmibe, haja égnek állt kis sovány fején, csupán a fülével élt: borzadva, fogvacogva hallgatózott.

Úgy zúgott a füle, hogy nem tudta többé: hall-e hát valamit, vagy csak képzelődik. Mintha mozgott volna valami alatta, a sziklafalon; mintha bokrok zörgése lett volna az; vagy csak a folyvást hulló kavics gördült, kopogott, pattogott lefele, jobbra-balra.

Leguggolt s vissza-visszariadva, szemmeresztve dugta ki fejét a párhány szélén.

Első tekintete egy vergődő, iszonyúan erőlködő alakra esett, aki vagy négy ölnyire alatta, néhány csenevész törpefenyő kiálló gyökereibe kapaszkodva, húzta fel magát a sziklafal egy teknőszerű, homoru hajlata felé, amely elég lehetett arra, hogy benne egy ember végigfeküdjék. De onnan azután se jobbra - se balra, se fel. Csak le, - száz ölnyi mélységbe.

Trajánt az égi hatalmak óvták. Mikor Gavrília letaszította, nem zuhant mindjárt, hanem csúszott; ösztönszerűen kapott hozzá a sziklafalhoz s vas-ujjaival még a legkisebb göcsön is megfogódzott egy-egy pillanatra. A többi tisztán a legnagyobb véletlenség volt; az is, hogy a törpe-fenyők éppen az útjában voltak, az is, hogy azok fölött a szikla egy akkora mélyedést mutatott, mint egy - koporsó.

Gavrília reszketve nézte, hogyan küzd az élet ösztönével az az ember, akit ő gonoszul akart elpusztítani. Szívdobogva leste, hogy elérje-e a mélyedést, ahol valahogyan meghúzódhatik. A hegylakók vakhitével kezdett magában imádkozni, hogy bárcsak elérné, bárcsak ne zuhanna le a biztos halálba.

Már megbánta, amit tett. A kitörő gyűlölet ereje ellankadt benne; felülkerekedett lelkében az elnyomottak, a vereséghez szokottak gyávasága.

De amikor megbizonyosodott róla, hogy Traján már elfoglalta az egyetlen pontot, ahol egyelőre nem fenyegeti közvetlen veszély: megint kiujult elfojtott, lappangó dühe s vérbe borult szemmel, szinte sikoltozva harsogott le a barátjához:

- Traján! - Traján!

Az óriás móc felemelte a fejét s kőkemény nyugalommal kérdezte: mi kell?

- Traján!... te!... te kutya!... nincs itt vadkecske sehol, csak ide akartalak csalogatni;... hallod-e, én löktelek le! Tudod-e, Traján miért? persze tudod! tudnod kell, kutya! Én is tudom. Mindent tudok, te!... Tudom, hogy amíg a kecskéimet legeltetem, te bejársz az asszonyhoz. Te kutya! te veszett kutya! de 'iszen az az én feleségem, nem a tiéd...

Elhallgatott, mert hörögni s fuladozni kezdett. Traján csendesen, indulat nélkül szólt fel:

- Neked van igazad, Gavrília. Jól tetted, amit tettél; ha én te vagyok, én is csak úgy teszek.

Gavrília a nagy kitörés után lecsillapodott valamennyire. Bámulva hallgatta a nagy Trajánt. Mindig tiszteletet érzett iránta a bátorsága meg az ereje miatt; de most mintha nem is ember lett volna, úgy viselte magát az orvvadász.

- Hát nem félsz, Traján?

- Félttem én valaha, Gavrília?

A nyizge, nyomorult kecskepásztor lelkében úgy hullámozott az érzelmek, hogy egészen megzavarodott már. Ha az az asszony jutott eszébe, mindjárt neki kapott a Traján puskájának s borzasztó dühvel szánta el magát, hogy lelővi onnan, ahol megbujt, hadd legyen teljes, igazi a bosszú. De amint arra gondolt, hogy a lövés után Traján hogy fog lefelé gurulni szétloccsant koponyával: mindjárt elhagyta minden bátorsága.

Siránkozó hangon nyöszörgött:

- Jaj, Traján, Traján! mért nem hagyta békét az asszonyomnak!

- Hát bántottam én? - felelt Traján, nagyot rántva a vállán. - Hát vajjon nem ő vert-e meg azzal a boszorkányszemével? 'Iszen nem állhatja ki elevenvérű ember annak a nézését. Én nem tehetek róla, Gavrília.

Mély meggyőződéssel beszélt; a maszülettett ártatlanság se mutathatna több lelki nyugalmat. A kis pásztor elkezdett bólintgatni: Igaz! igaz! - Azután valósággal sírva fakadt: - Jaj, Traján, jaj, de sajnállak; hát te nem sajnálsz engem? bocsáss meg, Traján.

- Nem haragszom én, Gavrília. Mondottam, hogy jól van ez így. Menj haza isten hírével; ha megunom itt, majd leugrom; csak még egy kicsit gondolkodom, imádkozom.

- Hát, te Traján, te!... igazán el tudnád ezt az esetet felejtetni? nem törnél vesztetre?

- Már el is felejtettem, Gavrília.

- Hallod-e, Traján, esküdjél meg nekem valamire! ígérj meg nekem valamit, Traján; nézd, összeteszem a kezemet is, úgy kérlek, szépen.

- A puskámat akarod tán? a tied az már. Minden a tied. Nekem nem sokáig lehet közöm ehhez a világhoz.

- Te Traján... ígérd meg... de ígérd meg nagyon... hogy úgy vigyen el téged a szarvasördög, oszt ne legyél te sohase valami nagy nyavalya nélkül, ha megszeged. Traján! ígérd meg, bátyám, hogy nem bántod többet azt az asszonyt!... hogy elfordúlsz ezentúl, még ha messziről látod is. Akkor megmentelek, hozok kötelet neked, Traján.

Az orvvadász kivette a bekecse zsebéből kurtaszáru cseréppipáját s elkezdte tömögetni.

- Ördög vigye el a lelkemet, Gavrília, ha rá is gondolok többet. Erigy, kérdezd meg tőle: elmentem-e hozzá most utóljára, amikor elmehettem volna. Sokat imádkoztam azóta; magamtól is elszakadtam volna már tőle. Házasodni akartam, Gavrília. Fakgasd ki egy kicsit Mitru Iliánát, majd megmondja neked.

Gavrília nagyot lélezett. - Mitru Iliánát akarod elvenni? Szép fáta, mondhatom.

- Bizony; szebb, mint a feleséged.

- Nem igaz, Traján, nem igaz! Akkor nem értesz a dologhoz, ha ilyeneket beszélsz.

- No, nekem jobban tetszik.

- Hál' istennek, Traján. Hát megígéred? Ígérj; esküdj; futok a kötélért, ne félj.

- Hát félek én? De azért esküszöm. Amire akarod. Legyünk okosak mind a ketten. Nekem is jobb, de neked is jobb. Lásd, kiszülhetne s még felakasztának.

Gavrílián végigfutott a hideg.

- Hát mindjárt itt leszek, Traján. Nem fogja megtudni senkise. Egyikünk se beszél erről az esetről. Te elfelejted. Én is. Mert úgy-e, nekem is csak van felejtetni valóm?

Traján nem is szólt, csak intett és rágyújtott.

Gavrília pedig sietett vissza a faluba, a mentő kötélért.

*

Eltelt egypár óra, mire visszakerült. Traján akkor is nyugodtan pipázott a koporsójában.

- Itt vagyok már, Traján. Itt van a kötél is. Most vigyázz ide. Van itt egy nagy kiálló szikladarab, arra akasztom a hurkot; azután ledobom neked a másik végét. Azt kösd a derekadra, hogy ki ne csúszszék a kezedből valahogy. Oszt' akkor isten nevében: mászszál. Tudod már te azt. Mit is tanítgatlak? Mászszál, Traján. Én majd itt lent húzom a kötelet, segíték te neked... No most, Traján; isten nevében!

A hosszú kötél leröpült a mélybe s éppen oda hullott az orvvadász elé. A nagy móc ki se eresztette a pipát a foga közül; lassan, nyugodtan megvizsgálta, meghúzogatta a kötelet, hogy elég erős-e, aztán felkötötte a derekára.

- No most, Traján! no most!

A sziklafalról megint elkezdett hullani a törmelék. Traján lassan kapaszkodott fel a kötélre s a lábával csekélyke támasztékokat keresett volna a meredek szirten.

- No most, no most, - nyögdicsélt odafent a kis Gavrília s a mint a barátja elérte a sziklapárkány szélét, belekapaszkodott a kézcsuklójába, úgy húzta, úgy segített neki minden erejével.

Még egy rántás, még egy rúgás és - hopp! - talpra állott Traján a „grádics”-on.

Kiegyenesedett, egy kicsit kinyújtózkodott s azután nyakon kapta a kis Gavríliát, fölemelte a levegőbe, megcsóválta félkézzel s kiröpítette a magasba, mint egy parittyát.

A nyomorult nyizge pásztor egy nyiffanással perdült meg maga körül az űrben, s hang nélkül zuhant lefelé, száznál is több röpülő úton, akár egy lelőtt keselyű.

Traján oda se nézett, vállára vette a puskáját, amely most is ott hevert a sziklán, lement a faluba s beállított Gavrília feleségéhez.

- Vége az uradnak, - mondotta, - éppen most bukott le a Keselyű-hegyről.

A boszorkányszemű asszony megrezzent, egy pillantást vetett az orvvadász sötét, pokolmélységű szemébe, az éppen elég volt arra, hogy semmit se merjen kérdezni tőle.

Hanem a helyett átkapta a móc erős medvenyakát, s hatalmas karjával forrón, szenvedélyesen, magához szorította.

A Berei Jani születésnapja.

Hajnaldott s a Berei Jani vendégei kászolódtak.

A kisháti pap már régen megszökött; neki misézni kell ma reggel otthon, vasárnap van. A süket doktor látja a hajnali szürkületet, s azt hiszi, este van: erővel le akar feküdni a házigazda meggyűrt vackába; de a falu esze, Petesfi jegyző úr, felcibálja: „Nem oda Buda, előállott a szekér, beteghez hínak, héj!” Doktor csigabiga lassan mászik le a pokrócról s egyre igazgatja a pápaszemét, úgy kérdi: „mi, he?”

A házigazda a gyomrát fogja s kacag; Petesfi elől húzza a doktort, Berei hátul tolja, mégis a kocsisnak kell közben járni, hogy a tudós férfiú a szekérbe kerüljön. A kocsis a legjózanabb köztők s ez nagy szerencse, mert úttalan-úton mennek. Az árvíz elöntötte az egész vidéket; a kisháti országútból alig egy tenyérnyi látszik ki, de itt-ott húsz-harmincölnyi szélességben is megfekszi lejtősebb helyeit a víz.

Más esztendőben itt volt a Berei Jani születésnapján a fél vármegye s három nap, három éjjel nem vala hossza-vége a dáridónak. Az idén?!... Még ilyen nagyon pusztá nem is volt tán sohasem a Siványos-pusztá. Kinek lenne most kedve mulatni, mikor sose tudni, hol és mikor jut az ember az ürge sorsára A kishátiak csak fél órányira laknak, dombon van a falujok, nem nagyon félnek, hát eljöttek; a többi mind a maga portáját őrzi: virraszt, de nem mulat. Még Sűgó Gidáék se jöhettek most át a magyar áldomásra, pedig csak egy iramodás választja el őket, idelátni a házok fedelét; csakhogy a Berei Jani tanyája innen esik a Szárcsa-réten, a Sűgó-birtok meg túl. Ami közbül van, az feneketlen sár, meg víz, tarkítva nagy foltokban barnára száradt tavalyi náddal.

Csak a cigány maradt még. A három szál more összesűgött s amint Berei a locspocsban cammogó szekér után bámult, elibe sunyított a primás.

- Meginstálnánk a ténsurat, csókoljuk kezsit-lábát, az ökörsekír eránt...

Berci föleszmél.

- Mi kell neked, te bíbicfejű? Ökörseker? Szekeret kaphatsz, de ökröt nem adok. Tán bolond vagyok, hogy ilyen időben nyúzzam a jószágot! Húzzátok a szekeret magatok.

A primás válla közé kapkodja a nyakát, úgy óbégat: jaj-jáj!

- Ne jajgass, hollófia! 'sz nincs még vége a mulatságnak! Húzd rá ízibe; kurgasd azt a vonót! Juliska, Juliska! Jöjjön ide csak, szentem, hát ki eszi meg azt a sok kitolófánkot, meg tepertőspogácsát? Gondoltam egyet, juhhé! ha Sűgóék nem jöttek mihozzánk, majd elmegyünk mi öhozzájok, elvisszük nekik a...

Juliska leányasszony, a Siványos-tanya őrangyala, úgy pattant ki a házból, mintha seprőn lovagolna. Jó markos, tenyerestálpas fehérszemély volt s ha virághoz hasonlítanék, tán az őszi rózsá juthatna leginkább eszünkbe, az is olyan, amelyik erősen elnyílott már; de azért e mellett a félviseltes, vedlettképű, ötven éves Berei mellett elég jól festett még.

Se szólt, se beszélt, csak nyakon csípte a gazdáját s kicipelte az udvar sövényéhez. Ott megmutatta neki a tájékat.

- Hová is megyen maga? - kérdezte hepciásan.

Szomorú kép volt az. Végesvéig mindenütt víz. Egy szürkés fényben csillogó cseppfolyós rónaság. A futó éjszaka még nem szöktette meg mind a csillagokat, azoknak a halvány, remegő arca sok helytt meglátszott a búzatermő síkon. Se ember, se állat sehol. A rengeteg

víz fölött köd libegett, a Szárcsa-rét nádasai közt úgy inogtak, mozogtak, vándoroltak a ködfoszlányok, mintha eltévedt lelkek bujkálnának ott, akik nem ösmernek rá a tegnapi világra s nem tudják többé, merre visz az út ezen a vízen át az ő titkos hazájokba.

Bereiben felfortyant a dacos szittyavér.

- Micsoda? Hát maga ettől a tál víztől is megijed? Vénül ám maga, szentem!... Bicsó! Korpás! ugorjanak kendtek, rántsák elő csak a ladikokat!... Egy-kettő, meglegyen, aszondom! Aki erre-amarra!... Én vagyok tán az úr a háznál, vagy mi?

Julis leányasszonynak olyan vala a természete, mint a gyöngytyúké. Az is, amíg ki nem tör a zivatar, kiabál; ha pedig menydörögni kezd, rögtön elhallgat.

- Jól van no, jól van; nem köll azért mindjárt a házfalát kirugni.

Berei vérszemet kapott. Most már csak azért is megmutatja ő. (Ez is magyar virtus.)

- De bizony kirugom; ha rugom is, a magamét rugom! Csónyikon megyünk búcsúra, Sógóék-hoz, punktum; én mondtam, megmondtam! (Egyre jobban kiabált, pedig senki se szólott már ellene.) Korpás! Hallja kend! A lyukasba kend ül a morékkal; vigyenek kanalat meg lapátot, merítgessék folyvást, ha telik a csónak. Bicsó, kend engem visz, meg a tolófánkot, meg a butykosokat, meg ha elbírja a csónyik, hát a leányasszony is beleülhet, de azt megmondom, hogyha sekélyre megyünk, ha elakadunk, akkor kiteszem, ott hagyom.

Isten igazában be lehetett rúgva. Juliska ösmerte már, dehogy hagyta volna magára. Még belefordítják a béresek valami lápi kútba és ott vész...

Már vagy húsz esztendőcskét éldegéltek így együtt, kettesben, mint két pusztai fa, amelyiknek lassanként összefonódott az ága a föld felett, a gyökere meg a föld alatt. Jó felesége, hűséges társa volt ezalatt ennek az embernek, ha nem is tudott róla a matrikula. Elég, hogy látta az isten. Soha városi asszony, urivér, nem lehet ilyen igaz. Hát a mióta az első bimbót letépte az ő rózsabokráról Berei Jani, nyílhatott volna-e másnak is abból a rózsából? Még csak kísértésbe se igen eshetett, iszen ha úri vendég jött, az nem nézte asszonynak, ott volt az ő helye mindenkor a konyhán, a tűzhely környékén.

- Jól van na, jól van! Csak csillapodjon le már. Hogyne mennék vele? Hozom az ételt-italt, Bicsó bent ül már a csónakban, menjen csak előre.

Berei leakasztotta a tornác fogasáról a karikását s nagyot csördített a banda feje fölött. A három cigány ügetve inalt a nagyobbik csónak felé, amelyet Korpás elfojtott káromkodással reparálgatott össze.

- Úsztok ma, ebadták, - förmedt a cigányokra, mikor azok lekuporogtak a csónak közepére. - Még leguggoltok? Majd adok én nektek! Kapod elő mindjárt a tolórudat? Amelyik elfárad, azt menten kilököm az árvízbe.

A klarinétos meglökte a kontrást s a szemöldökét rángatva súgta: - Hát nem ippen úgy beszél, mintha ű vóna a ténsúr?

A kontrás észrevette, hogy Korpás gyanakodva sandít feléjük s nagyon emeli az egyik tolórudat. Elugrott a pajtása mellől s dühösen vartyogta: - Na nízze meg az ember, á klarinétos mán is azon kezdi, hogy ű milyen fáradt!

Korpásnak is elég volt ennyi, végigsuhintott a klárinétoson. - Most már azért is te segítesz, nesze a tolórúd.

Aligha össze nem marakodik a két cigány, ha Juliska meg nem jelenik a kosarakkal.

- Egy-kettő! Húzzad, more, indíts, Bacsó! - kiabálta Berei s a két csónak ringva lendült beljebb a parttól, oda, ahol a kora reggel hús szellői borzolgatták a sík vizet, a nagy egyformaságot.

De milyen egyformaságot!

Az egész pusztát elborította az ár; határ nem volt sehol; hogy merre vihetett a dűlő, azt még a pusztai béresek se tudták kitalálni. A mozdulatlan vízből valami kiemelkedett amott messze. Az árkosi kőkereszt volt az, csak annyi látszott ki belőle, hogy abból az alsó szára is olyannak tetszett, mint a többi. Az egész egy négyágu csillag. A tetején egy fekete pont ült, bizonyosan valami árva varju, amely szebb napokban szokta meg, hogy oda telepedjék a kereszt csúcsára.

A víz világos, fehéres hátát egy sötét, keskeny vonal szelte át nyugaton: az volt a nagy kinnal, fáradtsággal emelt töltés, amelyet áttört, megszakgatott a folyó vad rohama. A töltésgerincen, az átázott iszapos földön, gunnyasztó madarak ültek csoportosan. Amint a csónakok arra közeledtek, felriadt mind, s könnyű lenge röpüléssel kapott fel a magasba. Ott megszólalt egyik is, másik is: „pó-li! pó-li!” Egy sereg szélkiáltó. Most jöhettek, fáradtak még, nem lelik igazi hazájokat, nagyon is sok nekik ez a víz, amit nem lehet lábolni, gázolni.

A szárcsa-rétből a cigányok cincogása mind felkergette a vadrucát. Kevés volt; mindössze néhány nyomoruságos cigánykacsa; azok is nekiindultak a mérhetetlen égnek s nyílegyenesen, toronymagasságban költöztek másfelé. Mindegy lehetett nekik, akárhová; mindenütt ugyanaz a tenger fogadta őket, mindenütt otthon voltak.

Kishát felől harangszó hallatszott. Az érc rezgő hangját el-elkapta, magába szította a susogó nádas és nem adta vissza; egybeolvadt a harang elvesző kongása a sűrű, hajlós nád zizegésével. Most még nem volt itt nyoma semmi életnek sem, egyetlen bogár se szárnyalt, a szunyogzummogás ideje nem jött még el.

Szörnyű lassan haladt a két csónak. A szárcsa-réten át kellett menni, ha a Sűgőék tanyájára akartak eljutni, de a rét tele volt zsombikkal s ahol a nádas ritkult, ott mindjárt bele-bele botlott a csónak az apró földpúpokba.

Éppen feljött a nap, amikor elérték a Boka kunyhóját.

A szárcsa-rét közepén van egy kerek dombocska, annak a közepén van egy nádkunyhó, a nádkunyhó mellett van két rekettye-fűz. Itt volt az öreg Boka tanyája hajdanta. A szárcsa-rét egyetlen pákásza, az utolsó, itt tartogatta a halász-szerszárait, a varsákat, a nádvágó kaszúrt, a retesz-hálót. Az öreg Boka meghalt s a kunyhója esztendőök óta korhadt, foszlik, romlik.

A nap első mosolygása rá esett a dombra, ahol a szegényes, pusztuló pákafészek olyan nagy ellentétben volt a dombocskát borító finom, sűrű, zöld tavaszi gyeppel.

Berei belekapaszkodott Bicsóba. Hóha! Álljon meg kend!

A csónak odafordult a domb kikötőjéhez. Egy facölöpbe beleékelve egy vaskarika, punktum, az a kikötő.

Korpás csak mindig azt igyekezett utánózni, amit a társa művelt; ő is a szárazföldhöz tolta a maga csónakját; a more mind kitátotta a száját s elhallgatott.

- Juliska, szentem, nem megyünk már tovább. Ugy-e, hogy ne menjünk? Messze vannak még a Sűgőék, aszondom.

- Tudtam, ugy-e? - durcáskodott a leányasszony. - Most ihol vagyok a víz közepén a sok tolófánkkal, borral... mindhiába.

- Hogy mondtam, szívem? Dehogyan is hiába! Ugorj ki onnan, banda! Bicsó, hol a poharam? Hol a bor? Itt mulatunk, itt élünk-halunk! A nótámat, te bíbicfejű, te!...

Mindnyájan kicihelődtek a Boka-dombjára s Berei elkezdte osztogatni a tolófánkot s a tepertős pogácsát.

- Ihaj, csuhaj, ma születtem: hát maga szentem, mikor? - Megcsípte a duzzogó asszony arcát, aztán nekibuzdult s megcsókolta. Ki bánja azt itt?

Juliska elpirult, de azért büszkén nézett körül. Azt mondta a szeme villogása: „Jól van ez, így illik ez, dukál ez énnekem!” Mikor Berei átkapta a derekát s elkezdte pörgetni-forgatni a nyikorgó muzsika mellett: eleinte szemérmatosan szabódott, de hamar belemelegedett, tüzelte az a csók, úgy érezte, hogy az édes ura ölelgeti s megriszálta a dereka alját; szívesen, örömmel élte világát ebben a félig komoly, félig bohókás táncban.

Annak is vége lett. Bicsó leterített egy pokrócot a före, ott hadd pihenjenek, ott hadd mulassanak.

Közössé vált egyszerre minden; együtt evett-ivott a gazda a cseléddel, régi, jó magyar szokás szerint. Még a banda is leülte a pokróc csücskét s lopvást kapkodott a tolófánk után, pedig szabadjára hagyták, hogy kiki azt fogyaszsa, ami jól esik neki.

Ha a gazda nem lett volna annyira elázva, tán estig is elmulattak volna így a Boka-kunyhónál; de Berei Jani még tegnap este kezdte, nem állhatott már nagyon egyenesen a talpán, zsörtölődött, hogy fázik, s felgyújtotta a rozoga nádkunyhót, hadd legyen befűtve.

Nem volt kár érte, de azért mégis mintha ez a ropogó, lobogó tűz elemésztette volna a jókedvét.

Bicsó meg Korpás, a két öreg béres, csak egymásra nézett s nagyokat hallgatott; mind a kettőnek eszébe juthatott sok minden, ami már nem úgy van, mint régen. Ihol ni, megint elmúlik valami örökre. Most már nem telepednek meg többet sarjúkaszáláskor a vén Boka kunyhójánál; nem lesz hol emlegetni az öreg cimborák mókáit, tréfás mondásait.

Még a bíbicképű moréból is kitört az érzés: „Szegény Boka bácsi!” - mondta szomorúan. (Mintha csak most halt volna meg igazán az öreg, hogy a fészke is örökre megsemmisült.)

Juliska látta, hogy mindjárt elalszik a gazdája, hamarosan visszapakolt mindent a csónakba, jóformán ölben cipelte oda az „urát” s elkezdte takargatni, hogy igazán meg ne fázzék.

Berei mámorosan dadogta:

- Úgy-úgy, szentem! Meglásd, elveszlek előbb-utóbb, csak hadd várok még egy kicsit.

Még a gondolat is olyan boldoggá tette az asszonyt, hogy elérzékenyedve simogatta meg a mámoros ember arcát s odavonta fejét a keblére, úgy csicsíjgatta, mint egy kisgyermeket.

A két csónak lassan ringatózva haladt visszafelé; mindenki hallgat. A Boka-dombról egyre vékonyabban száll föl a szürke füstoszlop; a ragyogó tavaszi égről egyre fényesebben süt le az isten gyönyörű napja.

S köröskörül víz, csend.

Kint a réten.

Ez volt oszt' az igazi meleg idő!...

A fű megaszalódott, mint az őszi kukoricalevél; zörgött közte a lusta bogár, amint visszavissza pottyant, mikor a kutyatejkoróra fel akart kapaszkodni. A hátára esve, nagy kaparással iparkodott elfogni egy szál gatz, amelynek nekifoháskodjék s talpra állhasson újra.

Sárga volt a levegő, mint a réti út homokja; rezgett benne a délibáb: az igazi víz hulláma se különben. Kiszította az ég színét a nap: az az egypár csenevész felhő, ami a kék sivatagot csúfította, hiába terpeszkedett, nyújtózott egymás után, csak nem tudott sehogyse összeolvadni, olyan nagy volt a szélcsend.

Valahol messze delet harangoztak. A délibáb partján látszott egy csárdaféle, azonkívül semmi, ahol ember meghúzódhatott volna.

Lihegve bújt meg a jószág a réti karámban; a pohoshasu ürök lecsüngő fejjel fordultak egymásnak és sülték-főttek a napon, de nem mozdultak. Az egész nagy rónaságon csak két árnyék volt, az egyik a kútágas tövében, - ott éppen elfért Bundás, a nagy juhászkutya; - a másik két lépésnyire onnan, a szalmakunyhó mellett, - ott meg Peti bojtár vetett ágyat magának debreceni szűrén.

Peti is, Bundás is már jó ideje ugyanegy pontját nézte az útnak. Valaki jött ott, a kerékvágás közét lépegette, ahol kinőtt a fű; kurta szoknyája fel volt csücsközve a derekára, hogy ne söpörje a gatz, meg ne akadjon benne a tövis. Messziről virított fején a pirosbabos kendő, a fölött jókora bögre látszott: kétoldalt fogta két fülénél fogva a leányzó.

Hozták az ebédet a bojtárnak. Bundás hegyezte kajla fülét; még a fejét is elfelejtette rázogatni, pedig ugyancsak ráesett a légy a tarkójára. Szeretett volna már felugrani s elibe futni a bögrének; minduntalan rándított egyet a derekán, de minthogy a gazdája oly csöndesen lapult, ő se szeleskedte el a dolgot.

Peti két könyökére támaszkodva nézte, hogy siet a leány, mintha csak szállna a fű fölött. Messziről is látszott, hogy mosolyog; két szeme hamisan csillogott ki az előre húzott kendő alól.

- Mi van a bögrébe, te kis Katicabogár? - kérdezte mohón a legény, mikor a szava már elfogta a fehércselédet.

- Tán adj' istent mondanál előbb, Peti! látom éhesebb vagy, mint illedelmes. Hát'isz tudod, hogy szerda van ma, lebbencsleves napja.

Éppen oda ért a szűr elé, ott megállt. Majd kicsattant piros orcája; karja, nyaka, melle csakúgy duzzadozott az eleven vértől. Holmi vékonyabb dongájú legényt jobban földhöz teremtett volna, mint egypár itce jó bor; még a szesz mámora se maradna el az érintése után.

Peti végignézte, de úgy fektében nem tudta a szemét sokáig a magasba emelni; lepillantott megint a homokra, ahol a leány meztelen bokája fogta el előle a tulsó kilátást. Másfelé járt az esze, de a szavával azért visszatért a lebbencsleveshez:

- Mindig is szerettem, hát még ha te főzöd! ülj le, szívem, ne kínáltasd magadat annyira.

Nem mondatta a leány kétszer, letette a bögrét, a tetején volt a cseréptányér, meg a cinkanál; a kenyeres ruhát kiterítette a cifra szűrre, végig simított rajt' a kezével s fel volt terítve nyomban.

- No most egyék kelmed!

Maga pedig ezalatt megült a kunyhó előtt, guggon, mint egy felröppenni készülő madár.

- Gyere közelebb, te ciripelő tücsköm, ugyis csak szent Mihályig tart már, akkor hazahozlak.

Bundás nagyokat nyelt s egyre nyalogatta a szája szélét. Lompos farkával egész indulókat kopogtatott ki a kutágas tövében. Nyilván közelebb kíváncszott, de nem volt neki mersze.

A leány kacagott.

- Isten tudja, lesz-e valami abból; a Fazekasék Jóskája is egyre ott settenkedik éd'sapám körül, kölletti magát a kajla lábával. Hallod-e, Peti, apámuramnak egy szava se lenne ám ellene.

Megroppant a cinkánál a legény foga közt, azután két darabban esett ki a szájából. Elöntötte a fiút a méreg, felpattant s elkezdte rázogatni az öklét, hetvenkedve... Bundásnak se kellett egyéb, odasompolygott a bögréhez, gondolta, hogy most rajta a sor.

- Ne félj, Peti, - csitította a leány a bojtárt, - kettőn áll a vásár; ha hozzád húzok, nem lehetek a más felesége. Csak már egy bakaraszt nagyobbra nőttél volna!

Bizony egy kicsit kicsiny volt a legény, nem ütötte meg a katonamértéket; hanem zömök derekában két ember ereje gyűlt azért össze. Röstelkedve feküdt le megint a szűre s nagyokat rúgott a kutyán, mely ott várta farkcsóválva a jó szerencsét.

- Ha így fekszel, nem is venni észre, hogy hiányzik belőled, - szólt Katica, egy kicsit komolyan, egy csöppet évődve.

Peti odagurult hozzá egy fordulattal s átkapta a derekát, amint nekivetette a hátát a kunyhó rájáának.

De nem *abból* a fajtából való volt ez a réti virág. Nagyot lökött a fiún s nyomban fel akart kelni.

- Nyughass, Peti, mert mindjárt megharagszom!...

- Hát csókolj meg, ha igazán szeretsz.

- Várd ki a szent Mihályt, akkor, aszondod, ugyis a karámodra hozod a derékaljamat. De addig nem eszöl a csókból, se az ölelésből...

Hanem a bojtár bolond volt már, nagyon szorongatta a leányt s mindig közelebb jutott a szájával hozzá.

A nagy birkózásban ráesett a Katica szeme Bundásra.

- Peti!... néz a kutya! - kiáltott ijedten, de már késő volt; a legény miatt a kutya minden szál szőre egy-egy szemmé változhatott volna; a kemény, tüzes csók elcsattant a leány arcán, hanem csattant rá nyomban a Peti képe is. Bundás hízelegve tolta közéjük lihegő, kánikulás fejét.

Egy kis csönd lett erre. A legény visszakuporodott a helyére s izzadt homlokát törölgette az ingujjával. Oda se annak a poflénak, hisz a mátkája becsületének a záloga volt az. A leány pedig megkuszált haját igazgatta össze s bekapcsolta keblén a kinyílt kapcsokat.

Nem is melegség volt már az, ami végig hömpölygött a levegőn, hanem valóságos olvadó tűz. Az egész széles réten nem lehetett látni se egy bogarat, se egy madarat. Ilyenkor a pacsirta is mind bebujik a barázdába, a hűvöses, árnyékos földrepedésbe, ott kiterjeszti a szárnyát és tűri a kegyetlen fülledest. Csak egy halálra tikkadt gerlice vetődött ide valahonnan a tarlókról a kúthoz, erővel rá akart szállni az ágasra, kétszer-háromszor is körülropködte s a levegőben

szárnycsapkodva megállott néha, mint a virágra kérezkedő pillangó szokott. De nem mert inni a szegény pára, minthogy az a két kipirult ember ott volt a kút tövében.

- Szégyelje magát, kigyelmed - szólt a leány duzzogva. Neheztelt, minthogy nem tegezte. - Kikaparom a szemét, ha még egyszer meg meri tenni.

- No, no, Katika; egy olyan kis pipogya csókért!... inkább elverem innen ezt a Bundást...

Kampós botjával nagyot húzott a földre atájt, ahol a kutya feküdt, de nem ütötte meg. Hanem azért Bundás szűkölve ugrott félre s elkocogott a pihenő nyáj közé. Ott úgy elkeveredett, hogy jó szemmel is nehéz volt ráakadni.

- No nézd csak, Katika, nincs már itt a kutya.

Volt valami kérve-követelő a hangjában; egy olyan húr rezdült meg benne, amelyik nagyon a szívéhez szólott a leánynak. Az ilyen félig vad embert szörnyen meg tudja fogni az érzés, ha egyszer erőt vesz rajta: pedig ez a Peti most minden áron ki akart békülni. Hogyne, mikor olyan édes, piros, szemérmes volt az a megtépázott leány. Az ő mátkája!

A pusztai rózsa folyvást duzzogva vonogatta a vállát, de mikor látta, hogy Bundás csakugyan nincs ott, elnevette magát. Az asszonyszeszélyt ugyan ki tudná kiszámítani, ha mindjárt a mezitlábas Lukrécia kontya alatt fogamzik is meg?

A legény úgy csúszott hozzá négykézláb; állva nem bírta volna az ina. S engedte neki a hajlós rozmarinszál, hogy egy csöppet megkóstolja az arcát, de nyomban el is kiáltotta magát utána:

- Bundás, nye!...

A lompos, hízelgő eb megint oda dugta a fejét közéjük. A legény agyonvágta volna, de a leány az ölébe vonta.

- Nyughass, Peti! magad is megsiratnád szent Mihály után.

Fülig pirult, amikor kimondta, de a legényt nem vigasztalta meg semmi többet. Úgy forgolódott a cifra szűrőn, hogy mind kifoszlott a színes szegés alatta.

- Erigy haza, Kati, - szólt elfordítva a fejét, - nem is tudom, mit küld éppen tégedet az anyád. Legalább húzhattál volna csizmát, hogy ne süljön a lábad.

A leány lenézett s ha eddig piros volt, most olyan lett, mint a főtt rák. Még most is csípőbe volt a szoknyája akasztva, térdig látszott alóla formás lábszára. Hamar lerántotta a viganót.

- Isten áldjon meg, Peti, - mondotta s felkapkodta a keszkenőt, a bögrét, a tányért. Megindult gyorsan az elaszott gyepen.

A legény egy darab idő múlva felkapta a fejét. Akkor már ott libegett a mátkája, valahol a roskadozó délibáb között. Hol megnyúlt az alakja a káprázatban, mintha egy óriás asszony volna, hol összefinomodott, akár csak egy parasztruhás Tündér Ilona kalandozott volna a hervadt virágok területén.

Bundás is egyre nézte és meg-megkopogtatta bozontos farkával a korhadó kútágast.

Egy rab megszökött.

A sz-i börtönből megszökött egy rab. Nem valami nagyon veszedelmes, de azért mégis több ügyelet illette volna meg, mert emberölés miatt sok esztendő telt el, amíg egy évet töltött ki a büntetéséből.

Hogy történt, mint történt, senki se tudhatta.

Este, amikor a porkoláb vizet vitt neki: látta, hogyan gunnyaszt egy sötét sarokban. De amint pitymallott, egy őr észrevette, hogy nyitva a kalitka s kiröpült belőle a madár.

Egy kis kavicsot találtak a küszöb mellett, belől. Attól nem lehetett az ajtót egészen betenni; a kulcs csak úgy a levegőbe pattantotta a záróvasat. Véletlenül került-e oda az a kavics, talán úgy, hogy a porkoláb berúgta, - vagy a rab eszelt ki valami furfangot, amivel a menekülését ilyképen biztosítsa: sohase derült ki.

Nagy volt a riadalom az egész komor épületben s a felügyelő a haját tépve bújt még a kéményekbe is: hátha ráakadna a ravasz fickóra. De hamar oda lett a reménysége, mert amint javában folyt a hajsza, beállít Csík Dani, az inspekciós pandúr, s elpanaszolja, hogy amíg ő a szénaraktárban porciózott: szőrén-lábán eltűnt a sárga az istállóból. Nyereg, kantár, egy kis fehérenemű, meg a pandurkalap mind oda van vele.

- Bíz' azt nem vitte el más, mint a szökött rab.

Az álmos őr emlékezett, hogy kora hajnalban a kúthoz mentek a sárgán, de megesküdt rá, hogy Csík Dani ült rajta „fehérben”, még a kalapja is a szemére volt húzva.

Az ám! A rab hirtelen felkaphatta magára a pandúr holmiját s mintha ingben-gatyában akarná tisztelni a hajnalt: úgy vitte ki a lovat. A rabgunyát meg is találták az istállóban.

Ezen változtatni nem lehetett.

Legalább azt kellett hát tudni, hogy merre vehette útját.

Az igazgató felütötte a protokollumot s izgatottan kereste a rabra vonatkozó adatokat.

„37. szám... Gencsi Gerő... karulyi gulyásbojtár... illetősége Csomaköz, nagykárolyi járás...”

A többire most nem volt kíváncsi. Százat tett volna egyre, hogy ha a rab meg tudta találni a helyes utat: nyomban haza indult. Az ilyen puszták fia hasonlít a fészkes madárhoz, amelyik mindig visszakerül a maga bokrába. Hova mehetne máshova, ahol nem értik, nem ösmerik? Még az ösztöne is hazafele húzza, megmutatja majd neki az utat. Sz' csak az égre kell néznie és menni a nap után; a merre az siet, arra van a róna, a gulyások hazája. Éjjel még könnyebb; akkor meg eligazítja a sok csillag.

Se vasút, se telegráf nem igen volt még akkoriban. Ha volt is, a kisebb helyeket nem kötötte össze; baj esetén a legjobb hírvivő a gyors lábú ló volt. Egyik hatóság tovább küldte a sürgős levelet a másiknak, míg az utolsó lovas staféta eljutott vele oda, ahová szólott.

Másnap alkonyattájt megkapta a nagykárolyi szolgabíró a boszantó hírt. A főszolgabíró nyomban elugratott a csendbiztosért. Jött is az lóhalálában, pedig rokkant volt egy kicsit, mert többször meglövéldözték a betyárok. A golyók helye mindig megmondta neki előre, hogy időváltozás lesz.

Jó barátságban volt a két hivatalos személy; először paroláztak, aztán megittak egy pohár jó bort, azután azt mondja a csendbiztosnak a főszolgabíró:

- Na, komám, most hát lássuk a medvét. Most ki kell ám tenni magunkért. Gencsi Gerő, akit a múlt nyáron Börvényben elfogott, útban van erre; megszökött a sz-i börtönből. Ha hirtele- nében rá nem tesszük megint a kezünket, betyár lesz belőle.

A csendbiztos azzal felelt, hogy töltött magának is, a társának is. Ivott, rágyújtott, hallgatott.

- Hova gondol, komám?

Vontatva felelt a nagybajuszu, darutollas ember:

- Nem kell úgy sietni; nem kell lármát ütni. Láttá-e már, hogy mennyit kering a kánya, amíg lecsap?... Majd kimegyek holnap Börvénybe, rucahúzásra, oszt' meglátjuk a többit.

A főszolgabíró nagyot nézett.

- Mi a manót keres a rucák közt? Sz' Karulyban van otthon az a legény. Apja, anyja meg Csomaközön lakott: a gulyái mind a Nyír homokját járták.

A csendbiztos kacsintott.

- Már pedig én ott keresem a gácsért, ahol a párja van. Maga persze új ember még itt, csak annyira emlékszik, hogy Gencsi Gerő agyonvert egy urfit, azért oszt' elfogtuk. No, hallgasson ide, elmondok valamit.

*

Megszurkálta, megnyomkodta a dohányt a pipájában s nagyokat pöfékelt. Gyönyörködött benne, hogy milyen kíváncsian hallgat a másik.

A karulyi gulyásszámadónak nem volt több olyan bojtárja, - kezdte, - mint ez a Gencsi Gerő. Ebben volt a reménysége, hogy nem lesz semmi baj, ha ő egyszer-máskor elmozdul a gulyája mellől; ez segített neki mindenben, amihez ész kellett; még az angáriáját is vele vétette fel minden negyedévben.

Egyszer itt, a tisztartáságnál, meglátott a bojtár egy napszámos leányt, aki vasárnap délután bejött napszámfizetésre. A börvényi csikkirály leánya volt az. Tudja, azé az öreg pákászé, a Csákó Péteré, aki éppen a láp szélén lakik s a vadászni járó városi urakat szokta bevinni a pocsgókra.

Attól fogva nem volt nyugta, nem volt maradása.

Még a gulya se kellett neki; ébren is álmodott s alva is éberebb volt, mint a körüle pihenő nagy komondorok.

Ha azt nem akarta a számadó, hogy a fiú elemészsze magát, bele kellett nyugodnia, hogy minden vasárnap hajnalban lóra kapjon s elvágtasson - vigasztalódni. Nem látták estig, de amikor a pásztor-csillag feljött: már otthon találta. Azután jó kedve is volt a bojtárnak egész héten.

A számadó nem igen kérdezte: merre járt, honnan jött. A pusztai ember nem tolakszik a más dolgába, ha nem muszáj vele.

Hol járhatott másfelé a legény, mint a babájánál?

A karulyi pusztáktól Börvelyig nagy futamodás, de legalább gyönyörűséges; onnan vissza még nagyobb, de már jóval keservesebb. Ha Gencsi Gerő élvezte a gyönyörűséget, kiállotta a keserűséget is minden vasárnap.

A szarvasbőr-nadrágos, gummicipős urak mind akkor bujták a börvényi lápot. Egyik jobban legyeskedett a pákász leánya körül, mint a másik s nem igen bánták, hogy vasvilla-szemmel méregeti őket a gulyásbojtár.

Az pedig nem mozdult volna egy országért, amíg az utolsó kocapuskást is el nem hordta az ördög; amíg a vadászok szekereinek a zörgése egészen el nem hangzott.

Akkor nagynehezen rászánta magát a búcsúzásra, felült a lovára s kikerülve a falu egyetlen utcáját; indult a réten át. Onnan még jó darabon láthatta a Csákó Mariék fehér viskóját. Ott még sokáig hallhatta, amint a kedvese szép csengő hangon küldözte utána a hívogató, marasztaló szerelmes nótát:

„Ne hagyj itt, ne menj el,
Nem bírok a szívemmel,
Maradj nálam az éjjel!...”

Igy volt minden vasárnap, így lenne talán most is, mert a szegény bojtár, meg a szegény leány nehezen tud olyan párrá válni, aki szakadatlanul egymás mellett élhet. De közbe-szólt a Halber-eset.

Talán ösmerte valaha Halber Alfrédet? Bolond, ugrifüles fiatalember volt az. Addig járta a börvelyi lápot, amíg beleveszködött a pákász leányába s úgy mondják: komolyan el akarta venni.

Pedig nagy bérlete volt itt az apjának: uri kisasszonyt is könnyen kapott volna a jó módja révén.

A Csákó Péter leánya mégis kinevette s elmondott mindent a szeretőjének, Gencsi Gerőnek.

A többit gondolhatja. Mi kell egy olyan gulyásbojtárnak, hogy vérbe boruljon az agyveleje? - Rálesett a boldogtalan Halber-fiúra s agyonvágta...

Itt egy kis szünetet tartott a csendbiztos. De csakhamar megszólalt megint, s oly hangon, mintha azt mondaná, sokat tanulhatsz te még én tőlem, megkérdezte: - No hát, tudja-e már, hogy mért keresem én a karulyi gulyást a börvelyi lápon?! Hát fogadjunk, hogy nem a gulya most az első gondja annak a legénynek.

Felállt, elbúcsúzott s bicegve indult kifelé. Nagy, tarajos sarkantyui csörögve rezzentek meg minden lépésére. Az ajtóból még egyszer viasszólott:

- Egy kukkot se erről a kaszinóban. Valahogy eszébe ne jusson holnap a sok kocapuskásnak a börvelyi pocsgó.

*

Szól a sárgarigó.

Mintha fuvolázó tündér bujkálna a nyárfa lombjai közt: „tilulíja! tulilulíja”.

A nyárfa meg-megrezzen, összepaskolja lombjait; azok ijedten rándulnak meg a napsugártól, a fecske szárnyának a villanásától, a házi galamb rebbenésétől: hisz' csupa idegből vannak.

Végigszalad a borzongás a fán, amikor kiszól sátrából a csengő panasz: „tilulíja, tulilulíja!”...

Nem is egyéb az, mint panaszkodás: hogy nincs itt több fa messze földön, hogy nincs itt más madár is, aki dalolni tud.

Lomb sincs és mégis oly csudásan zöld, titkosan sűrű erdőség susog-zizeg; dal sincs és mégis búsongó zenére emlékeztet ez az örökös zizegés.

A sárgarigó halkán ismétli fuvolás szólamát, de sehonnan se kap rá feleletet. Egy cincér száll ki a lomb közül s csodálkozva zúgja körül a fát. Hogy vetődik ide, s mit keres itt az erdők dalnoka? Ahol még a háziveréb se szívesen lakik. Aki ott karicsol a titkos sűrűségben: bujkáló kobold az, halandó szemnek szinte láthatatlan: az ugyan meg nem érti a csengő tilulíját. Aki a

messzeség ködében jajongva csapkod s légi tánccal méri az ég s a föld közét: az a bíbic, a rónaságok szárnyas pojácája, az árnyéktalan terület gyermeke: közel se száll oda, ahol fa van.

Egyik se társaság az a szép aranymadárnak.

Már nem szól a rigó; megvárja, amíg elhúz fölötte a keringő réti kánya, aztán kirebben és sietve lendül vissza arra, a merről idejött. Ki tudja, milyen véletlen sodorta a lápszéli nyárfa lombjai közé?...

Csákó Péter ellenzőnek hajlítja össze a tenyerét, úgy nézi alóla a szálló madarat. Milyen ragyogó, mint a réti szironták; hogyan tűnik el lassanként egészen; már csak akkora, mint egy pillangó, mint egy...

- Adj Isten jó napot, Péter bácsi!

Az öreg egyet pördül s haptákba vágja magát. Egy úri vadász áll előtte; magas, derék szál ember, jó magyaros képű, csak bajúszot visel, mint a paraszt, hanem azt bátran a fülére csavarhatná.

- Van-e ruca a lápon? Itt maradnék az esti húzásra.

A pákász köhint egyet-kettőt.

- Ruca? - kérdezi eltűnődve, - hát a hogy vesszük; nem sok helytt van... (a vadász félmarok aprópénzzel játszik, egyik kezéből a másikba töltögeti), de azért van; van ruca elég, hogyne lenne.

Elkapja az előleg borraivalót s indul a viskó felé.

- Maris te! Maris lányom! Gyere errébb, hozd csak elő a lapátot, meg a tolórudat; vendégünk van, Maris!

A házikóból víg nóta hallik, olyan édes, olyan fuvolás, mint a sárgarigóé; még a tilulíja se hiányzik belőle, mert csak úgy szöveg nélkül dalolja a leány:

„Ne hagyj itt, ne menj el,
Nem bírok a szívemmel,
Maradj nálam az éjjel!...”

A vadász bólint s egyet lép előre.

- Ahán! így vagyunk, szentem? - dörmögi magában. - Hát ez az a nagy bánat, amiben majdnem elepedsz már? Vagy tán nagy okod van a nótázásra.

Sólyomszemmel néz körül s megakad a tekintete valamin, ami ott van előtte a sáros földön, mégis aligha tudná fölemelni.

Egy lópatának a tiszta nyoma az. Pedig Csákó Péternek sohasem volt lova, a vadászok meg kint szokták hagyni a szekeret a réten. Ebben a szűkecske udvarban meg se tudna fordulni egy szekér.

Mikor a pákász hozza a szerszámaint: épp akkor bujik ki a vendég az istállóból.

- Azt néztem, lenne-e hely itt a lovaimnak?...

- Dehogyan lenne, ténsúr; 'isz csak egy sovány riskát tartogatok benne, az is mindétig falba üti a szarvát, amikor vakaróznék.

- Hm, - gondolja magában a vadász, de nem mondja fennhangon, - hát te zabbal tartod a riskádat? Megfulad attól a szarvasmarha.

Készülődnek, kászolódnak, mindjárt mennek a lápra. A leány is kijön, hogy segítsen öreg apjának. Egy kicsit megvánnyadt, a szeme beesett, de azért úgy ragyog, mint a világító-bogár. Úgy szökik, mint a szöcske; kacagásra áll mosolygó szája szakadatlanul.

Sarló van a kezében, meg egy kis kosár a karján. Nem állja ki a vadász, hogy meg ne csípje az állát, fel ne billentse a kosárka fedelét.

- Hová igyekszel, szentem?

A leány megriszálja a derekát s duzzogva csapja be a kis kosarat.

- Hájas pogácsát viszek a csikkirálynak a lápra, hogy jó fogáshoz segítse édesapámat; oszt sarjut vágok a riskának a bÍbic-szigeten, attól édesedik a teje.

Alighogy kimondta, már el is indult futva.

- Ejnye, te zöld béka! Hát a kötél? Hogy hozod haza az édesítő füvet?

A leány visszaszaladt; szinte a szöget is kitepte türelmetlenségében a falból, mikor a kötelet lecibálta róla; s egy-kettő, ott libegett már az arasnyi széles töltésen, amit száraz esztendőben sárból vernek a pákászok maguknak, mikor a csónyiknak kicsi a víz a lápon.

Hangos énekszó verte fel a nádas világának a csöndjét, a merre a pákász leánya ment.

„Ne menj el, ne hagyj itt,
Majd meglátod jobb lesz itt...”

- Ne próbálnók meg mi is a bÍbic-sziget táját? - kérdezte a vadász Csákó Pétert, mikor a lápi csónakban elhelyezkedett.

A vén csont sunyítva bandzsított oldalvást, mielőtt felelt volna. Beleszúrt a szemével a vadász arcába s azt kérdezte magától: honnan ösmerem én ezt? De a vendég úr rá se ügyelt, csak a szivarjával bajlódott nagyon, össze akarta toldozni-foldozni hártypapírossal.

- Nincs ott semmi, ténsúr. Bízsa csak rám a dolgát, fogadok, hogy lő ma legalább tíz rucát.

Belódította a csónakot a lápba, s egyre távolabb és távolabb siklottak ketten a bÍbic-szigettől...

Másnap délelőtt a nagykárolyi csendbiztos kétszer is kiment az ámbitusra, megnézni, hogy jön-e már Balla Julcsa, a csomaközi kisbíró leánya, akiért hajnalban stafétát küldött a falujába.

Mikor harmadszor is ki akart menni, szekér zörgött odakint s két perc múlva egy piros lány pördült be az ajtón.

- Megjöttem, ténsúr, de panaszom van a pandúrára; nem hagyott békét az egész úton.

- Hagyd el azt most Julcsa, más, nagy dologban hozattalak ide.

- De mikor nem hagyott békét az egész úton...

- Ejnye, hát olyan leány vagy te, akin még egy pákosztos pandúr is kifoghat?

- Dehogya is fogott ki. Nézze meg csak az ábrázatját! Vert veres az, hupikék az!

- Hát akkor te minek panaszkodol?

- Csak, mert szeretem, ha tudják, hogy Balla Julcsa jobb a hírénél.

A csendbiztos megfogta a leány kezét s a szemébe nézett.

- Gencsi Gerő is elmondhatja?

Megrezzent erre a piros leány.

- Szegény Gerő! Más volt az, ténsuram; azt én szerettem, a szívemmel szerettem; azóta csak a szám jár néha. (Fellobbant a szeme.) Hanem most *azt* is utálom, gyűlölöm, nem sajnálom! Hadd vesszen, hadd pusztuljon ott, a senyvesztő börtönben.

Észre se vette, milyen elégedetten bólint a csendbiztos.

- Édes leányom, hát nagyon haragszol rá?

- Hogyis ne, mikor olyan csúfosan elhagyott, oszt' a másikhöz állott, ahhoz a vízicsirkéhez, akinek még a szentje se éri meg az ölelésemet.

Kinyújtotta a szép, gömbölyű karját; azt is lehetett hinni, hogy az ölelés izgatja, meg azt is, hogy fenyegetni akar.

- Hát ahhoz mit szólasz, hogy a börtönből megszökött Gencsi Gerő s most ott pittyeg együtt a vízityúkjával a börvelyi lápon.

A leány holthalavány lett.

- Jaj nekem, ki ne mondja újra! Hát oszt' maga, ténsúr, mire való? Hát nem ég ki a szeme?

- No-no, 'iszen csak tegnap óta tudom. Azt is csak én tudom. Ha neked megmondom, nem azért van, hogy most kettesben örüljünk egymásnak s nézzük, hogy azok hogyan raknak fészket.

- Juj! Ténsúr, ténsúr, minek is mondja meg!

Szinte megcsattogtatta a fogát, ahogy a nőtény farkas, mikor a préda közelében azt lesi, hogy a hímje mikor csalja már el az őrző ebeket.

- Hát segítesz-e nekem a hűtlen szeretődöt kézrekeríteni?

- Hogy én segítsek? Ezzel a tíz körmömmel vájom ki a szemét, hogy meg ne találja többet az utat ahhoz a békavirághoz, ahhoz a...

- Jó, jó, leányom, igazad van, csak ne pazarold most az erődet, az indulatodat, inkább hallgass ide.

Összebújtak, összesúgtak; a piros leánynak néha parázs égett a szemében; néha csak úgy fénylett benne valami elhaló sugár, mintha kripták viaszgyertyájától tanulta volna a szomorú derengést.

Milyen sötétség van még. Ahol a napnak fel kell jönni, egy pici halványsága van ott az égnek, egyéb nem mutatja a közeledő reggelt. A csillagok mutatnák, de azoknak a nyelven nem könnyű érteni.

Szél támad, hűvös legyintéssel nyúl bele az ember gunyájába, szinte fázni lehet tőle. Sok a szunyog, de mind kitér a szél tétova útjából, hanem egyszerre ármádiává tömörül a szipolyozó had, mihelyt egy pillanatnyi nyugalom borul a környékre.

Fent, a magasban, éjjeli gémek vonúlnak; nagyot vakkan az egyik, félmérföldnyiről felel neki a másik. Ez a pitymallat kezdete a lápon.

A magas, harmatos füben megbújva, ketten várják a lép szélén a reggelt.

Még az éjjel jöhettek idáig, valahol megkerülték a falut, hogy senkise lássa őket, senkise sejtse, mi járatban vannak.

Vagy kétszáz lépésnyire egy viskó fala fehérlik, az ott a Csákó Péter háza.

Mire ott ébredeznek, akkorra már el kell tűnni innen.

Mikor a nap annyira feljön, hogy látni lehet, hova lép az ember: be kell akkor szökni a lápba, a nádasba, ahol a nádi veréb recsegteti egyhangú mondókáját, s ahol egy hibás lépés a hináros mélységbe buktatja azt, aki nem ügyel eléggé.

- Bajod van tán, Julcsa? - kérdi a csendbiztos, s betakargatja subájával a didergő, reszkető leányt.

- Ne féltsen engem; csak arra gondoltam: hátha ott vannak most is együtt, abban a vityillóban. Hátha én azt akkor felgyujtanám?

- Nincsen ott a legény. Vacsorát is visz neki a leány, az azt jelenti, hogy nem várja ki a lápból. Maradj veszteg, mindjárt indulhatunk, látod, derül a sötétség.

Az a fekete erdő, ami ott susogott, zúgott előttök, kezdett már kibontakozni a homályból. Meg lehetett ösmerni a nádaszt. Először csak a hajlongását látták, aztán lassan-lassan a színét is, amint koromfeketéből átment sötétzöldbe.

A láp szélén pocsogó volt, annak az apró víztükrök fénylettek már a hajnal derűjében; ki lehetett venni a keskeny töltést is, amely egyenest húzódott be, a bíbic-sziget felé.

- Most már indulhatunk, húgom.

Elöl ment a csendbiztos, utána a leány. Minden lépés helyét óvatosan kellett eleinte megkeresniük, nehogy a ragadós sárba csúszszanak; amint világosodott, gyorsabban ment mindjárt a mozgás is. Lehet egyébiránt, hogy egy kicsit megszokták a kötéláncosoknak való utat, azért tetszett a járás könnyebbnek.

Egyszer csak elfőtte őket a náderdő, a töltés bekanyarodott azon a helyen; most már hiába nézné ki utánok a szemét Csákó Maris.

A nap aranyos glóriával emelkedett ki a szürke ködből s kíváncsi sugarait egyszerre beszórta a láp minden rejtjébe.

Megfestette a nádas vizét barnás-zöldre s megmutatta a töltésen haladó két embernek a vízben pihenő hinárlabirintot, amelybe nagy cuppanással ugráltak be előlük a békák, s ijedt evezéssel furakodtak a mocsár fenekére a csiborok s a merük.

A leány tízszer is beleszédült volna a tükröző vízbe, ha a csendbiztosba nem kapaszkodik. Az a rokkant lábával nem tudott sietni. De legalább jó biztosan tette le a talpát.

- Még csak egy kicsit ne hadd el magadat.

A nádas, mintha rögtön utána súgta-búgta volna: - Ne hadd el magadat!

Kár is lett volna, mikor éppen itt volt már előttök a sziget, a keskeny, hosszú földnyelv, a lápi mezőség, ahol a tejédesítő füvek teremnek.

S a közepén állott egy jókora kunyhóféle, - nádból.

A csendbiztos megállította a leányt a sziget partján, ő maga pedig kúszva közeledett a kunyhóhoz. Szépen eljutott az ajtajáig s bekukucskált a hasadékon. Világos hajnal volt már, jól lehetett látni a kunyhó belsejét.

A csendbiztos kiegyenesedett s intett a leánynak, hogy bátran jöhet. Mikor mellette volt, oda-súgta neki:

- Csak a lova van itt, a sárga, amelyen megszökött.

Az elhagyott szerető kétségbeesetten tördelte a kezét:

- Mit csinálunk mostan?

- Semmit. Várunk. Ne légy türelmetlen, bizonyos vagyok én a dologban.

S leültek a kunyhó fala mellé, a puha, nedves fűre.

A sárga megérezte őket, nyihogott s nagyokat dobantott odabent.

- Csak ne nyerítsen, mert az messzire elhallik, attól könnyen gyanút fog a legény.

Sokáig nem szóltak egy szót sem, csak nézték, hogyan szaporodik a verőfényen játszó szita-kötő, meg hogyan vadászik a libellulákra egy törpe cickány, amely végig tudott mászni egy nádszálon s most a bugába rejtőzve lesi a prédáját.

Amikor azután a hajnal már a reggelbe váltott át s a nap is jó melegen tűzött, illendően a nyár zenitjéhez: felállt a csendbiztos s azt mondta a kísértőjének:

- Te, én most beállok abba a sűrű nádtömbbe, onnan lesem, hogy merről száll a madár a hivatóra. Amint helyben vagyok, te is végezheted a magadét, de azt megmondom, hogy itt maradj ülve a fűben; meg ne mocsanj innen, mert ha korán meg talál ösmerni, akkor eltűnik s hiába fáradtunk. Itt utol nem érjük, itt övé a világ.

Néhány perc múlva csengő, gyönyörű nóta hasgatta meg a lóp kora reggeli levegőjét:

„Esteledik, alkonyodik,
Az én rózsám készülődik.
Ne hagyj itt, ne menj el,
Nem bírok a szívemmel,
Maradj nálam az éjjel!”...

Egypár vizimadár kiröppent a nádból, a sárga meg elkezdett vigan nyírítani.

A levegő szinte remegett a csöndes, felséges fuvalmaktól, amik már a nappal gyermekei voltak, nem pedig a hűvös éjszakáé.

Az örök életet lehetett sejteni a fűben, a vízben, az úszó bárányfelhők alatt és fölött.

Ami hang keletkezett: a vidámság kitörése volt az. Még a folyvást hangzó mélabús nóta se ijesztette meg a vizek szárnyasait annyira, hogy itt-ott bele ne szóltak volna.

De beleszólt nemsokára valami egyéb is.

Egy halkán dúdoló, félénknek tetsző férfihang, amely ugyanazt a nótát dalolva közeledett a sűrű nádas között.

Hallani lehetett, hogyan csörtet a nádaszt gázoló ember, hogy tör utat magának, mint az őserdők vadja.

A leány hangja halkabb lett, remegett, olyanná vált, mint azé, akit már fojtogatnak.

S egyszer csak szétnyílt a kunyhóval szemközt a nádas és meglátszott a part szélén Gencsi Gerő, majdnem derékig vízben. Ki tudja, milyen titkos földvárba került ide, ezen a másnak járhatatlan úton, amelyen csak a szeretője édesapja igazíthatta el.

A csendbiztos csak arra várt még, hogy kilépjen a legény a szárazra; mindakét kezében felhúzott pisztolyt szorongatott, hogy baj ne legyen, ha löni kényszerülne s csütörtököt mondana valamelyik.

Hanem amint a bojtár előre mozdult, felszökött Balla Julcsa a földről s víjjogva, kísérteties, rettentő jajongással sivította feléje:

- Fuss! fuss! vissza! vissza!...

Sápadt volt, mint a halál, elakadt a szava, csak hörgött s a kezével intett: vissza! vissza!

A csendbiztos megértette. Régi szeretője láttára feltámadt a leány szívében a rémület, s az árulás gyötrelme. Most már megbánta, amit tett. Nagyon szerette azt a legényt, jobban, mint a hogy gyűlölni tudta.

Nem lehetett már tétovázni, előugrott a nádtömbből s rákiáltott a szökött rabra: megállj!

Gencsi Gerő úgy pattant vissza a nád sűrűjébe, mint a csík; abban a pillanatban eldőrdült a csendbiztos pisztolya. Hallani lehetett, hogy jajdul fel a futó bojtár s hogy menekszik erőlködve ösmeretlen tanyája felé.

A csendbiztos utána akart rohanni, de Balla Julcsa belekapaszkodott, s átfogta a lábát. Úgy húzta lefelé a földre, hogy a rokkantlábu ember utoljára is odaroskadt mellé.

- Nem! nem! - üssön agyon, fojtson, meg, mégsem ereszttem! - Nem engedem, nem engedhetem, hogy megölje a kis fiam apját!... Gyilkos!

Most is feltámadt a lép csudálatos zúgó visszhangja s zavarosan, alig érthetően ismételte az utolsó szót: „Gyilkos!”

*

Sokáig keresték aztán Gencsi Gerőt, de meg nem találták.

Valahová bebukhatott súlyos sebével a hinár közé s ott elnyelte a mélység, betakarták a vízililiom széles levelei.

Hogy csakugyan el kellett pusztulnia, azt mindenki megtudhatta, aki a Csákó Maris kínszenvedés arcára nézett.

Nem hallotta azóta senki dalolni a lép fülemüléjét.

A riska.

Csúnyán összezőrdült a két szomszéd: Bencze János, meg Halmos-Csengeri Illés.

Tulajdonképpen az asszonyok voltak a baj okai. Bencze Jánosné a maga zsellér-szegénységében nem tarthatott más aprómarhát az udvarán, mint egypár csirkét, meg vagy féltucat fehér rucát, míg Halmos-Csengeriné ifiasszony azt se tudta, hová tegye nagy falka pulykáját, libáját, amelynek kicsi kezdett már lenni a szérűskert. A Halmosék udvara magasabb volt, onnan szépen átfolyt a libagödör fölösleges vize a Benczék udvarára. Jókor pocogó támadt attól az aljban, ahova szívesen elvonultak a rucák hűsölni, minthogy az eleven sövényig ért a víz, ott meg a sűrű bodza pompásan tartotta az árnyékot napestig.

Éppen ezt az árnyékot irigyelte meg Halmos-Csengeriné ifiasszony, mert az ő udvarán egy korhadt eperfán kívül nem volt a zöldnek nyoma sem.

Az ujdonatúj palánk gyalult deszkái messzire fehérlettek, a mellé ugyan hiába lapult a kánikulában a lihegő pulyka. Tudja isten miféle bogár csípte meg Halmos Illésné, egyszer csak kora hajnalban elárkoltatta az udvarán a libagödör folyását s Bencze Jánosék csak azt vették észre, hogy nincs vize a rucának, kiszikkasztja a nap a pocogót egészen.

Kút pedig nem volt az udvaron; az ivóvizet is a Halmosék kerekeskútjából hordták s ott itatták meg a sánta riskát, mely - az istenadta - a fájós lába miatt nem járhatott ki a csordával, hanem csak a Halmosék réjtjének a szélén, meg a szilvafasor poros fűvében lelegeltetett.

Bencze Jánosné hirtelen-nyelvű asszony léte olyasmit szalasztott ki a száján, amit nem volt jó meghallani Halmos-Csengerinének, de pedig meghallotta, mert véletlenül éppen a palánk mögött állott s azt nézte nagy gyönyörűséggel, hogyan tömi a cseléd a hízó ludat.

Vissza is felelt nyomban, úgy félvállról, mintha Péternek szólna, hogy Pál is értse.

- Siess azzal a tömessel fiam, mert mindjárt elver innen bennünket az eső; nem hallod, hogy kajabál a szomszéd gyöngytyúkjá? (Pedig sose volt ott gyöngytyúk.)

- Abbiza' kedves szomszédasszony, - pattogott tüzesen Benczéné, - úgy hallom, a magok pávája is ugyancsak kitátotta a torkát; már el nem kerülhetjük a nyári zivatart. (Pedig Halmos-Csengerié csak hírből tudták, hogy cifra páva is van a világon.)

A többi azután ment magától, mint a karika-csapás.

Mire Bencze János a nagy lármára lejött a házijáról, ahol valamit javíthatott, a két asszony már úgy összegabalyodott szóval, hogy ha a palánk nincs közöttök, még rosszabb is következhetett volna.

Hiába csittítgatta Bencze az asszonyát, rá se hallgatott az, csak szórt pergő nyelvvel Halmos-Csengerinére a szebbnél-szebb titulusokat, amíg Halmos-Csengeri Illés is előkerült az ököristállóból s közbe nem szólott nagy haraggal:

- Nohát ha már úgy gyalázkodik a tisztölt szomszédság, reménylem, nem szorul ezentúl se a kutamra, se a rétemre; fel is út, le is út, nincs közünk egymáshoz. Pakolj be te nyelves (ezt már a feleségének mondta), mert meg talál csúfolni az isten s még csakugyan rádszakad itt valami kéretlen zápor.

A két ember betuszkolta a maga asszonyát a házba, de még onnan is sokáig kizúgott a pörölő fehérség.

- Bizony bolondot csináltál asszony, - dörmögte Bencze, mikor a csend lassankint helyreállott.
- Sok jót tettek velünk Csengeriek, kár volt őket megharagítani. Most mit adsz enni a riskának, he?!

Látszott az asszonyon, hogy már megbánta a hirtelenségét, de makacs volt, nem akarta a derekát beadni.

- Majd kihajtjuk a vásárig ide, az árokpartra; azután eladjuk, veszünk mást helyette, olyat, akinek jó a lába. Julcsa te!... Julcsa?! - szólt ki az ablakon s megint visszafordult az urához: - Úgy sincs egyéb dolga ennek a leánynak, csak hadd őrizze addig.

Az éles hangra ijedten rebbent szét két gyermek, aki a palánk hasadékán át suttogott egymással az imént.

Bencze Juliska volt az egyik, Halmos-Csengeri Ferkó a másik. Julcsa futott a házba. Egy telivér-pipacs is elszégyelte volna magát, ha a megriadt leány arca mellé kerül ebben a pillanatban. Zavarából könnyen ki lehetett találni, hogy hiába csak tizennégy éves a szentem, van benne a nőből annyi, amennyivel maholnap el lehetne kezdeni a páros életet. Ferkó pedig a vállá közé kapta a fejét és sunyi módon vissza-visszanézve a zsellérház felé, lassan baktatott a szérús kertbe. Ott nagy sóhajtozással állott neki a szerszámtisztogatásnak. - Bárcsak idősebb lennék már vagy négy esztendővel, - dünnyögte magában elkeseredve. - Akkor beállhatnék katonának; majd visszasírnának itthon, tudom.

Minthogy pedig a kíváncsú négy esztendő semmikép sem akart a mai szent napon elmúlni, Ferkó addig is kiment a dinnyeföldre, hogy kiválogassa a vérbélű érett görögdinnyét a tökké csenevészedett éretlenség közül.

Máskor csupa gyönyörűség volt neki ez a munka. Közel a dinnyeföldhöz nagy tábla lucerna zöldelt s a lilaszínben játszó lucernavirág közt ezer meg ezer apró kék pille csatangolt. Az odavezető hosszú szilvafasorból gerlice gurrogása hallatszott; tücskök-bogarak pattogtak, cirpeltek, zummogtak a rét csüskéiben, ahol a kerülő kunyhója hűsölt egy vén gesztenyefa alatt. Abban a vadvirágos szögletben meg volt engedve Benczééknek, hogy legeltessék a sánta riskát, minthogy a sok bokor meg a domb hajlása úgylátta nehézzé tette a kaszálást.

Vége van most ennek. A riska ezentúl otthon marad, meg az is, aki őrizni szokta. Nem ér az egész dinnyeföld semmit; a pillék, a bogarak, a gerlicék, mind csak boszantására vannak az embernek.

Estefelé kiment a rétre Halmos-Csengeri Illés uram is. Ott őgylgett a fiú a kerülőkunyhó körül, arccal a Benczéék dülője felé fordulva. Messziről az árokparton látszott a riska, amint nagyokat biccenve kapaszkodott el egy-egy sovány, poros virágért a part gerincére. Mellette a fűben piroslott valami: a pásztorleány viganója volt az.

- Hát te mit őrzöd itt a szomszéd határát? A magadén jártasd a szemedet; ahol is nyílást vágott már valamelyik béres a lucernatáblába, pedig tudod, hogy magnak tartogatom, - zsörtölődött Illés gazda, haragos hanggal, szelid arccal.

A gyerek azt se tudta, mit szóljon hirtelenében. „Szegény riska!” - hebegte, csakhogy éppen valami feleletet adjon.

Vagy hallotta Illés gazda, vagy nem; annyi bizonyos, hogy nem sokat törődött a riskával; felült a szekérre, amely ott várt rá a sarkon s elhajtatott a tengeri felé. Ott maradt a fiú a kunyhónál s mikor nem látta többé az apját, megint csak visszafordult a Benczéék földjére s elkezdett integetni kalapjával a renyhén legelő riska felé.

Másnap is, harmadnap is megnézte Halmos-Csengeri Illés, hogy hogyan áll vajjon a dinnyetermése. Mindjárt itt van a szatmári nagy vásár, arra éppen tökéletes lesz a dinnyeszüret.

Bevisz legalább tíz szekérrel az aprómagvu, keskenyhéju hevesi fajból, amelyik olyan mikor kettévágják, hogy nincs az a kordován csizma, amelyik úgy ropogjon; s mikor szétesik, azt hinné az ember, hogy még kínálgató hangját is hallja a mosolygó vérpiros gyümölcsnek: „itt kóstolj meg hamar a szívem táján!”

De ha a dinnyeérésben gyönyörűsége volt, annál jobban boszantotta a magnak hagyott lucernatábla. A gaz béresnek hányszor megmondta már, hogy a tulsó táblából kaszáljon, ha a borjas téhennek visz takarmányt; s nem ide téved mégis a kötélrevaló? Persze, mert ez az oldal sokkal közelebb van, félannyi út innen a falu sarkán levő szérűskertig.

- Csak mamlaszkodol itt, - korholta a fiát, - ahelyett, hogy közzécsördítenél az álmos cseléd-ségnek. Micsoda gazda lesz belőled? Iszen kilopják a szemed világát is.

Ferkó röstelte a dolgot, de nem mert szólani. Arra még nagyon fiatal volt, hogy feleselni próbáljon az édes apjával, de annál mégis jobban nekibarnult már a bajusza helye, semhogy könnyű szívvel tudta volna eltűnni a szidást.

- Egy lélek se járt erre, - mondotta duzzogva. - Sz' csak nem alszok akkor is, amikor ébren vagyok.

Az alatt az öreg bent kajtatott már a kerülő kunyhóban; idenyúlt-odanyúlt, egypár pillanat alatt felforgatott mindent, megtalálta a kis polcon a fiú pipáját és zsebre dugta. Nem olyan kölyöknek való még az, hogy oszt' törpe maradjon tőle. (Máris akkora volt a tizenhat éves lurkó, mint az apja.) Megtapogatta a földre dobott szűrt s a lába hegyével kitudta, hogy nincs-e valami eldugva a fekvésnek szánt szalma alá. Úgy találta, hogy bíz' ott van valami.

Még ideje se volt a gyerekek gyanakodni, amikor Halmos-Csengeri Illés uram már kibujt a szalmakunyhó alól. Szemközt nézett a fiával keményen, attól zavarba jött egy kicsit Ferke. De azt már nem akarta az apa, hogy túlságosan megzavarodjék a legényke, hátha akkor mindent megneszel és tagadni fog.

Eléje tartotta a pipát.

- Nem szégyenled ilyen hitvány cserepet dugdosni? Sz'ha már annyira legénykedni akarsz, várj a vásárig, akkor majd kapsz jó selmeci pipát; nem is köll többet, hogy dugjad előlem, csak a kazal körül türtőztesd magadat.

Örült a fiú szörnyen, de helyén volt az esze Illés gazdának s mindjárt észrevette, hogy nem kap a legény a pipa után. Akkor hát nem is annak ujong, hanem inkább azért a nagy öröme, hogy nem vették észre, ami a suba alá, a szalma közé volt a sarokba elrejtve.

Nahát így is jó, majd kisül az mindjárt, hogy mi van a dologban.

Illés gazda elült szépen a szekérre s elhajtattott rendes útján a tengeri közé. Hanem mikor a magas tengeri szár már jól elfödte, leugrott a lépésben haladó szekérről, meghagyta a kocsinak, hogy csak menjen lassan tovább, ő meg a szélestányéru napraforgó leveleitől fődve, visszasétált a lucernás alá.

S mikor a szilvafasor sarkánál kibukkant, meglátta, amit akart.

Ferkó guggolva lépkedett a lucerna szélén, s egy fényes sarlóval gyönyörű rendet kanyarított ki belőle. Mikor így egy félsaroglyára való zöld takarmányt gyűjtött, hamar beosont, a kerülő-kunyhóba, eldugta a sarlót s kihozott helyette egy ujdonatúj köblös zsákot. Abba elkezdte a friss lucernát begyömöszölni, még meg is taposta közben-közben, hogy több férjen bele.

- No lám! - dörmögte Halmos-Csengeri Illés a napraforgó között, - a zsákot észre se vettem. No megállj csak te kölyök!...

De nem zavarta meg a gyereket. Maga is kíváncsi volt, ugyan mi lesz ebből?

Ferke ezalatt alaposan elkészült a dolgával, körülnézett, mint aki tudja, hogy rosszban jár, bevonszolta a zsákot a fasorba, ott a vállára kapta s a lombok alatt elkezdett vele futni a kopár árokpartra, ahol a Benczéék riskája vígan kocogott a sánta lábával.

A fiú hamar kiöntötte a lucernát az árok csaltájába, ott ugyan senki se kereste, hogy mit falatoz a riska olyan jóízűen. Azután odahúzódott a mellé a piros leány mellé, aki a tehenét őrizte.

Szégyelte magát mindakettő; nem is igen mertek egymásra nézni. Hallgatásukban a közös bűn szemrehányása volt. Tolvajok vagyunk, - gondolták s ösztönszerűleg kerülték a riska tekintetét, ami ravasz kacsingatásnak tetszett most nekik, pedig a jámbor állat legkevésbé sem törődött velük s bizony nem kellett attól tartaniok, hogy valamikor tanuságot fog tenni ellenök.

Halmos-Csengeri Illés végigment a soron a fiu után s a sűrű lombok által védve, nem mészre az ároktól, megállott.

Látta, hogy a fiu hogyan vendégeli meg az ő réjtéről száműzött tehenet, s eszébe jutott, hogy milyen sajnálkozva sóhajtott a gyerek a minap: „szegény riska”.

- Jó szíve van, becsületes lesz, mint az apja, - dünnyögte elérzékenyülve. Az eszébe se jutott, hogy éppen most lopáson érte.

Megfordult s csendesen indult el a szérűskert felé. Útközben megállott, visszanézett, látta, hogy még mindig ott ül a fiú a leány mellett a fűben. Csóválta a fejét, gondolkodott.

De mintha puskából lőtték volna ki, úgy neki futott hirtelen a Benczéék szegényes házának, amely rozzant hátuljával olybá tűnt fel messziről, mintha kifáradva leült volna.

Bencze János éppen egy kis ocsut szórt a malac elé, amikor a dúsgazdag szomszéd betoppant hozzá.

A két ember úgy köszönt egymásnak, mintha soha egy percig se lettek volna haragba. Magyar embernek nem szokása a nagy haragtartás.

- Gyenge ez az ocsu szomszéd, - szólt Illés gazda és műértőleg turkált bele a szakasztóba. - Küldenék ám egy-két vékával abból a kenderszemű kukoricából, ha a malaca meg nem vetné.

- Nem nagyon finnyás-fajta, - felel a zsellér szívesen, de azért meg nem köszönné egy világért sem. Az örüljön, akitől elfogadja. Úgy is sejti, hogy a lelkipurdalás bántja egy kicsit a szomszédot.

Halmos-Csengeri Illés csakugyan nagyon köszörüli a torkát, tudnivaló abból, hogy még van valami mondani valója.

- Oszd' az a riska, szegény, csak hadd járjon ki megint a rét csücskébe, ne rontsa itt az árkot, ha kendnek is úgytetszik.

- Én nem kötöm meg, ha erővel visszakivánkozik a csücsökbe, - hencegett János gazda egészen neki vidulva.

- Hát akkor rendben volnánk szomszéd, hanem kikötök ám egyet az új barátságához.

- Mi legyen az, szomszéd?

- Itthon tartsa kend a leányt ezentúl és vigyázzon rá, mint a két szeme világára. Ha túl lesz a fiam a katonasoron, lesz még egy-két jó szavam kendhez.

Paroláztak, azután elváltak.

A dülő felől lassan bicegett hazafelé a riska, nyomában járt a kis, piros leány s egy leveles fűzfavesszővel nógatta gyorsabb haladásra.

Az alkonyat ragyogó haldoklásában piros volt minden: az ég, a föld, a templom bádogtornya, a házak fala s a felhők.

Még a riska is.

Jóco.

Síp- és dobszó hallatszott a nagypiac felől. Az emberek futottak arrafelé. Faluhelyen a legkisebb szokatlan lárma is nagy mozgást okoz; mindenki kíváncsi rá, hogy melyik kereke esik ki mindjárt a kakaslábon forgó világnak.

A széles, poros térség közepén egypár csenevész akácfa csüngette bágyadt, szomjas lombjait s messziről lehetett látni, hogy a nyomorúságos fák alatt hogyan ölelkeznek egymással egy szép szál ember, meg egy lomha, idomtalan, sötétbarna, bömbölő fenevad.

Jóco produkálta magát, a medvetáncoltató.

Hangja úgy harsogott, mint egy kürt. Mikor szinte síró dalát dúdolgatva, néha felrikkantott; olyankor a medvéje megriadva ugrott egyet s elbődült, haragos, kínos torokhanggal.

Úgy megtopogtak egymás mellett, mintha becsípett puszipajtások lettek volna. De a jókora vasrúd a legény kezében sejtette, hogy az óriás mackó minden pillanatban okozhatna galibát, ha nem lenne, aki nyomban megfenyítse.

Hatalmas bosnyák medve volt az. Sűrű, fényes barna bundájú; a homloka olyan széles, mint egy bikáié; ha két lábra állott, fél fejjel magasabb volt még Jóconál is, a gazdájánál.

A falubeliek aggodalmas gyönyörűséggel állták körül s biztatták a medvét: hopp, Ibrahim! ugorj!... De közel menni nem mert senki sem.

Ösmerték Jócót, aki minden aratás után ellátogatott a gazdag bánáti falvakba a medvéjével. Valahová a szlavóniai határ szélére való volt, azt tudták róla, de egyebet nem. Nem is törődött a többivel senkisémmel. Az olyan kóbor életű ember sehol se maradandó, sehol sincs barátja, se ellensége. Csak úgy gondolták róla, hogy az év egy részét, talán a telet, Bosnyákországban tölti, ahol a szerb kalugyereket látogatja sorra.

Nyár derekán egyszer csak megszólalt a sípja, meg a dobja, amikor senki se várta. Ibrahim, a vén táncos medve, tíz perc alatt összezsúfította a falut, messze hallatszó mormogásával. A kutyák iszonykodva, felborzolt szőrrel kullogtak utána s veszettül ugatták. Mikor azután Jóco megállott egy utcasarkon vagy a piacon s ráütött zörgő dobjára: a medve nehéz nyögéssel emelkedett hátulsó lábára, s kezdődött a nagy komédia, a bizarr, kegyetlen vigadozás, a furcsa, félelmes ölelkezés, amelyről sohasem lehetett tudni, hogy nem lesz-e halálos.

Mert Jóco nem elégedett meg azzal, hogy a vén Ibrahimot ugráltassa, hanem hol sípolva, hol pedig dalolva belekapaszkodott maga is a vadállat bundájába, megszorongatta a pracliját s úgy járták ketten a kállai kettést, az egyik nagyokat nyögve-bögve, a másik egyhangú, jajgató énekléssel.

A faluban állomásozó huszárszázad éppen bevonult a gyakorlatról s Winter kapitány, a wallis-hauseni lovag, kíváncsian fordította lovát a tarka tömeg felé, mialatt a századot egy intésére tovább vezette Víg főhadnagy.

A tüzes graditzi félvér megérezte a vadállat utálatos bűzét és sehogy sem akart közeledni. A kapitány az utolsó osztagból, amely mellette elvonult, kiszólított egy huszárt s rábízta a makacskodó lovat. Azután gyalog ment a nyüzsgő embercsoport felé.

A parasztok utat nyitottak magok közt s Winter kapitány csakhamar ott állt a medvetáncoltató háta mögött.

De mielőtt Ibrahim leköthette volna a figyelmét, szeme megakadt valami egyeben.

Alig pár lépésnyire Jócótól egy fiatal lány guggolt a földön, s gyöngéden simogatott egy kis sárga medvét. Úgy meghúzódtak, hogy a parasztok nem is igen vették őket észre, de a kapitány szeme annál jobban odatapadt a félős kis cselédre. Az igaz, hogy valami ritka teremtés volt.

Kicsiny, talán még ki sem fejlődve egészen, a keleti szépek kora érettségével vonásain, s a természetén. Egy fekete cseresnye, amelyiknek a láttára összefut a nyál az olyan ínyeskedőnek a szájában, amilyen ez a wallishauseni lovag úr volt.

Mintha finom arca csak azért lett volna, hogy éppen legyen valami keretje két nagy fekete szemének. Durva, piszkos inge valami tarka-barka öves szoknyában végződött, a derekán le volt szorítva, s a keble táján isteni szemérmertlenséggel csücskösödött ki.

Üveg gyöngysor volt a nyakán, csüngő üvegfülbevaló verdeste az arcát, ha megmozdult.

Meztelen lábát elrejtteni eszébe se jutott; egy kicsit kócos, de azért gyönyörű fekete haját minduntalan elsimogatta a szeme elől, különben nem is látott volna a nagy sűrűségtől.

A leány megérezte, hogy az a vad nézés nem a kis sárga medvének szól, zavartan s ösztönszerűleg fordította el a fejét a kapitánytól...

Éppen akkor fordult feléjük Jóco, Ibrahimmal. A szálas szerb legény kiejtette a sípját a kezéből s egyszerre abban hagyta a duhaj táncot.

Ibrahim megértette, hogy vége a produkciónak, leereszkedett a talpára s lihegve nyalogatta szájoskara erős vaspántjait. A kapitány s Jóco egymásra nézett. A marcona legény sápadt volt s reszketett, mintha valami nagy baja lenne; Winter kapitány erősen és csudálkozva nézte s azt kérdezte magától: hol láttam én már ezt az embert?

A parasztok semmit sem értettek a dologból s kiabálni kezdtek:

- Zorka! Na Zorka! Most te következel Mariskával.

Jócót a lárma magához térítette s komédiáshoz illő mozdulattal ugratta talpra a sárga mackót. Azután intett a kis fekete leánynak.

Be annyira izgatott volt, hogy egyáltalában nem tudta fújni a sípját. Remegett a hangja, lassanként hát azt is abbahagyta, s engedte, hogy a leány maga végezze dolgát.

S ekkor valamit látott Winter kapitány, ami ugyancsak felizgatta.

Zorka csengő, gyönyörű hangon dalolt egy szomorú bosnyák dalt s ezalatt hullámos lépésekkel táncolta körül az előtte tötyögő csenevész medvét. A kis fenevad sokkal könnyebben járta, mint a nehézkes Ibrahim s nagyon mulatságos volt, amikor első lábait váltogatva a fejéhez emelte, ahogy jókedvű kurjongatók szokták.

De a kapitány csak azt a csöpp leány-szájat látta, amelynek a pirosságából itt-ott kivillant a hófehér fogsor; a nádszálként hajlongó, szinte a levegőben lengő öves derekát szerette volna elkapni s pántlikára kötve vinni magával, futni vele, mint egy aranyos szitakötővel.

Zorka egyszerre megúnta a csendes, mélabús dallamot, s vad, szenvedélyes táncra penderült.

Talán az asszonyi hiúság csiklandozta s ki akart tenni magáért a szép katona előtt.

A szeme lángolt, az arca kipirult; egyszer-kétszer rákiáltott még biztató dallamos hangján a medvéjére: „Mariska! Mariska! hopp!...” De azután nem törődött a nyöszörgő állattal, hanem csak járta magában a saját találmányu bűbajos fandangót, a mitől minden porcikájából mintha delejes áramok, apró, fényes villámok cikáztak volna ki.

Winter kapitány valósággal részeg volt, amikor a leány fáradtan lehullott eléje a porba. Még ilyen paradicsomi csemege nem akadt eléje, mióta ebben a falusi purgatoriumban koplalta végig a gyönyörök nagy böjtjét.

Esteledett s a piac tulsó végén egypár tiszt ment a korcsma felé, ahol a közös vacsora volt.

A kapitány parancsoló, rideg hangon förmedt a medvetáncoltatókra.

- Gyertek a korcsmába, az én vendégeim vagytok, előre, marrrs!...

A nagy Jóco meggörnyedt, mint egy gonosztevő s komoran cibálta maga után lompos bajtársát, Ibrahimot. Annál vidámabbnak látszott Zorka, aki kíváncsian lépdelt a sárga medve mellett.

- De hol is láttam én ezt a fickót? - gondolkodott a kapitány, mikor az előtte kullogó medvés emberen újra meg újra megakadt a szeme. Nem sokáig tartott a töprengése, kiderült az arca s csettintett. Ohó!...

Most már bizonyosra vette, hogy az övé lesz a pompás ropogós bosnyák-cseresznye, a szita-kötődereku leány.

A korcsma valamikor urasági ház volt s terméskőből épült. Egy félreeső üres kamarában pompás helyök akadt a mackóknak, oda lehetett láncolni mind a kettőt az ablak erős vasrácsához. Az egyik sarokban szalmából meg pokrócból jó ágyat vetett a korcsmáros a komédiások számára.

Majd megfizet azért a kapitány úr.

Amikor minden rendben volt, fülön csipte Jócót a kapitány s vitte magával a szobájába.

Érezte, hogy nem gavalléros dolog, amit tesz, de most már beleizgatta magát a bolond játékba, amelynek a hazard voltát ez a buta fickó úgy sem érti.

Mikor magokban voltak, megállott a medvetáncoltató előtt s keményen megnézte még egyszer.

- Te Ilics Jóco vagy, - mondta - s hét évvel ezelőtt megszöktél az én századomtól.

A nagy mafla szerbnek összeverődött a térde, úgy remegett. Egy szót sem tudott szólni.

Wallishauseni lovag Winter Frigyes kapitány oda kapott a Jóco füléhez s szinte suttogva s az izgatottságtól akadozva, folytatta:

- Te neked van egy asszonyod, aki bizonyosan nem a feleséged. Mondj le róla, hadd itt nekem, megveszem tőled, ahogy adod. Azután elmehetsz bátran a medvéiddel. Találsz te magadnak másik ilyen fekete virágot ott, ahonnan ezt hoztad.

Jóco egy darabig mozdulatlanul várt, mintha kővé vált volna. Már nem reszketett, túl volt a krizisen. Csak addig félt, amíg nem volt bizonyos benne, hogy ha felfedezik, nem kerül-e mindjárt akasztófára.

- Az egész Boszniában csak ez az egy volt, - mormolta komoran, - ezt is úgy loptam el.

Egy ilyen ember előtt, aki büntársává készül szegődni, be merte vallani a bűnét. Hisz tulajdonképpen ez sem különb, mint ő, csak jobb a ruhája.

A kapitány türelmetlenkedett.

- Adod, vagy nem adod?... Én javadat akarom; én elfoghatnálak, vasra verethetnélek nyomban s hova lenne akkor a szeretőd?...

Jóco büszkén felelt:

- Kisírná a lelkét is utánam. Hisz' különben nem jött volna el velem a dúsgazdag apja házából, szökve.

'Sz ha csak az lett volna a baj! Meg lehetne a leányt lassan puhítani, de nem volt szabad nagy lármát ütni a dologból a tekintély miatt, no meg a városban lakó feleség miatt sem.

- Hát tudod mit, Jóco? - szólt a kapitány, hirtelen lecsillapodva, - én most elmegyek egy kicsit, oda leszek egy jó óráig. Akkorra elcsendesedik minden; a tisztek, akik velem vacsorálnak, hazamennek, a háznép elalszik. Addig gondolkodjál. Ha visszajövök, vagy tartod a karodat a vasnak, vagy tartod a markodat egy csomó ropogós bankónak. Hanem addig bezárlak ide, mert már ösmerem a hajlandóságodat, hogy szeretsz eltűnni.

Kiment, kétszer is megfordította a zárban a kulcsot. Jóco magára maradt.

Amikor az egy óra eltelt, Winter kapitány nagy sebbel-lobbal nyitotta ki az ajtót. Nagyon csillogott a szeme; nyilván a sok jó bortól is, de meg az édes reménységtől is, amivel tele volt már minden csöpp vére.

Jóco alázatosan vigyorogva állott előtte.

- Hát meggondoltam, kapitány úr. Majd beszélek a kis Zorkával.

Lovag Winter Frigyes elfeledkezett arról ebben a percben, hogy egy szökött katonával áll szemközt, akit börtönbe kellene juttatnia. Ujjongva rázta meg a szerb legény kezét s boldogan biztatta:

- No csak beszélj vele, de gyorsan, de rögtön!

Együtt sompolyogtak a kamarához, ahol a leány a láncra kötött medvék mellett aludt. Jóco lassan nyitotta ki az ajtót s beosont.

A kapitánynak úgy tetszett, hogy halk suttogást hall. Szinte örökkévalóság volt neki a múltó idő. Végre ismét megjelent a medvetáncoltató s az ajtóra mutatva intett a kapitánynak.

- Várják...

Winter kapitány kétségtelenül be volt egy kicsit rugva. Botorkálva ment be a kamarába, amelynek az ajtaját a medvés ember nyomban bereteszte utána.

Azután oly arckifejezéssel, amilyen a született banditáké, hallgatózott.

Nem telt bele fél perc, amikor erős morgás és nyomban rá szörnyű káromkodás hallatszott.

Odabent valami a földre zuhant.

A morgás erősebb lett s vad bődületben végződött. Kétségbeesett kiáltás metszette végig az éj némaságát: Segítség!

Az udvaron s a szomszédban a kutyák felriadtak s iszonyú üvöltéssel rohantak a kamara felé, a honnan egyre vadabbul, egyre erősebben harsogott a medvék bőgése.

Az Ibrahim mély morgásába belevegyült a kis sárga medve hörgése s a bosnyák leány jajgatása. A környékbeli lakosság ébredezni kezdett, emberi hangok, zavart kérdések hallatszottak; a házbeliak pongyolában futottak ki, de a bősztől lármára bemenekültek megint a védett helyekre.

A kapitány segélyhívása folyvást gyöngült.

Jóco most felkapta vasdorongját, amelyet mindig magával hordott s egy szökéssel bent termett a vadállatok közt.

Hangja harsogott megint, mint a menydörgés, vasrudja puffogva hullott a nagy medve hátára. Ibrahim vért szagolt, szörnyü talpai alatt egy megtépett emberi test vonaglott. A fenevad alig akarta elhagyni prédáját.

Jóco a kis ablakon át beszűrődő világosságnál gyorsan megkereste a láncot, amelyről Ibrahimot az imént leoldta s egyetlen ügyes fogással felcsatolta a medvére a vasas szájkosarat.

Az egész alig tartott egy egész percig.

Azalatt a kis Zorka reszketve, sírva szaladgált az üres udvaron s hiába kiabált segítségért: egy lélek se mert közeledni.

*

Másnap wallishauseni Winter Frigyes kiterítve feküdt az égő viaszgyertyák között.

Senkit se lehetett a szerencsétlenségért megszámoltatni.

Miért is ment részeg fővel a medvék közé?

A bosnyák szirén még aznap eltáncolta a szomszéd faluban a maga szilaj táncát s édes, csengő hangon bízta a kis sárga medvét:

- Mariska! Mariska! hopp!...

Pákász-idill.

A Csenkesz-rétség egyik felében az öreg Pöczöknek volt jussa halászni, a másikban meg Bak Demeternek, a gazdag molnárnak, aki a szegény embernek még az istenét is eldisputálta volna a maga számára, olyan fránya fösvény ember vala.

A Csenkesz-rétség járatlan világ, nem könnyü rajta eligazodni, megosztzkodni.

Szárazföldi ember nem is érti, nem is ösmeri a rétségeket, de még a folyót járó halász is többet *konyit* hozzá, mint amennyit igazán *tud* belőle. Legkönnyebb csak úgy, a rét széléről nézni azt a se hossza, - se vége zöld hullámot, ami a susogó nád hajlongásából támad, amikor bujkáló szelek kergetőznek közte. Aki annyira belemegy, hogy ki nem lát belőle, az hamar eltévedhet a sok ösvényen, sikátoron, a tömérdek apró tóságon, amit itt-ott nagy rónavíz vált fel. Annak a határa pedig megint csak ingó-lengő nádas mindenfelé.

Az egész környéken sem akadt más, csak az öreg Pöczök, aki a Csenkeszt minden hajtásában, rejtjében, cseretében egészen be tudta járni.

Ez a hajlott dereku, bozontosszemü pákász tudta, hogy hol milyen mély a víz; hol leskődik legszívesebben a csuka a hinár közt; merről húznak vissza hajnalban a rétbe a hófehér kócsagok; hol legjobb berejteni a csikvarsát a mocsár mélyébe; melyik rónavíz termi a legtöbb vízi lencsét, amire rájárnak a csapatokban kóválygó vadrucák. De még azt is tudta, hogy a másik rétben, a Bak Demeterében, hol vannak a legjobb halászó helyek s merre szokta lerakni a gazdag, fösvény szomszéd a maga varsáit, hálóit.

Hangos Peti segített Pöczöknek a mesterségében, ahol segítség kellett.

Jóképű, szelid lelkű fiu volt ez a Peti. A beszédjével ritkán terhelte az embereket. De annál szebben szólott a nótája, mikor a Csenkesz szélén az avult, kopott, rongyos hálókat foltozgatta.

Olyankor kinyílt a kis halászvityilló ajtaja s egy feketeszemű kormos cica támaszkodott az ajtófélfához, úgy hallgatta a nótát. Az öreg Pöczök kis leánya volt az, aki az anyja teje óta halászlén nőtt fel itt, a rét csöndes, párázatos levegőjében.

Még a vén pákászt is megindították néha azok a nóták: hogyne tetszettek volna a legényre váró hamupipókének.

Hanem bent, a Csenkeszben, már nem nótázott a fiu.

Amint a hágótól eltolta a csónyikot, el is némult mindjárt.

A víz lakói nem szeretik a zajt, minthogy magok is olyan hallgatók.

A vízben nincsenek hangok; a bánat nem jajong, az öröm nem kacag; de azért hallani a vízben is lehet. A pihenő hal rögtön eszmél, ha a tó fölött emberhang csendül; az evező csapását is messziről észreveszi s a vizet paskoló lapát közeléből sietve menekül.

Azért jobb a réten a tolórúd.

Ez az ősi szerszám, amit le lehet a vízbe eresztetni, anélkül, hogy akár az apró hal is kitérne előle.

Mikor a tolórúd neki támaszkodik az iszapnak: csöndben, mintha csak a szél fújta volna arrább, előre lendül a csónak. Még a szitakötő se száll el a nádbugáról, amikor a surranó lápi csónyik elhalad alatta.

Milyen nagyszerűen lehet orvhalászcodni az ilyen nesz nélkül haladó csónakon!

A tolvajkodás volt az oka, hogy Pöczök meg Bak sohasem volt jó barátja egymásnak.

Ha Bak fősvény volt, Pöczök meg kilopta volna a szemevilágát is. Minthogy pedig annyira mégse férkőzhetett hozzá, hát legalább a varsáit meg a hálót dézsmálgatta, ahol csak tehetette.

Bak Demeter nagyon jól tudta azt s egyre üzengetett Pöczöknek.

- Mondjátok meg, hogy feladom, befogatom, lelövöm, elpusztítom!... Ha a rétben a Bak-újtját átlépi, vége van... Aki erről vagy rajta, az nekem számol, annak a hala az én halam, szerszáma az én szerszámom!... Hát mire való a határ, ha a gézengúzok ma is, holnap is a tilosban járnak?

Minél jobban dúlt-fúlt a fősvény molnár, Pöczök annál nagyobbakat kacagott kerges markába.

- Hát'sz fogjon meg no, - üzente vissza. Nem az öreg Pöczök bócorog ott, hanem a Kató Kati lelke. Vagy el tudna úgy tűnni, ha ember volna, mikor eleven ember szeme esik rája?

S mikor szállt az este és derengeni kezdett a holdvilág, megint csak intett a legényének.

Hangos Peti kiakasztotta a két csónakot. Egyikbe ült a gazda, aki a rét titkos utain tévesztgette a szomszédot, ha rájuk lesett. A másik csónak volt az igazi tolvajraktár, azt a legény tolta befelé a Csenkeszbe, éppen ellenkező irányban, mint amerre a gazda járt. A rét tulsó végén azután bátran bolygathatta a tilalmast; ha egyszer észrevétlenül eljutott odáig, ott már az ördög se háborgatta.

*

Vagy egy hét óta nagyon silány eredménnyel járt ez a pákosztoskodás. Az öreg Pöczök hiába küldte a legényét a fősvény molnár legjobb vizeire, nem talált az ott a rejtett varsákban még egy keszeget sem.

Pedig Pöczök gondoskodott róla, hogy nyugton vizsgálhassa a rejteket. Minél jobban fenyegette a molnár, hogy így-úgy belé durrant: annál vakmerőbben mutatta magát az idegen vizeken. Persze, minthogy a legényről el kellett a figyelmet terelnie, hadd forgassa ki bátran a halkamrákat. Azokat még szépen vissza is kellett rakni, hogy avatott szem se lássa meg rajtok a tolvaj kezenyomát. Isten ments egy ilyen szerszámot egészen elcsenni! Sz' akkor mindjárt meg lenne Bak uramnak a bizonyítéka, pedig így csak tapogatózik gyanújával a jámbor.

Mi lehet oka ennek a sikertelenségnek?

Hisz' a beteges, göthös molnár egy világért be nem menne a halért éjjel a cseretekbe, ahol Kató Kata kísért.

Mióta a szegény, jövendőmondó cigányasszony beleveszett: irtózik azóta Bak Demeter a saját réjtétől s a gugás Dinkóra bízza, hogy igazgassa a halak dolgát.

Annál különösebb volt ez a fordulat, mert éppen ezen a rossz termésű héten nagyon elcsöndesedtek a molnár szidalmái.

Mintha már nem haragudnék a pákászokra.

Nyilván valami fifikus módot talált ki, hogy kifőzze őket s most jókedvűen dörzsölgeti otthon a tenyerét.

Szörnyen bántotta az eset a vén ravaszt. Goromba volt a legényével s a kis kormos cicát se nagyon cirógatta.

S hogy beteljék a mérték, még csak nem is őriztette már a vizet Bak Demeter, - látni való volt, hogy ügyet se vet a tolvajokra. A bakter nem hált a csónakban, mint azelőtt, hogy akármikor készen legyen rajtok ütni; inkább még kihúzta a vackát a partra s fülíg takarózott a szűrével, mintha nem is lenne már Pöczök a világon, akitől valamicskét tán tartani kéne.

A semmibevevés még keservesebb volt a vén pákásznak, mint a kárvallása.

Ha a halászbecsület nem ágált volna benne: dühében megmaszlagolta volna a molnár vizeit, pedig akaszsa fel magát az a halász, aki ilyen oktan halpusztításra vetemedik.

Dejsz, nem marad annyiban ez a megszégyenülés! majd megvállik, meddig tart a nagy bizakodás odaát.

*

Naplemente után szokás szerint elindultak együtt a Bak-tanya irányában, de Hangos Peti elvált Pöczöktől a gém-sziget táján s a nádas sikátorain befelé indult a molnár rétjébe.

Pöczök már nem is tanítgatta, hogy így kéne, úgy kéne. Szótlatlanul bocsátotta a gyereket a maga útjára, ő meg elszántan haladt tovább a szomszéd partja felé azzal a fogadással, hogy akármilyen lesz is vele: ki tud most a molnár dolgából valamit.

Jó nagy kerülőt tett a nádasban, hogy az úgynevezett Bak-éren evezhessen végig. Az volt a határ a Csenkesz két fele közt; ahhoz jussa volt neki is, csak úgy, mint gazdag szomszédjának. Most hát nem kellett bujkálnia, lopakodnia. Szabadjára eresztette az esztét, amíg az evezőt gépiesen mártogatta a vízbe.

A széles éren apró búvárok csúsztak be előle a nádas sűrűjébe; néhol egy szárcsa kapott szárnyra szorosan a víz tükre fölött, s csüngő lábaival végigsöpörve útvonalát, betottyant az első rejtekbe, amit elért.

A rétség e megszokott mozgása nem érdekelte most a vén pákászt. Hallotta és mégse hallotta, hogy mekkorát vakkan feje fölött egy szürke gém s hogyan tyütyükel körülötte az éji szállást kereső fekete sneff; bent, a kis tavak területén, a nagy bűvár visítása hangzott, de ahhoz semmi köze se volt Pöczöknek; csak akkor eszmélt, amikor a part közelében a felriasztott barázdabillegzők csirregve röppentek arrább a csónakja elöl.

- Hej, ni, Pöczök szomszéd, mi szél hordja erre? - szólott egy sipító hang a kiterített ócska hálók mögül. - Félti kend a bérletét, ugye, hogy abbahagyta a tolvajkodást. Jó is lesz megbékélni a gazdámval, mi?

A gugás Dinkó kiabált rá.

Akkora gugája volt, hogy ha az megtelt levegővel s egyet szusszant, mindjárt elhessegette a csirkéket a maga környékéről.

A pákász fülét csak az üté meg, hogy ő már abbahagyta a tolvajkodást. Nem is törődött a többi beszéddel.

- Hát ugy-e, már nincs hiány a halatokban, ecsém, - dörmögte foghegyről, hogy szóra hozza Dinkót.

- Hogy is volna, ha kendtek nem dézsmálják? Most minden hajnalon össze tudnak szedni egy kis káddal. Be jól is járt kend, hogy egyszer meg nem fogtuk.

Szerencséje volt Dinkónak, hogy nem érte el Pöczök a tolórúddal, mert ugyancsak hozzákente volna. Még ilyen keszegbordájú molnár meri őt fenyegetni!

De ügyelnie kellett, hogy el ne rontsa a dolgát. Úgy tett, mintha egy csöppet sem haragudnék s szerényen kérte a gugás legényt: - Ugyan ecsém, adj egy kis foltozó fonalat, kifogytunk belőle; visszaszolgálok mielőbb.

Dinkó egy egész orsóra valót hozott ki neki a kunyhóból s a csónakába dobta.

- Ihol van-e, hanem oszt' ne járja kend a mi vizeinket, mert előbb-utóbb megkeserüli!

- Ejnye, be' rugós csacsi vagy a szájaddal, ecsém, - tört ki Pöczökből a visszafojtott méreg, de hamar összeszedte magát s nem folytatta.

Dinkó tán úgy értette, hogy szépen köszöni az öreg a szívességét; mikor látta, hogy már indul vissza, utána kiabált: - Isten megáldja kigyelmedet is!

Pöczök már a nádasból káromkodott vissza felhangon. Nem ott ment, ahol jött.

Majdnem torony iránt csörtetett át a nádon, ahol csak lehetett. Sietős volt az útja.

Ej, hogy így túljártak az eszén! - Az a kölyök, az a jöttment. Nem is lehet másképp: a rest bitangja ott hagyogatta a kész prédát s azt hazudta, hogy nem talált a varsákban semmit sem. Ki tudja, mit csinált azalatt.

Úgy morgott mérgében, mint egy csikaszfarkas. Tele volt indulattal, amit ki kellett valakin eresztenie.

Majd leverték a süvegét a húzó vadrécék, amint lecsaptak melléje a kis tavakra; a szunyogok erővel ki akarták venni a szeme világát; a bokájába egy istentelen nagy lónadály csimpaszkodott, alig tudta letépni magáról a förtelmes férget. Mintha az egész rét őt akarta volna bosszantani. Valahára mégis csak hazaért.

A hágónál már ott volt a legény csónakja. A léhütője, ki tudja, mióta alszik a vackában. No iszen, lesz most te neked, Hangos Peti.

Nemhogy benyitott a viskóba, de valósággal berugta az ajtót.

Hát nem éppen akkor rebhent szét egymás karjából a kormos cica, meg a nótás legény?

- Tyűű!... - kezdte a vén pákász s valamit keresett, amivel minél nagyobbat üssön.

De a kis leánya nem félt tőle, a nyakába ugrott.

- Ha megöl, se hagyom el Petit, éd's apám! - mondta elszántan. - Mi már értjük egymást.

Pöczök vadul forgatta a szemét s nekiment az ijedt legénynek.

- Te naplopó! méssz mindjárt vissza a molnár rétébe? Amíg itt nincs a mai halporció, nem állok veled addig szóba!

Mikor a legény szégyenkezve elkullogott, az öreg mocsári bandita érzékenyen ölelte meg a leánykáját.

- Szakasztott így jártam én is éd's anyáddal, - mondta félig sírva, - épp' így beszélt valaha az is, Isten nyugasztalja!

Birli Tóni.

Birli Tónit hazaküldtek a katonaságtól hosszú szabadságra.

Már vagy másfél esztendeje, hogy a császár kenyerét ette s egy csöpp híja, hogy szakaszvezető nem lett belőle. Éppen csak azon mult, hogy egy gyakorlaton, amikor rohammal vettek be egy sáncot: beleesett a mély árokba s kitörte a lábát.

Egyébről sem beszéltek a faluban akkor, csak erről a szerencsétlenségről. Az öreg Birli maga járta végig a jó ismerősöket és sírva mutogatta a szomorú levelet. A becsületes svábok hümmögtek és hosszúra nyúlt arccal hallgatták a baleset részleteit; sok pirosarcu leány halványodott el attól a levélről; csak egyesegyedül Birli mama nem eshetett nagyon kétségbe, mert amikor megtudta, hogy jön a gyerek haza: befutott a belső szobába, letérdelt a szűz Mária képe előtt, ott hálálkodott, örömkönytet sírván mellesleg.

’Iszen máris jobban van a fiu; hát még ha itthon lesz! hogy fürösztik majd tejbe’-vajba’! Telik ám minden ebből a csinos kis gazdaságtól; az egész környéken sincs módosabb ház, mint a Birli Szepié, akinek édes fia a lábatört katona: Birli Tóni.

S hogy még a véletlen is kedvezzen a Tóni visszatérése napján az ünnepi hangulatnak: éppen „kirbáj” volt akkor.

A falut zöld lombokba öltöztették a legények, akik tele rakták a kerítést, meg a kapu tetejét leveles galyakkal s minden második-harmadik ház előtt sátozott vertek az utcán. A leányok fölverték ünneplő ruhájukat: a ráncos kékposztó szoknyát, eléje a százzrétű kék vagy fehér kötényt; felhúzták virágos harisnyájukat, meg pászoló, lábhoz simuló papucsait; befönték a hajukat szépen apró színes szalagokkal, azután feltűzték kontyba, hogy olyan vala némelyiknek a feje, mintha egy tarkán szövött párnácskán nyugtatná; a nyakára mindnek tarka üveggyöngyfűzér fonódott s a pruszlík elejét színes selyemkendő takarta el, amit hátul a derekodon csokorba kötöttek.

Örült az úristen ünnepének az egész falu s még egyszer olyan nagy vala az öröm amiatt, hogy reggel korán meghozták a Birli-fiút is a szülei.

Micsoda derék szál legény lett belőle!... Olyan magas, mint a kis akácfák a kerítések mentén. Csakhogy egy kicsit sápadt, megviselte a sok fekvés a katona-kórházban; no de nem tart sokáig az a pápista-szín itthon: van ám jó borocska mindegyik szomszéd pincéjében; attól úgy pirul a legény, mint a szemérmes leány a csóktól.

Délután a korcsma udvarán volt az egész falu a nagy lombsátor alatt, ahol egy sarokban a rézinstrumentumos sváb banda fújta.

Ez itt a hagyományos bálterem, amelynél alkalmasabbat nem lehetett volna találni, mert a korcsma mögött volt a Szegő-kert, az uraság híres szép tölgyese, ahova kirvájkor szabad volt bemenni minden jóra való embernek, aki megbecsülte magát és semmiben sem tett kárt. A templom ünnepén kinyitotta az uraság a kert kis ajtaját s az árnyas faóriások alá asztalokat, padokat hordatott; csapra üttetett egypár hordó bort-sört, maga is kocintott a derék sváb földművesekkel, akik közül némelyik szomszédja volt, némelyik bérlője, feleséje.

Mikor a banda rákezdte a rőfögő, sivító „drei schritt”-et: mindjárt kezdték a legények kiválogatni a napsütött arcú, fakóhaju, világosszemű hajadonok közül azt, akivel végig akarták táncolni az egész délutánt. Mert másképp van az az ilyen egyszerű, nyílt szívű embereknél, mint az uraknál, akik a változatosságot szeretik mindenben. Ha a sváb legény csípőre teszi a bal kezét, félszemére húzza bokrétás kalapját, féloldalt fordulva rákacsint egy leányra, akit

magához int a mutatóujjával s a közben összecsucsorított szájjal cuppant, mint ahogy a hátlovat szokta buzdítani, az azt jelenti, hogy az a leány neki kiszemelt párja erre az egész napra, sőt úgy lehet, erre az egész életre is.

Jörg Hanzí mindjárt oda is billent a sárgaruhájú Fináczl Kati elibe s olyat cuppogott, hogy a lomb alatt hűsölő cica egeret sejtett s kiugrott a meglocsolt homokra. Hérmán Rézi majd sírva fakadt e miatt s boszúságában nem nagyon nézte, hogy ő előtte meg az a bandzsál Hurtig Lőrinc illegeti magát: odaállt mindjárt melléje s mindkét kezét vállára tette, hadd vihesse minél hamarabb táncba. Ez is megtalálta a maga párját, az is, csak szegény Birli Tóni ácsorgott árván egy sarokban; neki nem igen lehetett táncra gondolnia ezzel a gyógyuló nyomorék lábával; pedig de hány Rozi, Rézi, Teréz, Kati, meg Mijdi leste titokban, hogy hátha mégis rászánja magát egy-két fordulóra. Mert még így, megcsúfolva is, különb volt Tóni mindegyik legénynél; fölvette az extra blúzá, ujdonatú kék katonasapkája pompásan illett rája, karcsu volt és egészben csinos, szemrevaló.

Nem volt vége-hossza a „drei schritt”-nek, a banda győzte szuszszal; ha egy kicsit pihenni akart volna, mindjárt hordták neki a krigli söröket: attól úgy megveszett a sok réztrombita, hogy vagy egyik, vagy másik folyvást morgott, nyefegett, zúgott. A sátorban kétszer is föl-száradt már a homok, akkor végiglocsolta hirtelenében egy szolgálégény valami istentelen nagy locsolóval s folyt vígan megint a multság, hogy még az is elszédült a csendes, egyenletes, soha meg nem szűnő forgáskeringés láttára, aki csak nézte, de maga nem táncolt.

Birli Tóninak már jó ideje megakadt a szeme valakin; nagyon nézett egy helyre, éppen átellenben a sárgahajú Fináczl Katival, aki már egy félórája, hogy egy helyben pördül Jörg Hanzival, mint a szárazmalom nagy kereke.

Addig-addig húzódott hát arrább, közelebb, amíg egyszer csak ott állott szemközt egy leánnyal, aki meglípett a táncolók sora mögött s mosolygó szemmel, kíváncsi gyönyörködéssel kísért a mulatozókat; egyszer-egyszer maga is rezdített egyet a csipején, látszott a dereka ritmikus mozgásáról, hogy titokban táncol, táncos nélkül.

A szegény törtlábu katonának annál jobban elment az esze, minél jobban bámulta ezt a bujócskát játszó szép svábleányt, aki nyilván nem akart elkeveredni a többi közé, azért maradt ott hátul.

A feketeszemű, fehérarcu, mosolygó száju leányzó csak azt vette észre, hogy a katonasipkás sváblegény előtte áll, tüzesen néz rá, csípőre teszi a balkezét, int neki a mutatóujjával s gyöngéden, de mégis parancsolva cuppant hozzá, mintha csak azt mondaná: „gyere szívem, de hamar, hadd forgassalak meg!”...

Mintha megszeppent volna egy kicsit a leány, de minthogy soha sváblegény kosarat nem kap a magához valótól: Tóni is egyszerre belé került a hetedik égbe, vitte a párját magával a táncolók sorába.

Fájt az a törött láb, alig lehetett hasznát venni, hát csak úgy lassan, nagyon lassan fordultak egyet-egyet; emellett ráértek beszélgetni.

- Hogy hínak? - kérdezte Tóni s belenézett a leány szemébe.

Az bizony nem nagyon sütötte le gyönyörű selymes pilláját, hanem olyan hangon, ahogy a sárgarigó dalol, azt mondta: „Mijdinek.”

Tóni megfogta a Mijdi puha kezét, amely sokkal fehérebb volt a többi leányénál s szelíden fakgatta, kérdezte megint:

- Hát Mijdi, ugy-e te szolgálatsz valahol? Sohasem láttalak még.

- Itt szolgállok, az uraságnál, - felelt a sváb „dirndl” és engedte, hogy hadd szorongassa a kezét a sváb legény.

Nem is igen táncoltak tovább; nagyon fájhatott a fiu lába, hanem azért ölelgette Tóni a Mijdi derekát.

- Hát, te Mijdi, megvárna-e te engem?... Ha ki nem szuperálnak, akkor van még vagy másfél esztendőm a katonaságnál, de egy nappal se több. Oszd’ hátha kiszuperálnak?... Várj meg engem, te Mijdi.

Olyan könyörgő volt a szava, hogy sírva fakadt volna a mamája, ha hallja, Mijdi is elkomolyodott rá. Nem szólt, csak fölemelte azt a csudafekete szemét, meg nyomban lesütötte.

Tóninak a szívére futott a vér attól a tekintettől.

- Gyere csak, Mijdi;... lásd, úgyis hiába, nem tudok táncolni, nem bír még ez a rossz lábam... hanem venni akarok neked valamit, gyere.

Átkapta a leány derekát s vitte, vezette, ki az utcára, ahol a mézeskalácsos bódé volt; ott alku nélkül felragadta a legnagyobb, legpirosabb mézeskalácsszívet s megkínálta vele a párját.

- Nesze, Mijdi, tedd el ezt emlékebe. Tedd el és őrizd meg; gondolj rám, amíg eljöhettek érted. Mert eljövök ám, meglásd!...

Mijdi félénken, szemérmesen húzódozva vette el a szívet s amint a nagy pirosvirágos, versfeliratos mézeskalácsra ráesett a szeme, hangosan, vidáman kacagott.

Még Tónira is elragadt a jókedve. Nevettek mindketten; bizonyosan azt se tudták, hogy min.

A kerítés mellett mindenütt akácfa volt. Az egyiken egy szép fehér fűt nyilott. Az egyetlen most, az utolsó ezen a nyáron.

Tóni felnyult érte. Más legény meg nem tudta volna tenni, hogy olyan magasról pusztá kézzel leszakítsa. Ő letörte az egész kis galyat, amelyen a virág himbálózott.

- Nesze, Mijdi. Maradj te ilyen fehér addig, amíg csak érted nem jövök...

De mielőtt a leány elvehette volna tőle a virágot, nagy sikoltozással rohant feléjük egy öreg cseléd, aki a Szegő-udvarban szolgált:

- Szent Isten, kisasszonyka!... mi jut eszébe?... Tűvé tettünk már érte mindent; még a kútba is belenéztünk!... Ugyan tesszen már haza jönni, hamar!

A sváblánynak öltözött kisasszonyka, a Tóni Mijdiye, megszeppent, elpirult, sarkon pördült, s elkezdett futni a Szegő-udvar felé.

Útközben egyszer mégis megállott, visszafordult, a mézeskalácsszívet lassan az ajkához emelte s olyan nagyot harapott belé, amilyet pici szájával csak tudott. Azután újra megindult hazafelé és nem nézett vissza többet.

Birli Tóni pedig csak állott-állott, egy helyben, sokáig, - és gépiesen csápolt azzal a kis galyal, amelyen a hófehér akácvirág nyilott.

Helyén a szive.

A homokos birkalegelő szélén ácsorgott a nagy, gémes kút, amelynek a tövébe a juhászok vagy a kerülők alacsony árnyékfogót raktak nádból, meg vesszőből. A kút egyik oldalán terült a széles birkalegelő; egy kicsit bizony lepörkölte a nap, de azért elég eleven volt még a zöldje. Itt-ott kutyatejfü lógatta rajta a szárát s ernyedten dőlt meg minden kis fuvallatra. A másik oldalon sík messzeségbe nyúló vetéstáblák voltak; a sárga rozskalászszal borított földnek egy szöglete beért a kúthoz.

Épp ezt a földnyelvet aratgatta most Bujó Dani, a Vadai Sára unokaöccse, akit, mikor árván maradt, úgy vett magához irgalomból a módos özvegyasszony. Előre kigondolta bölcsen, hogy majd ha a fiu megemberesedik, többet fog érni a gazdaságnak, mint ami hasznát a szomszédos gróf veszi fizetett ispánjának.

Meg is áldotta az Isten a jó cselekedetét, mert pompásan beletanult a gyerek mindenbe s előre lehetett látni, hogy valamikor gazda lesz itt a gazda helyett. De hát mégse volt minden a legszebb rendben, mert Sári néni örömébe sokszor vegyült egy kis keserűség a leánya miatt, aki sehogyse állhatta a bumfordi-fejü, zömök fiut s örökösen patvarkodott vele.

Olyan tíz-tizenkét éves forma lehetett a leány, mikor Dani hozzájuk került. A fiu bíz' a tizenötödiket is nyomta tán; nem volt éppen kölyök, de legény se. Tudta, hogy kegyelemkenyeren van, hát eltúrte, hogy a pajkos fruska hátba vagdossa krumplival, rothadt almával, de morgott miatta s egyszer, mintha véletlenül esett volna, olyat rántott lecsüngő hajfonatán, hogy nagy óbégatással gurult le a cukorrépa-rakás tetejéről, ahol szép egyforma rendben öntögették szét a feladogatott véka tartalmát.

Attól fogva egy kicsit csínján bánt a leány a huncutságaival, de azért, ha mást nem tett; legalább a nyelvét öltögette az unokabátyjára.

Lassankint úgy megszokta Dani az effélét, hogy rá sem hederített. Lehet, hogy évdésnek, kedveskedésnek vette, mert nem panaszkodott miatta többet. Egypár esztendő múlva elmaradt a nyelvöltögetés, de a boszantás más módon folyt tovább. Főzni tanult a leány s elsózott, agyonpapríkázott mindent, ami a Dani tányérjába került.

Már az, hogy a legmérgeesebb gulyáshús ellen se tett kifogást a cseperedő legény, jelenthetett volna valamit, de Sári néni sohase kóstolta meg a más ételét, mikor a magáéval meg volt elégedve. Elég baja volt azzal, hogy egyre csittította szíve gyermekét, aki nem szünt meg korholni a szorgalmas fiút s szakadatlanul árulkodott rá.

- Dani ezt tette, Dani azt tette!... Dani alszik a szénapadláson, Dani zsenge kukoricát süített s beeresztette az ökröt a lucernásba.

Fele se volt igaz; ami igaz volt, az se volt tizedrész baj se, mint amilyennek a leány jajongásából gondolhatta volna az ember. De Sári néninek gyöngült már a szeme s nem látta, hogyan fordul félre a gyermeke elfojtott kacagással, s hogy nevet ragyogó, ravaszul sandító pillantása, mikor a hüledező fiút az anyja előveszi, lehurrogja. Aki ilyen pajkosan örül a csínyjeinek, nem lehet rossz, csak rakoncátlan. Az életét is megunhatná az ilyen fiatal vér, ha ki nem találna valamit, amivel megcsapolja egy kicsit hamis, játészó kedvét.

Dani észrevette, hogy a régi boszantások kezdenek átváltozni kötekedéssé s nem bánta már, akármilyen módon gyötörte a leány. Inkább tavaly óta folyvást úgy tette-vette a dolgát, hogy ott settenkedhessék, ahol leginkább kezeügyében volt a kis borzas boszorkánynak. Ha senki se törődött vele, megakadt a munkában s szájtátva nézte: milyen formás a fruska, hogy hajlik a dereka, hogy gömbölyödik már az eleje. S mindig olyan ijedséget érzett, ha eszébe jutott,

hogy az idén már táncba való lesz, egészen nagy leány lesz, hisz' szent Istvándor betölti tizenhatodik évét.

Dani most ép' javában aratott; kaszája neki feszült a sárga zizegő kalászhullámnak s nagyot szisszenve fektette sorra a szabályos rendeket.

A rozsföld csücskén guggolt Anica, az unokahuga, s zöldpaszulyt szedegetett a kosarába.

Hogy került ide paszuly, a tiszta, keveretlen gabona közé?

Az már fifika volt. Tudta a legény, hogy nehézkes arra Sári néni, hogy egy kis paszulyért ki- gyalogoljon a mezőre s bizonyosra vette, hogy majd a leányát küldi a kosárral. Rábízták már a gazdaságot, ökeme hát paszulyinak szánta azt a csücsköt. Ahányszor zöldpaszulyért ment ki a leány, rendszeren ott akadt valami dolga neki is. Azt hitte a jámbor, sehol se lesznek olyan szépen együtt s egyedül, mint a gémes kút táján, ahol félmérföldnyire meg kellett látniok mindenkit, aki valamerről feléjük közeledett.

De nagy csalódás érte. Az a kötözni való Géresi Palkó, a grófi juhász, megsejtette, hogy micsoda gerlice szálldos a birkalegelő kútjához, s amint a paszulyföldön megvillant a leány keszkenőjének a pirossága, már terelte arra az egész nyáját, meg se állt, amíg el nem jutott az itatóhoz, ahonnan el nem parancsolhatta senki, mert még több jussa volt a grófi kút vizéhez, mint a falubelieknek.

Hosszu, fekete haja majd a nyakáig csüngött, nem igen vágták azt; szép kis kunkorodó bajusza volt s a foga messziről fehérlett, mikor nevetett. Anica bizony nagyon szívesen szóba állt vele s olyankor Daninak látnia kellett, hogy van olyan valaki is a világon, akinek nem hogy krumplit vágna a hátához az unokahuga, mint ő neki, de még a kis kosarában tartogatott uzsonnát is szívesen megosztja vele, s erőltetve kínálja, ha nem fog mindjárt a fogyasztá- sához.

Mit lehetett ez ellen tenni, ha csak a vármegye kezére nem akart kerülni? Bizony vér ment a fejébe, akárhányszor megérezte a közeledő juhászt, de hát jobb lesz-e, ha egyszer neki- bolondul és leüti valahol?! Még csak akkor gyűlölné igazán a leány!

Megátkozta azt a percet is, amikor eszébe jutott, hogy paszulyt vessen a rozsföld szélébe. Szólt volna a leánynak, hogy menjen már hazafelé, mert várja otthon az anyja, de amilyen makacs volt Anica, kitelt volna tőle, hogy dachból is tovább marad. Csöndesen dült-fült magában, mikor látta, hogy azok ketten letelepszének a kút mögé s mintha ő a világon se lenne, úgy adogatják egymásnak a jó túrós bélest a kis kosárból.

Palkó még arra is vetemedett, hogy oda kiáltott neki tele szájjal: „Aztán jól fektesd azt a rendet, ecsém; ha megszomjazol, te is ihatol egyet a birkák italából!”

Nem bánta volna Dani, csak a leány ne kacagott volna olyan kötekedő, csúfolódó hangon. Már így mégse akarta a csúfságot szó nélkül eltűrni, ledobta a kaszáját s haragosan indult a kúthoz.

Szerencse, hogy jó hosszú utat kellett megtennie addig, mert mire odaért, le is csillapodott. Az árvák sorsa megtanította túrni, eszébe jutott, hogy 'iszen ő igazában csak aféle cseléd, vagy még annál is rosszabb, mert nincs bére kikötve s ma is, holnap is elkergetheti a nagynénje, ha ráun. Lassan dörmögte, mikor a kúthoz ért:

- Gyere csak, te Palkó, mondanék én te neked valamit.

Azt gondolta ki hirtelenében, hogy félre híjja a juhászt s úgy mondja meg neki először szép szóval, hogy tágítson amellől a leány mellől, különben nagy baj lesz belőle. Így legalább nem nyomja a lelkiismeretét, hogy nem figyelmeztette a birkapandúrt a veszedelemre. Értésére akarta adni nyíltan, hogy ne álljon útjába, mert az ilyen elszánt árvától, akinek senkije sincs ezen a világon, sok minden bolondság kitelik ám.

Volt valami a nézésében, amire nem igen lehetett vállat vonni. Géresi Palkó gyanakodva kelt fel a fűről s kampós juhászbótját szorongatva, ment a legénynyel egy kicsit félre, a nyáj felé.

Anica is megunt már a pihenést, fölállt s nekitámaszkodott a kút rozoga kávájának, úgy nézte a sugdosódó két legényt, kíváncsian.

Estefelé jár már az idő, a nap egészen oldalt szórta a fényét, a sík mező zöldjét egy kicsit sárgára festette az alkonyati sugár.

Egy gólya éppen a feje fölött úszta meg az eget s egyenes irányban futó árnyékot vetett a legelő homokjára, amint sietve szállt haza a faluba.

A vezérürü kolompja egyforma rekedt hangon kongott, de ez a megszokott zaj legkevésbé sem riasztotta el a fecskéket, amelyek százával röpködtek a nyáj körül s víg csivikéléssel kapkodták el az apró legyeket.

Anica elnézte a két legényt: milyen erős, zömök az egyik, mint egy medve; - milyen sugár, hajlós a másik, mintha juhász-ruhában vándorló királyfi lenne. Mégis csak sokkal különb Pali az unokabátyjánál. Oszd' milyen ékesszavu! hogy tudja fujni a tilinkót!... A másik csak dörög egész nap: olyan érdes a hangja, mintha csorba reszelőket dörzsölgetnének össze.

Asszonyesze éles sejtő képességével kitalálta, hogy azok ketten most ő róla beszélnek. Egy kicsit megdobogott a szíve, kivált hogy tartani kezdett tőle: hátha még összekapnak itt ő miatta. Isten bocsássa meg, bizony nem Danit féltette. De azért volt valami gyönyörűség ebben az aggodalmaskodó gyanújában. Nem is lett volna igazi asszonyfajta, ha nem hizeleg neki a két legény szemmel látható versengése.

Látta, hogy Daninak nagyon tüzesek kezdenek lenni a mozdulatai s megijedt, hogy csakugyan baj lesz itt előbb-utóbb. Gyorsan járt az esze, törte a fejét, hogy mivel akasztaná meg a csúfos összekapást.

Eleresztette a kútostort, tán azért, hogy majd odasiet a két villogószemű legény közé. De kiszaladt a rud a kezéből s abban a percben szörnyű sikoltásra fordultak meg a vitás legények.

- Anica beleesett a kútba, - ordított a juhász s elkezdte tucatszámra vetni a keresztet. Meg se mozdult a helyéből, csak zavartan vakargatta a füle tövét nagy rémületében.

De annál jobban futott Bujó Dani. Hallani lehetett, hogy zihál a melle, látni lehetett, milyen sápadt az arca. Futtában elkapta a himbálózó vedret, egyet szökött s fönn volt a kút káváján. Még egy pillanat s leugrik nyomban a leány után.

- Jézus Mária, Dani! - hangzott újra egy metsző kiáltás s a holtra rémült leány kiugrott a kút árnyékfogója alól. Reszketve ragadta meg hátulról a legényt.

Az látta, hogy nincs baj, hogy csak kötekedett velök a hamis zuzáju fruska, hamarosan leszállt a káváról, ölbe kapta a hugát. Elkezdte nyalni-falni, még a könyei is hullottak hozzá.

- Jaj, be' megijesztettél, gyöngyvirágom! - mondta el-elfulva a visszafojtott érzés kínjától.

Anica a karjában feküdt. Talán először történt életében, hogy nem taszította el magától ezt a legényt. Valami nagyon jó érzésnek kellett annak lenni, hogy olyan két erős kar öleli, szorítja. A nagy szerelemtől gyöngéddé vált a fiu arckifejezése, jóság és akarat sugárzott a szeméből. Anica engedte, hogy megcsókolja, hogy hizelegjen neki és nem fordult el tőle, nem is bánta, hogy így látja őket az a másik.

Daninak is eszébe jutott a másik, féloldalt fordult s anélkül, hogy a leányt eleresztette volna, megfenyegette némán. - Elmenj innen! - mondta az ökle.

A juhászbojtár a szemére húzta a kalapját s indult lassan a nyája után.

Cigányvér.

A jegyző úr kidugta a fejét az ajtón s borízü hangon kiabálta: Sándor, hej! Sándor!

Egy legény jött be s haptákban állott meg a hivatal küszöbén.

- Jelentem alássan, téns jegyző úr, beteg a kisbíró, a bátyám; egy-két napig én vállaltam a dolgát szívességből.

Minden mozdulatán látszott, hogy most jött meg a katonaságtól. Még a testi ruhája is ugyanaz volt, amit a szabadságolt legénység annyira szeret. Feszes katona-blúz, bokrétás katonasapka, fehér gatyá, fényes kordováncsizma pengő sarkantyúval.

- No, fiam, akkor hát vedd le a szűk csizmádat, mert törvényes küldetésben kelletik gyalognod. Ezt a toloncot kíséred át Dérfaluba; onnan tovább küldik.

A legény körülnézett. Egy asszonyfélét vett észre a kályha mögött, aki a kendőjét egészen a szemére húzta.

- Ihol a kísérő levél, édes fiam, el ne veszítsd. Ha igyekeztek, délre ott lehettek. Csak vedd át azt az írást, amit a dérfalusi jegyző úr a kezébe nyom s gyere haza vele. Az lesz a nyugtatvány arról, hogy híven átadtad a toloncodat. Hogy is hínak, hékás?

- Gidó Ferkének, jelentem alássan.

- Nahát, Ferke fiam, biztasd azt a leányt s Isten hírével, induljatok.

A tolonc még jobban a szemére húzta a kendőjét és sunyítva oldalgott kifelé; nyomában csengett-pengett a legény sarkantyúja.

Mikor kint voltak az ambituson, ahol nem látta őket más, mint a Bodri-kutya, hirtelen szemközt fordult a leány a kísérőjével.

A fiu megtorpant, elsápadt, nekivörösödött.

- Katica! Katica! - mondta ijedten s mégis örvendezve, - jaj, csakhogy rád akadtam, Katicám, lelkem!

Meg akarta ölelni, de a tolonc kisiklott a karjai közül. Fekete cigányarca égett a pirosságtól.

- Ne ácsorogjunk, észreveszik, - mondta s gyorsan megindult, átsietett az utcán, beosont egy szűk sikátorba, amely a kertek alá vitt. Jól tudhatta erre a járást s nyilván kerülni akarta az embereket. A legény alighogy utól bírta érni.

- Hol jártál, Katica? Miért szöktél el tőlem? - kérdezte fuladozva.

- Ne fakgasson itt; majd a mezőn, vagy a tari erdőben; úgyis arra megyünk, ott megpihenünk...

Úgy rohantak, mintha kergetnék egymást. Izgatott volt a leány is, de a fiu még jobban. Egyre váltogatta a színét.

- Jézus-Mária, mire jutottál!... tudod-e, hogy majdnem börtönben sinylődöm miattad? Mikor elmentél, én is utánad szöktem. Csató Dani csalt vissza valahogy. Jaj, be' lelketlen is vagy, Katica!

- Beszél már megint a világba. Loptam, hát amiatt kellett elbujdosnom.

A legény megállt, a földbe gyökerezett a lába. De a leány csak szaladt tovább, hát utána kellett futni. Egypár pipiske rebtent fel előlük, más élőlényt nem is lehetett látni a határban. A késő őszi hűvös szeleket bocsátott el a síkon, az örökös szélsírám szomorúvá tette még a tiszta napfényben ragyogó környéket is.

A cigányleány toronyiránt igyekezett a sötétlő fák felé. Az volt a tari erdő. Onnan kezdve akár folyvást fák közt mehetett az ember a Kárpátokig, mindössze kis csöndes erdei rétek juttatták eszébe az embernek a pusztai síkságot. Kelet felé pedig látszottak a Szilágyság hegyei; arra kéklített a Meszes, túl rajta beleolvadt az ég az erdélyi bércek ködébe.

Mikor jó darab idő múlva az erdőhöz értek, nem nagyon kellett, hogy a pázsitos domb kínál-gassa nekik a pihenő helyet. A leány egy nagy bükkfa alatt ledobta kis batyuját a földre s maga is odakuporodott a lehullott aranybarna bükklevelekre.

- No most üljön ide mellém, - bízta a fiút.

De Ferke nagyon leeresztette az orrát, elfordult tőle.

- Tán bíz' haragszik? Pedig magáért botlottam. A gazdám gyűrűjét akartam elvinni magának - karácsonyra.

A legény a fejéhez kapott. - Jaj-jaj! - kiáltotta, azután megint elhallgatott. Nem volt szíve hozzá, hogy korholja.

A cigányleány szomorúan hajtotta le a fejét.

- Hát tanított engem valaki jóra? Nem is lehetek én jó. De azért magát nagyon szeretem most is.

Fölvetette azt a gyönyörű két szemét, amelyből egyszerre nézett ki egy galamb meg egy vércse. Igazán benne volt a nagy szerelem a nézésében, de még a hangjában is. Az őszi nap mintha csupa nyári sugarat szórt volna le ebben a percben a bükkfa tövére.

Ferke nem állta ki tovább, megsimogatta, megölelgette.

- Jaj, de megzavarodtam, mikor megláttalak! Milyen régóta kereslek s most itt kaplak szurto-san, mezitláb, mint egy utcai koldust! Mi lesz már belőled?

Felpezdült a leányban a dacos cigányvér.

- Mi lesz? Hát az lesz, hogy elvisz most engem Dérfaluba, onnan ellódítanak Kárászi felé, a cigányvégre, ahová való vagyok. Majd elszököm ám újra, ne féljen.

- Oszd' rávetemedel újra valamire; megfognak, becsuknak s ha kiszabadulsz és csavarogsz, eljuttatnak megint mezitláb ide, a toloncútra.

Katica rákönyökölt a batyujára s elnézett a dombról a messzeségbe. Az az örökös mélabú, amely minden cigányarcra a szenvedés egy vonását vési, egészen előmlött rajta. Valami panaszos nótát dúdolt, halkán, szomorúan:

„Cigány vagyok, útszálon születtem,
Barna felhő sirdogált fölöttem.
Rongy a bölcsőm, sátor a palotám,
Cigány vagyok, az volt apám-anyám.”

Hallgatta egy darabig a fiu, egyszer csak megszólalt.

- Katica, te, nem viszlek én téged Dérfaluba.

A cigányleány elkezdett játszani vastag hajtincsével, amelyet a szél az imént átsodort a vállán s eléje dobott a bükklevelekre.

- Hát mit csinál velem? Talán megsajnált s most világgá akar ereszteni? De 'iszen magának abból baja lenne, azt én nem engedem.

Ferke megfogta a kezét.

- Hát nem megmondtam már, ott, abban a nagy városban, ahol először megláttalak? Haza-viszlek, elveszlek, hadd legyen két jó gyermeke édes anyámnak.

Most már Katicán volt a sor, hogy el is piruljon, el is sápadjon.

- Nem lehet az, Ferke.

- Miért ne lehetne? Már megint a régi nótát fujod? Hát ha szeretsz, miért nem akarsz nálam maradni, a feleségem lenni? Hát van Istened, hogy így megcsúfolsz, így meghurcolsz? Mondom, hogy lelketlen vagy, az is voltál mindig.

A leánynak könybe borult a szeme.

- Engem a falujában meg nem szívelnének, sokat bántanának. Maga még agyonütne érettem valakit s földönfutók lennénk mind a ketten.

- De hát mi lesz így belőlem?

A leány megint nótával felelt, ahogy a népszínművekben szokás:

„Úgy elmegyek, nem jut hozzád a hírem,
Meg is reped te utánad a szívem.
El ne feledj, meg ne átkozz engemet,
Soha senki téged így nem szeretett.”

- Jaj, de hát miért bolondulsz akkor, mért nem akarsz tisztességben élni mellettem, az én kis házamban, ahol senki se háborgatna bennünket többet, még a császár se, 'iszen leszolgáltam már neki a magamét.

- Mégsem lehet az, Ferke, - hát megmondom, nem tudnék én egy helyben maradni. Egyszer csak fölkerekedném, mint a vadgalamb s világgá mennék, de igazán. Ösmerem én már ezt az én bolondos fejemet.

Kacagni próbált, de sehogyse sikerült az, hát inkább ráhajlott a kétségbeesett legény mellére s ott elkezdett sírni keservesen.

Hanem az áprilisi felhő nem szakadozik szét olyan könnyen, mint ahogy a cigányleány sírása elmúlt. Megint csak az a mélaság vett erőt rajta, ami megtanítja a cigányt arra, hogy tündérmeséket képzeljen s azokhoz csudaszép, ábrándos dalokat találjon ki, amiknek a keletkezése titkát nem tudja senki sem, s amik a cigányprimások hegedűjébe vannak eltemetve.

- Már pedig én te nélküled vissza nem megyek innen, - erősködött a legény, és úgy a szívére szorította a leányt, mintha attól tartana, hogy igazán átváltozik valami madárrá, s elszáll örökre tőle.

A cigányleány szemében megcsillant valami. Hozzá türeszkölődött Ferkéhez, mint egy cica s tüzes lehellellettel súgta fülébe:

- Gyere hát te velem. Én velem!

Ferke összerezzen. Úgy megijedt, akár csak a villám csapott volna melléje.

- Bolond vagy, - mondta, - hova mennénk?!

(Hát mégis megkérdezte. Nem is volt az akkor olyan nagy bolondság.)

- Hová?... El! - el! A merre a nap kél, - azután a merre a nap lenyugszik. Tudom is én. Csak gyere, gyere!!

Fényes, barna karjával megölelte a legényt, érezhette az, hogy mennyire reszket, mintha a hideg lelné. Még a foga is vacogott belé.

De a legénynek is.

- Katica, engem vár otthon az anyám.

Majdhogynem sírva fakadt, amikor kimondta. A leány karja lehanyatlott a nyakáról.

Mintha valaki azt mondta volna halkán: Nahát eredj.

A fiu felpattant.

- Nem! Csak azért sem. Hát ki parancsol nekem?

Lebámult a fűre, onnan rámeredt a nagy bükkfa derekára s attól kérdezte újra:

- De hát merre?

Egy csapat vadgalamb suhant be fölöttök az erdő mélyébe. A cigányleány utánok nézett s azt mondta:

- Arra! akármerre.

Gidó Ferke levágta magát a földre s kínjában vergődve könyörgött a leánynak még egyszer:

- Katicám, lelkem, legyen eszed! Gyere haza, legyél a feleségem; mézes búzával etetlek, a tenyeremen hordalak; nem tudok meglenni nélküled; most, hogy megtalálalak, el nem eresztelek...

A leány fölkelte a földről s a szavába vágott:

- Hallod, Ferke? harangozzák a delet Dérfaluban, ott kéne már lennünk.

A fiu is fölkerelkedett. Tántorgott, mint a részeg.

- Te, Katica!

- Hallom, Ferke.

- Hát oszt' ha veled mennék... ha soha el nem hagynálak... hűséges lennél hozzám?

A cigányleány lecsapta a batyuját, rákapaszkodott újból a fiu nyakára s hófehér fogát muto-gatta örömeiben. Úgy jajongott, mint egy kacagó sirály.

- Ha megcsallak, akkor agyonverhetsz! Akkor a vajda maga tekeri ki a nyakamat! Akkor engem semmiféle törvény meg nem ment tetőled, mert az én cigánytörvényem éppen a kezédbe ad!... Gyere velem!

Gidó Ferke kettérepesztette a dérfalusi jegyző levelét s odaadta a szélnek.

Egypár láthatatlan ördögfiu mindjárt elkapta a papirosdarabokat s nagy pillangókká változtatva, felröpítette a fák közé. Ki tudja, hol szálltak le?

A cigányleány a saját nyaka köré fonta a legény karját. Úgy mentek ketten befelé az erdei úton, a vadgalambok hazája felé, egymás szemébe nézve.

Paraszt don Juán.

Haja szétbomolva, erős gömbölyű nyaka, karja behintve szálkás fűvel, vadmuhar tapadó kalászával.

Arca nem volt szép, de a termetét hercegasszonyok is megirigyelhették; barna két karja hajlásához sokkal jobban illett az ölelés, mint a nehéz mezei munka; szemében fekete tűz égett, mintha az ördög gyújtott volna bele világosságot.

Reszketve támaszkodott a szénaboglyához, amelynek a tövében Gara Pista hevert egy saroglyára való illatos kakukfűvön.

- Agyonüt az uram, ha megtudja! Mi lesz most már belőlem, Pista? - kérdezte fuldokló hangon, amelyből kitetszett, hogy milyen nagyon dobog a szíve.

A legény csettintett, mintha egy pohár jó bornak az ízét érezné s szerelmesen hívta az asszonyt.

- Gyere ide, Borcsa, csak egy kicsit még! ha megölelsz, megsúgom a többi.

De Holló Péternének elment már a kedve a turbékolástól; nagyon kezdte marcangolni az a rút féreg, mely a paradicsomi alma édességével együtt hullott a lelkiösmeretébe. Sírva fakadt.

- Ha tudtad, hogy meg nem vigasztalhatsz, miért nem maradtál a magad dülőjén? miért hozott a gonosz az én uram rétjére?!...

- Nem a gonosz, Borcsa, hanem a szerelem.

Erre a szóra elállt a könye a menyecskének; valami nagy megkönnyebbülés látszott a szeméből. Fürkészve nézte a legényt s félénken, zavartan szólott:

- Egész nyáron a nyomomban voltál; tudtad, hogy erőltetve mentem az uramhoz, mert utánad bolondultam; eleget féltem, eleget imádkoztam; veszttemre mégis meghallgattam az édes szavadat. De ha te akarnád... ha úgy gondolod... jóra fordulhatna még minden.

- Ugyan mi járhat az eszedben, galambom? - kérdezte a legény csudálkozva.

Az asszony egy kicsit elpirult, mikor kimondta: - Úgy tehetnénk mi is, mint az urak. Én elválnék érted az emberemtől.

Gara Pista kacagva pödörte meg a bajuszát.

- Hát nem sokkal szebb az, ha szeretőm vagy? Így csak csókolódunk; ha a feleségem lennél, mindennap megvernélek.

Megrezzent a szíve az asszonynak erre a durva beszédre. Egy világért se kínálta volna magát másodszor is, de azért érezte a bűnével szerzett just s fölillant a szeme, mikor odavágta:

- Nem tudom, Pista, mikor fogunk megint csókolódni, de azt az egyet mondom, hogy én velem csúfságba ne járj. Szeretődnek mondasz, hát az legyenek. Meg ne szeress mást, mert megfojtalak.

Gara Pista nagy kedvre derült ettől a fenyegetéstől, felugrott s utána kapott az asszonynak, aki elsiklott mellőle, mint a szellő. De még a szénahányó villát is megmarkolta s úgy állt meg, a legénynek fordítva a villa hegyét.

- Pusztulj most ízibe! Emberek jönnek a dülő felé, meg ne lássanak itt. A lovad is kárba barangolt már azóta.

A fiu ijedten vette észre, hogy az uraság kölesét gázolják a pejkók; alkalmasint a kerülő jön a dülön, jó lesz idejében kiterelni a bolond jószágot, gondolta s cifrán káromkodva futott a lovaihoz.

Holló Péterné úgy a hogy rendbeszedte magát, kendőt kötött a fejére, a csücskét jól előre húzta, hogy még a pacsirta se sokat lásson lángoló arcából, azután felkapkodta a holmiját, vállára lódította a villát s elindult a réti ösvényen a falu felé.

A csöndes, ökörnýálás szeptemberi este még tegnap is olyan gyönyörűnek tetszett; szöcskék ugráltak fel a lába elöl s helyenkint szinte mozgott a szellős mező a sok fehér székfűvirágtól. A nyúlzapuka közt ürge surrant a lyukába s a piros alkonyat hízelegve hintette fényét a dédelgetett földre. Ma is csak olyan szép volt a világ, mint tegnap este, de Holló Péterné ma csak azt a nagy szürke felhőt látta, amelyik a falu tornya fölött gomolygott, széles fehér pántlikával a szélén. Az a felhő egészen elfogta a napot előle, a tegnapi kötekedő fény nagyon hiányzott a mai alkonyatból.

Mikor a szőlődomb alá ért, embereket látott a Csorbáék présháza körül. El akart surranni a szilvafák közt, de valaki észrevette s utána kiáltott:

- Én is megyek, Borcsa, várj egy kicsit!

Csorba Erzsike leszaladt a dombon s megállt mellette. Észre se vette, hogy milyen borult a menyecske arca, nagyon tele volt a szíve a maga bajával.

- Jaj, de jó, Borcsa, hogy találalak, úgyis hozzád akartam menni! Nem állom ki tovább, belebolondulok, ha hamar vége nem lesz. De Borcsa lelkem, még az anyám se tudja, csak te neked szólok, el ne szalaszsz valamit abból, amit mondok.

Nem lett volna igazi asszony a fiatal Hollóné, ha kíváncsisága el nem feledteti vele egy kicsikét a maga bánatát.

Elindultak az akácos felé, amely hosszú fasorral vezetett a faluba; az úton se elől, se hátul senki, bátran beszélhetett a leány. De azért mégis súgva mondta:

- Majd megöl az a Gara Pista, Borcsa.

- Gara Pista?... - visszhangzott a paraszt Don Juan neve az asszony ajkáról, mint az ijedtség riadója.

- Csak te neked mondom, Boriska lelkem; veled olyan jól voltam mindig, oszt' meg asszony is vagy, inkább tudsz már tanácsot adni.

- Mit akar *te veled* Gara Pista?

Ha látta volna a leány azt a két gyilkos szemet, bizonyosan nem folytatta volna, de a kendő eltakarta háborgó vetélytársa arcát.

- Nagy-Boldogasszony óta nincs nyugtom tőle; ahány vasárnap összekerülünk, egyre kínozt, hogy menjek ki hozzá este a méhesbe, majd ő is oda jön esteli harangszó után. Már az ablakom alatt is járt egypárszor, ott könyörgött, hogy fogadjak szót neki, nem akar tőlem egyebet egy csóknál: azt is ígerte már, hogy elvesz azután.

Holló Péterné megállott és letépte a kendőt a fejéről. Nagyon füledt volt neki az akácos levegője.

- Mikor kért utóljára? - kérdezte gondolkodva.

- Ma délben találkoztunk, mikor kifelé ment a dülőjére; még fölvettem a szekérre, ő hozott ki az apám szőlőjéig.

- S mit feleltél neki?

A leány habozott. Borcsa észrevette, ráívalt:

- Igazat szólj, ha azt akarod, hogy segítek rajtad! Megígérted, ugy-e, hogy kimégy a méhesbe?

- Nem ígértem, de... azt se mondtam, hogy nem. S most úgy félek, hogy csakugyan oda bolondul. Milyen szégyen lesz, ha meglátja valaki!

Hollóné megszorította az Örzse karját, villó fénnel ragyogott a szeme, mint a nyári szent-jánosbogár.

- Tisztességes legény nem a méhesen át jár a lányos házhoz. Te a világért se menj oda valahogy, Örzse; majd kiugratom én belőle a komoly szándékot, ha rám bízod magadat. Szereted Gara Pistát?

- Tudom is én? - mondta röstelkedve.

Szekér zörgött a hátok mögött, hirtelen kitértek az útból. Gara Pista csörtetett arra a két pejköval. Amint a viganót elérte, nagyot csördített s egyet rándított a gyeplőszáron, szinte felágaskodtak attól a csikók. De a Holló Péterné láttára megint közéjük csapott a lovaknak s csak félvállról dörögte: Jó estét adjon Isten! Egy pillanat alatt úgy elnyelte a por szekeresétől, mint a suhanó denevért az éjszakai árnyék.

A menyecske beleharapott a szája szélébe, hogy sírva ne fakadjon. Eszébe jutott a tiszavirág, amely úgy röpköd ezrével a vizek fölött, mintha sohase lenne vége a kérész-farsangnak, pedig hajnaltól alkonyatig mind holtan potyog bele az örvényes hullámba.

- Örzse, te ma csak hozzám gyere hálni, hadd tudja a falu, hogy otthon se voltál, mikor a sövényteket megbontották éjjel. Majd én elmegyek hozzátok s szólok az anyádnak, Gara Pistát meg rendbe szedem holnap.

Holló Péter a falu innenső végén lakott, Csorba Mihály meg éppen a tulsón. Bíz az elég hosszú utacska volt, nem is jó szemmel nézte Péter gazda, hogy ilyen későn barangol el az asszony, de nem lehetett most vele ellenkezni, hamar letorkolta az embert.

- Nem érti kend azt; az Örzse dolgában járok. Oszť gondját viselje kend ennek a leánynak, amíg a mi vendégünk.

A gazda jó negyvenes volt már, szerette a csendet, nem akart sokat patvarkodni, a békesség okáért még jó szót is szólt az asszonyhoz útravalóul:

- Isten hírével járj, galambom. Oszť ne vesztegesd az időt hiába, mert elvárunk ám a vacsorával.

De bizony várhatták azt. Besötétedett egészen, olyan fekete volt az éj, mint a szurok; régen elharangozták az Áve Máriát, a falu elnémult, kihalt lassankint; csak a komondorok vakkanottak néha az ürességbe. Az étel megközmásodott s Holló Péter már épp azon volt, hogy elindul keresni a feleségét, mikor megnyisszant az utcaajtó s bebukott inkább, mint belépett a konyha küszöbén az elveszett asszony.

Holt-sápadt volt s szinte megüvegesedett a szeme; úgy bámult az urára, mint egy eszelős. Hangtalanul beszélt valamit, de egy szavát se lehetett kivenni.

- Krisztus atyám, mi lelte ezt? - jajongott a gazda kétségbeesve.

Addig locsolgatták, amíg nagynehezen magához térítették. Akkor elkezdett a menyecske nevetni s még a vér is szépen visszatért egészségtől duzzadó képébe.

- Jaj, de megijedtem! hogy rövidebb legyen vissza az utam, átvágtam a temető felé; ott az árokban rám ugrott egy kutya, azt hittem, kísértet; ott estem össze nyomban. Azt se tudom, meddig fekhettem a nedves fűvön.

- Látod, látod, te bolond asszony! milyen bajba kevered magadat a gyarló eszeddel! - szólt Péter gazda kenetesen, - csak most ágyba veled gyorsan, majd főz Örsze egy kis bodzateát, attól kiizzad az ijedség belőled.

Megölelgette, megcsókolgatta nagy szeretettel, még akkor se nyughatott, mikor látta, hogy a fiatal asszony hosszú sóhajtozás, folytonos riadozás után valahára mélységes, mozdulatlan álomba merül.

*

Másnap hajnalban borzasztó hír járta be a falut.

Gara Pistát megfojtották az éjjel a Csorbáék kertjében.

Hajnalban akadt rá a béres, aki tököt akart szedni a jószágának; ott találta a méhes mellett arccal a földre borulva.

Az egyik, aki látta is, elszörnyedve mutatta, hogy a fojtogató tíz ujj helye milyen vérrel elfutott nyomokat hagyott a nyakán. Vajjon ki tehette? vajjon hogy jutott az a deli legény éj idején a Csorbáék kertjébe?!

Holló Péter azt gondolta, hogy mulattatja beteg asszonyát, ha mindent elmond neki, amit a szörnyű esetről hallott.

- Milyen jó, hogy Erzsike nem volt otthon az éjjel, nem mondhatja senki, hogy az ő tudtával ugrotta át a sövényt az a duhaj legény.

A menyecske vacogott a dunna alatt, majd megvette az Isten hidege, pedig lángban volt minden tagja.

Egyszer csak berohan Lantos Gyuszi, a szomszéd félkegyelmű fia s elkezd kiabálni:

- Hej, Peti bácsi! 'iszen nem igaz ám, hogy meghalt Gara Pista! Halla-é, a doktor életre kenegette; addig püfölte, rázta, míg lenyelhette szegény az Ádám-csutkáját, ami valahogyan a torkára forrott.

- Él ám a Gara Pista, csak a lélekzete állott ki neki egy darabig. Még nem tud szólni, de már int a kezével, megösmér mindenkit.

A beteg asszony egyszerre felszökött az ágyból, nem volt már semmi baja. El akart menni ő is, hogy lássa a csudát; a hideg se rázta többet. Most mindjárt meghalna, ha útját állná az ura.

Rozi néni, a falu jóvendőmondója, odasúgja Holló Péternek: mit kínozza szegényt? hát nem tudja, hogy ilyenkor minden kívánságát teljesíteni kell az asszonynak?

Ez az „ilyenkor” nagy szeget üt a gazda fejébe; valami édes melegség járja át a szívét, megcsókolja a feleségét igaz szeretettel, nagy gyöngédséggel.

- Nahát erigy, lelkem, elkísér Rozi néni: de vigyázz, nehogy megint a temetőnek fordulj hazafelé.

*

Nem szabadna a beteget háborgatni, de Borcsa erővel is bemegy hozzá.

S akkor ott vannak egy fél percig egyedül, szemközt egymással.

- Megéltél, Gara Pista, az Isten irgalmasabb volt hozzád, mint te én hozzám. De utolsó bűnöd legyek én ebben az életben! - Elátkozlak, újra megfojtalak, ha el nem veszed, akit most hírbe hoztál!

A paraszt Don Juan még így félholtan is tud kötekedni, hogy jobban van egy kicsit, nem fér a bőrében.

- Ölelj meg, Boriska, aztán nem bánom, házasíts meg. A kedvedért elveszek akárkit.

- Azt az „akárkit” majd mindjárt beküldöm hozzád Gara Pista. A jövődöbelid ápoljon ezentúl s mentsen meg attól a romlástól, amibe az utolsó szeretőd döntött.

Kiment s betuszkolta a szepegő leányt, maga pedig Rozi nénire támaszkodva, fáradtan ment haza az urához.

Közös nyomorúság.

A nyíri homokon lassan kocogott egy négyes fogat; a nehéz hintót alig bírták a lovak. Kutjának való meleg idő volt s a szegény párák egyre prüszköltek a borzasztó porfelhőben. Már túlhaladták a pusztateremi erdőt, vígasztalan sivatag terült előttük Vasvári felé.

A hintóban két úrforma volt, csupa homok mind a kettő. Aki jobbról ült, egyre fészkelődött; annál csendesebb volt a másik, majd kiesett a hintóból, úgy bólintgatott bóbiskolva.

- Péter?... Péter!... - szólt egyszerre a nyughatatlan úr.

- Hm!... tessék!... - riadozott a baloldalt alvó ember.

- Mondja csak, mikor is lesz a sülelmedi vásár? De ugyan ne aludjék már örökösen! Nem szégyenli, ilyen fiatal ember létére?!

Péter, az inspektorátus irtoka, gyorsan pislog, azzal bizonyítja, hogy a szempillái milyen virgoncak, pedig csakugyan majd leragad a szeme, olyan álmos.

- Kérem, nem aludtam; igenis, a sülelmedi... (megint bóbiskol).

- Az hát, a sülelmedi.

- Mikor is lesz? - kérdezi Péter fölrezenve.

- Ejnye! hisz' én kérdeztem, - dörmögi boszúsan az inspektor úr. - Hallja, igazán borzasztó, hogy maga éjjel-nappal mindig csak alszik.

A lovak már csak lépésben haladnak, úgy elfáradtak; kínozza szegényeket a pőcsik; a gyeplős egyre rángatja az istrángot, az ostorhegyes kínjában folyvást rázza a fejét: süt a nap, mintha agyon akarná a világot pörkölni.

Még olyan ember is ellankadna ilyenkor, aki máskülönben éber természetű. Az inspektor úr egy csöppet sem fázik, leveszi a kalapját és azzal legyezi magát, de akkor meg napszúrás fenyegeti, hát inkább megint csak izzad a kalap alatt. Dühösen bevágódik a hintó sarkába, hátha ő is el tudna aludni, mikor az egész világ álmos.

Bíz' az sehogy se megy; ha lehunyja is a szemét, hall minden hangot: a pipiske szavát, a kerék kattogását, meg azt, hogy milyen jóízűen horkol Péter. Őt meg halálra gyötri az álmatlanság.

Dühös tekintetet vet a jámbor álomszuszira. Ime, nincs több huszonötévesnél s milyen lomha! Aztán milyen borzas, rendetlen, se nyakkendője, se keztyűje.

Mégis irigyen nézi egy darabig, mialatt azon gondolkodik, hogy miféle ürügygel kéne felköltetni. Rágyújt egy szivarra s a füstöt mind befújja az irtok képébe, de bíz' nem használ az. Valahára befordul a kocsí a fasorba, már látszanak a gazdasági épületek, a hintó is sokkal jobban halad, egyszer csak megállnak a lovak az ispán lakása előtt. Kárörömmel csap az inspektor az irtoka vállára.

- Kelljen fel no, megérkeztünk már! maga hétalvó!

Nem tudja túrni, hogy más ember még nappal is aludjék, mikor ő éjjel se hunyja be a szemét. Ez a borzasztó, örökös ébrenlét nem hagyja nyugton; egyre járja miatta a gazdaságokat: hátha kifáradna? hátha a változó levegő elálmosítaná? Gyűlöli azokat, akik édesdeden tudnak szunyókálni, de legjobban gyűlöli Pétert, aki szakadatlanul ott van mellette s szakadatlanul alszik.

Már régen kitette volna valahová a gazdaságba, de hátha nem kap más embert maga mellé? Akik eddig mellette voltak, mind megszöktek; ez az egy, úgy látszik, bírná; szenved ugyan, de türelmes, mint egy birka. Csak azt ne tenné, hogy még olyankor is alszik, amikor diktál neki.

Az ispán úr alázatos mosolylyal siet ki a hintórobogásra.

- Pfüh! micsoda kánikula ez! Van-e valahol egy kis árnyékja, ispán úr?

- Hogyne! van itt minden, még behűtött savanyú víz is. (Az ásványvíz nagy gyöngéje az inspektor urnak.)

Az omnipotens egy pillanatra elfeledi minden egyéb baját s igazán örvend.

- No csak elő vele!

Csinos környéke van az ispáni háznak; egy kis kerítetlen zöld udvar, benne néhány gömbakác-csoport; a ház előtt petúniás virágágyak s egy felfutóbabbal körülvett lugas. Ha nincs nagyon meleg, itt eszik az ispán. Az inspektornak is eszébe jut, hogy tán ide kellene bevonulni, úgysem soká tarthat már a hőség: esteledik.

- Ugyan, menjen csak, Péter, hozasson ide egy kis italt.

Mikor Péter indul, a principális meglöki az ispánt.

- Nézze csak, még járásközben is alszik. Sose láttam ilyen álmos embert.

Az ispán minden erejével csudálkozik, felhúzza a szemöldökét s megcsóválja a fejét. Azután beülnek a lugasba s várják az italt. Csakugyan kellemes itt; a nap csak rézsutosan érinti a kövér sűrű bableveleket; légy nincs, nem szereti a babot a féreg. Egy kicsit meghányják-vetik a gazdaság ügyeit, az inspektor úr meg van elégedve a felvilágosításokkal, rendben van itt minden. De most már csakugyan itt lehetne az a kis ital.

Az ispán felugrik s szalad Péterért. A konyhában azt mondják, hogy egy félórával azelőtt járt ott; bement a ténsasszonyhoz, minthogy annál vannak a pincekulcsok. A házigazda végigfut a lakáson s az ebédlő bördívánján megtalálja Pétert. Alszik a szerencsétlen.

- Az istenért, irnok úr! hova gondol? A principális mindjárt meghal szomjan.

Péter felugrik s ijedten néz körül. Mikor látja, hogy nincs itt az inspektor, megered a szava.

- Ugyan hagyjanak nekem békét! hallott már valaha valaki ilyet? próbálnák meg csak egyszer! látott már olyan embert, aki két hónapja nem jut hozzá, hogy kialudja magát? - Az ujságok mindig tele vannak olyan hírekkel, hogy valaki egy hétig is alszik egyhuzamban; nohát nézzenek meg engem, én két hét óta vagyok már ébren egyhuzamban!

Még folytatná, de éppen benyit az inspektor úr.

- Nini, hát maga ébren van? az is nagy csuda, mondhatom. Hol az ital? most már ki se menjünk, ha már itt vagyunk, itt is maradhatunk.

Az ispán kiporciózza a kvaterkákat s kimegy behűtött savanyúvízéért; Péter utána iramodik s a folyosón elfogja.

- Kérem szépen, hol fogok én hálni?

- Már micsoda kérdés ez? - förmed rá az ispán, - majd meglátja.

- De kérem, ne tessék haragudni, azért mondom, mert én az inspektor úrral nem szívesen hállok egy szobában. Mióta az uradalmat járjuk, mindenütt egymás mellé dugtak bennünket, de alig hunyom le a szememet, már talál valamit, amivel felköltson. Olyat még nem látott senki sem. Eszébe jut neki, hogy valami összeadási hiba volt a szemes termények várható

jövedelmének a kimutatásában s akkor elkezd megtanítani az egyszeregyre. Az isten áldja meg, ispán úr, mentsen meg erre az éjszakára.

Amikor visszamennek, Péternek is muszáj koccintani.

- De ne igyék sokat, mert majd újra elalszik tőle. Csak ne lenne mindig olyan borzasztó álmos, - figyelmezteti a principális.

Péter el van keseredve s egy csöppet se kínáztatja magát, nagyon csúszik a jó savanykás uradalmi löre valamennyiüknek. Az őrök alig áll a lábán, de kínlódik ahogy tud, hisz ilyen puszta helyen korán vacsorálnak az emberek, azt még meg kell várni.

Csakugyan hozzák nemsokára a vacsorát; Péter a túrók csuszát majd a fülébe rakja a szája helyett, annyira oda van. Hol az egyik szemét hunyja be, hol a másikat; az inspektor akkor is gyötri, nem akar fölkelni az asztaltól, pedig addig a többi se mehet szét. Oszd minduntalan kérdez olyat, amire csak az őrök felelhet.

Mikor már több kettőnél, eleresztik Pétert, hadd menjen feküdni. A borzas őrök kitántorog a vendégszobába, ott van neki is ágy vetve a divánon. Amint az ajtót beteszi, lerugja a csizmáját, gondol egyet, dühösen bujik bele a jó derekaljas ágyba, amit az inspektor számára preparáltak. Hogy fogja enni az onnipotenszt a méreg!... Azután siet aludni, tudja, hogy úgylis felköltik nemsokára.

A kvaterka mellett újra megcsóválta a fejét a principális.

- Betegsége az alvás! - mondja, Péterre célozva. - Pedig nagy imposztor. A minap ugyancsak lefőzött. Új csizmát hozott a suszterom, gondoltam, megugratom az úrfit egy kicsit, kijáratom vele a feszes bagariát.

- Tágítsa ki ezt a bocskort, - mondok, húzza föl, ha kimegy a gazdaságba.

Szikrázott a szeme, de föl húzta; tipegett, mint a ruca, majd megpukkadtam nevettemben, este csak azt lestem, merről jön négykézláb hazafelé.

De biz' az vígan füttyörészett s könnyen szedte a lábát.

- Ejnye, talán jó már az a csizma? - kérdeztem csudálkozva.

- Jó hát, - dicsekedett s elibém tartotta az egyik talpát.

Akkor láttam, hogy körül van vágva a bőr a talp mellett s a mennyivel sok volt a csizmában a láb, annyi ki is látszott belőle.

Mintha újra megharagudott volna a csiny emlékére, boszúsan ugrott föl.

- Ispán úr, lármát hallottam odakint.

Az ispán menni akart, hogy utána nézzen, de az inspektor visszatartotta.

- Ne bántsa, maradjon; Péter is kinézhet; fiatal ember, jót tesz neki a mozgás.

Beszólt a vendégszobába s majd megütötte a guta attól, amit ott látott. Kicibálta Pétert a derekaljas ágyból s rikácsoló hangon kergette:

- Menjen csak, üljön lóra hamar, a pócsi majorból hajtassa át hajnalban a birkát a nyüvesdi tanyára, hadd legyen együtt a jószág, mire kimegyünk szemlére.

Péter egy szó nélkül kapkodta magára a ruháját, kiment az istállóba, ott nyakon verte a kocsist és kidobta az ágyból, azután a pokróccal leterített vacokba belefeküdt maga.

A pócsi majorba pedig lovagoljon ki a lólábu ördög ilyenkor, éjfélben, ha neki úgy tetszik.

Erről persze semmit se sejtett az inspektor, aki mérgében megint visszament az ebédlőbe s előlről kezdte az ispánnal az egész kvaterkázást. Szörnyen bírta az italt, nyavalyás álmatlan ember léte.

- Ilyen ez a Péter, - panaszkodik de capo. - Valósággal beszámíthatatlan az örökös alvástól. Pedig ha én nem tartanám benne a lelket, elpusztulna. Mikor hozzám került s azt mondtam neki, hogy nahát hozassa be a holmiját, kivett a bekecse zsebéből egy nyakkendőt s azt mondta: „ehol a holmim!...”

Pitymallatkor eleresztette végre az ispánt is. Elmentek aludni. De biz’ a kutyák egyre ugattak, a kakas is elkezdett kukorikolni, a kondás pedig nagyokat pattantott kurtanyelű karikásával. Ezeket a pusztai hangokat könnyű megszokni s akkor jól alszik mellettök az ember, hanem az inspektort nagyon is izgatta a lárma, a szemét se hunyta le miatta. Különben majdnem bizonyos, hogy amúgy se aludt volna.

Már elfelejtette, hogy Péternek a pócsi majorban kellene most lenni s egyre tűnődött, hogy mivel ébreszsze föl. Csudálkozott, hogy nem hallja borzasztó horkolását s jobban megnézte a dívánt.

- Vagy úgy!

Nagy elégtételt érzett, hogy nemcsak egyedül virraszt. Képzeletében kint látta a boldogtalan Pétert a kutyatejfüves homokpusztán, amint éppen számba veszi a birkát s indítja, tereli errébb a nyáját.

Milyen álmos lehet! Bizonyos, hogy leragad a szeme, de az nem baj, azért elvégzi a dolgát.

Micsoda komikus látvány most ez a Péter az ő kajla bajuszával, pislogó szemével, hadaró káromkodásával.

Az irnok kényszerült virrasztásának a hite valóságosan megnyugtatja, kibékíti az inspektort a sorssal.

Hát mégis van valaki, aki vele együtt szenved és gyötrődik! a kinek a baja ikertestvére az ő bajának!

A nyomorúság közösségének ez a különös önző érzete egészen átmelegíti didergő tagjait s szinte kellemes bizsergést támaszt ereiben. Kivánni kezdi azt a gyönyört, amit az irnoktól elrabolt; lehunyja a szemét s csakugyan, mintha elálmosodnék végre az által, hogy ime, most az a másik nyög az ő megszokott szenvedése alatt.

Az üldözött Péter pedig épp’ akkor fordult másik oldalára a pokrócán.

Magyar kamat.

Nemsokára azután történt, hogy az öreg Salamon-zsidót agyonverték az aradványi úton.

Biz' annak már jócskán mult ideje; azóta be is rozsdásodott a Piros Pisták meg a Savanyu Józsik ragyogó csillaga, hanem akkor még napirenden volt a szegénylegénykérdés s kivált úgy a debreceni vásár táján csak koldus vagy bolond indult neki egyedül a Gútnak.

De hát mi az a Gút?

Egy nagy, széles erdő, valahol Debrecen és Nagy-Károly között, a nagy aradványi csárda közelében; a hossza egy egész, a szélessége háromnegyed mértföld; mindössze kiad vagy kilencezer holdat. Széles puszták és nagy uradalmak erdőrészei körítik; a bagosi pusztán túl már látszik a Nagy Csere, ott van Haláp és Fánicsika, meg a többi bihari erdőség, amelyek így együtt jól rászolgálnak a „rengeteg” névre.

Hanem azért mégis a Gút a koronája valamennyinek. Hej, ha azokban a sötét pagonyokban szóra kelhetnének a sátoros tölgyek! ha ki lehetne tudni, hogy mi mindenről susog a tisztások magányos nyárfája! Akárhány zuga van benne a Nyiresnek, ahol piros embervér hízlalta porhanyóbbra a kövér televényt; az apró ingoványok nádiverebét de sokszor megakasztotta nótájában az út mentéről szertevisszhangzó lövés döreje!

Ahány igazi meg kapcabetyárja volt Bihar vármegyének, az ott lakott a Gúton. Az volt a főhadiszállás, ahonnan egy Ráday se tudta volna kifüstölni őket. Mert baj idején úgy el tudtak tűnni, akár a föld alá, mint a vakondok. Jó volt erre az öreg templom, amelynek a romjai közt olyan kísértetiesen füttyörészett a szél, dudált a vihar.

Valamikor népes világ volt ott, hanem a kutyafejű tatár beleártotta magát abba is; elsöpörte az életet messze területen; azok a romok már csak arra valók voltak, hogy legyen min elszomorodni az utasnak; meg hogy bagoly és denevér lakja, holdvilág ragyogtassa mohos kövein az álmok országának a fényességét.

Még a hatvanas évek elején sokat hallattak magokról a Gút fenevadjai. Nem azok, amelyek loppal esnek a heverésző nyájra s agyarokkal emelik el a könnyűszerű prédát, hanem azok, akik ma kondásnak-gulyásnak állanak be az erdőszéli tanyák uraságaihoz, hogy vezetésük alatt holnap vagy holnapután rajt' üthessen a betyár-banda zöme a jól kiszimatolt védtelenségen.

Nagy mester volt ebben Peczér Gyuri, a félszemű cigány, akinél jobban egy comancho indián se skalpozhatta volna meg a kezére került utas embert.

Az öreg Salamont is ez a fekete hiéna vitte bele abba a csávába, amelyből csak Gábiel arkangyal kürtje fogja valamikor kiszabadítani, a mikor majd Ábrahám, Izsák és Jákob könyörülő istene megfizet azokért a kínokért mind a kettőjüknek.

Erről a Peczér Gyuriról egyébiránt keveset tud a história. Nagyon ritkán mutatkozott, mert hogy a félszeme miatt mindenki ráismert, hanem akik véletlenül látták, azok, ha bele nem haltak, utálatos dolgokat beszéltek róla. A kis, hitvány, vézna emberkén nem igen volt valami ijesztős, de annál több volt a visszataszító. Harminc éves mosdatlanság kormosodott a ragyás pofáján, amelyről a jóságos eső vitt le csak néha-néha egy-egy réteget; a kezén valóságos karommá idomult át az egykori köröm; még az ujjait se bírta egyenesre kinyújtani, úgy neki szoktak már az örökös markolásnak. Mikor Farkas Bénit megcsipte Kakas, a nagybányai csendbiztos, elvitte a kollégáival együtt Nagy-Károlyba, a megye székhelyére, ahonnan elkerült később Szamosujvárra. Ott settenkedtem, mikor a „kaucsukember”-t illendően meg-

kötözve, társaival együtt fölállították a megyeház udvarán. A makacs gonosztevő nem akart vallani. Hanem mikor azt kérdezte tőle a csendbiztos: „Kitől tanultad a mesterségedet, Farkas Béni?” akkor odasandított a lebbencs pislái alól és nyavalyás melléből felnyöszörgött: „Verje meg az isten Peczér Gyurit!” Ennek a félszemű cigánynak volt tanítványa a hiénák királya.

El lehet gondolni, hogy a Gúton, amely ilyféle keselyűk fészke volt, nem szívesen fordult meg akkoriban olyan ember, akinek a „gonosz” hatalma ellen nem volt biztosabb fegyvere, mint az, hogy jó lélekkel dicsérje az Urat.

*

A Fényes tó felől nagy ostorpattogással robogott a megszikkadt homokon a Lányi Bódi négyes-fogata. Egy szelídképű izraelita ült az öreg úr mellett s a hűvös őszi estére való hivatkozással jól körültekergette nyakát egy selyemkendővel, holott az öreg szétgombolta a mellényét is, hogy jobban járja tüdejét az esthajnali szellő.

A Gút szélére készült egy régi cimborájához, akit minden debreceni vásárkor meg szokott látogatni. A zsidót csak úgy hozta magával szívességből, hogy legyen, akivel elévődjék a hosszú úton; mert nagy imposztor volt az öreg, legkisebb mókái közé tartozott az, hogy lyukat furatott a padlásán a vendégszobája fölött s az alvó férfi vendéget kivizipuskázta a puha párnák közül.

Még fönt volt a piros égen a nap, amikor a négyesfogat befordult a tanya udvarára. De ’iszen csak éppen hogy befordult, mert abban a percben egy féltucat komondor úgy vágta magát a lovak elé, hogy az ostorhegyes rögtön két lábra állott tőlök, az istenadta gyeplős meg még jobban szügybe kapta a fejét zavarában. Moccanni se lehetett miattok, amíg az istállóból ki nem rikkantott valami pálincás torok:

- Aunye te csiba, te néné!

Arra a hat komondor szépen glédába kanyarodott és előre futva, elállotta a ház ambitusát.

A szegény izraelitát mézeskalácscsal se lehetett köztök keresztül csalogatni; végre Bódi bácsi szeliden nyakon kapta és a szekérből kiemelve, ölben vitte be a szobába.

- Hja, édes öregem, nálunk ilyen a világ sorja, - kacagott a házigazda, aki ezt az egész komédiát nagy lelki épüléssel gusztálta végig. - Ahol úgy szaladgál a szegénylegény, mint Börvelyben a vízi csirke, ott csak a kutyabecsületben lehet igazán megbízni.

Odabent azután a kvaterka mellett szomorú dolgokat tudott meg Bódi bácsi. A grófi gulyát, amelyből tizenkét pár ígás ökröt elsőnek akart kiválasztani, éppen ma hajtották be a debreceni vásárra, keresztül a Gúton. Pedig hogy sietett, hogy első legyen, aki alkut vett rájuk! Batkát sem ér az egész gazdaság, ha nem azzal a jószággal instruálja be, mert nincs annak párja hét megyében. És most ihol-e, elhalászsza más az orra elől.

Utólélni már nem lehet őket, de ha legalább volna valaki, akit előre ugrathatna valami üzenettel!... Csakhogy az egész házban mindössze egy kocsisember lézengett, aki az otthonlevő jószágra ügyelt; a két béres, meg a kerülők, mind kölcsönben voltak a gulya mellett, mivel-hogy a Gúton máskülönben úgy szétrebbentené a jószágot a betyár, hogy harmada se kerülne Debrecenbe.

Főtt a triumvirátus feje szörnyen. Bódi bácsi erővel a jóképű zsidót akarta útnak indítani, akit a pusztá tréfától is kivert a hideg izzadtság.

Egyszer csak beszél egy szurtos cselédleány:

- Gyűjjék ki, ténsúr! itthon van mán a sánta Tivadar!

- Hát küldd be, beste lelke!

A sánta Tivadar betepegett. Zömök, őszbecsavarodott ember volt, szemöldöke szinte a szemébe csüngött, hosszú bajusza gulyásosan ki volt sodorva, kétszer is a füle köré tekerhette volna.

Hangja recsegett, mint egy kukoricamorzsoló, amikor munkában van.

- No, meghoztam a csikót.

- Kinél találta kend?

- A Csáty-gyerek kötötte volt el.

- Hát oszt' hogy vette el kend tőle?

- Megfenyítettem őtet, (Pantomimikával jelzett egy nyaklevest.)

- Baj lehet még ebből, Tivadar!

- Lehet - neki.

Azzal se szólt, se köszönt, hanem kibicegett. Bódi bácsi nagyot nevetett a furcsa emberen.

- Az a nyitja, - magyarázta a házigazda, - hogy egy csikómat ellopta valami futóbetyár és ez az ember most előkerítette. Ismeri ez, ahány bicskás a Gúton van, mindet. Félnék tőle, mert roppant ereje van és nagyon kemény hozzá a feje. Az aradványi csárdában most esztendeje két kulacs lőréért fogadásból a legmarkosabb betyár főbe csapta a furkójával. A furkó eltört, Tivadar meg leült és szó nélkül megitta a két kulacs lőrét. Ilyen embert megbecsül a szegény-legény is, ezt meg különösen, mert sokszor elrejtette már egyikét-másikat a vármegye elől, de ha azután olyasmihez nyulnak, amit pártfogásába vett, akkor úgy bánik el velök, ahogy most hallottad.

- Különös egy ember.

Még a köhögős héber is ráhagyta, hogy abbiz'a.

- Nini, te Bódi?!... - szólt a házigazda s a homlokára csapott.

Bódi közbevágott.

- Fogadok, hogy egyet gondolunk mind a ketten.

- No, az derék lenne. Én Tivadart küldeném el a gulya után.

- Én is. Különb embert keresve se találhattunk volna.

A házigazda fölrántotta az ajtót és kikiáltott:

- Hej, Tivadar!

A kocogás, bukdácsolás ismét hallatszott az ambituson, azután bekerült.

- Átmenne-e kend most a Gúton?

Bódi bácsi jónak látta, hogy nyomatékosabban szóljon a dologhoz.

- Jó borra valóért, - mondá biztatóan.

Tivadar még csak nem is felelt neki, hanem a gazdájához fordult:

- Mire legyen az jó?

Kint már este volt s a szobában sötétes. A szolgáló behozta a lámpát.

- Ennek az úrnak lenne valami megbízása, - felelt a gazda és Bódi bácsira mutatott.

Tivadar egyet lökött a fején. Apró szeme végig legelte az öreg úr jól táplált alakját, egyszer csak odabicegett egészen elibe és merőn a szeme közé nézett.

- Ez itt-e?! - kérdezte élénken és megcsóválta hozzá a fejét.

- Ne csudálkozzék hát, hanem feleljen, sürgette Bódi türelmetlenül.

- Nono! nem fut az azér' el! - hát hogy is mondta az úr? - És ismét megcsóválta a fejét, még dűnnyögött is magában valamit.

- Elmenne-e kend a gulya után, de most mindjárt, valami üzenettel?

- Olyik ember elmegy akárhová, - felelt Tivadar elgondolkozva, miközben erősen szemügyre vette az öreg úr derekát, azután hirtelen kinyújtotta kezét a gyomra felé: - Sok pénz van ott, úgy-e?

Bódi bácsi majd hanyatt vágódott ijedtében.

- Ne ordíts úgy, barom! - kiáltott lelkendezve, mintha attól tartana, hogy a Gút valamennyi betyárja egyszerre a nyakába szakad; - hát ezt honnan tudod?

- Olyik embernek azért van szeme, hogy észrevegyen vele egyet-mást, - dörmögte Tivadar.

A házigazda hangosan kacagott, a sánta Tivadar meg egyre csóválta a fejét.

- Nono! nem kell félni, csak azér' mondom, mer' rossz helyen van az ott; nagyon kitoszul a gyomrán az öv.

Bódi bácsi leverten nézte körül magát.

- Ördög vigye a kánya-szemedet!

Tivadar megsodorta kifent bajuszát és nagyot nyelt utána.

- Magába' lesz az úr a Gúton?

- A kocsisommal, meg avval a másik úrral, ott ni.

Tivadar megnézte a göthös kis zsidót.

- Akkor magába' lesz, - mondá.

- De hát mi baja kendnek azzal?

- Az, hogy semmiről sem állok jól, ha velök nem megyek, már pedig akkor nem mehetek, ha most a gulya után futok.

A három uriember összenézett, Tivadar egyet köszörült a torkán.

- Peczér Gyuri is odakint van, meg még vagy két banda.

A zsidót szörnyen elővette a köhögés, még a hideg is lelteni kezdte.

Tivadar folytatta:

- Tudják mit? Bízva rám az úr azt a pénzt; ha már a gulya után megyek, elviszem Debrecenig. És amint ezt mondta, a sánta ember alakja kiegyenesedett, a szemében megvillant valami fény, amilyen csak a becsületes szemekben szokott csillogni. Ránézett a házigazdára, mintha a tekintetével azt mondotta volna: magyarázd meg nekik, hogy ki vagytok!

A gazda gondolkodás nélkül intett az öregnek.

- Bátran rábízhatod. Telkes gazda volt valamikor, azután leégett. Tíz esztendeje már, hogy a tanyán van: egymaga annyi, mint egy tucat pandur.

Bódi bácsi belenézett az ember arcába. Az visszanézte, egyenes, kemény tekintettel.

- Magyar ember kend? - kérdezte az öreg hirtelen.

- Az vagyok! - felelt büszkén a sánta Tivadar.

Bódi bácsi erre szó nélkül nyúlt alá bő mellényének és leoldotta a tüszőt a derekáról. Azután odanyújtotta Tivadarnak.

- A gulyát kísérő ispánnak mondja meg kend, hogy a legszebb tizenkét pár ökörré számítok. Azután várjon meg kend a „Bikánál” ezzel a táskával.

A kis héber összezsápta a kezét a feje fölött és kétségbeesett jajgatásban tört ki. Bódi bácsi felhajtott egy tele pohár bort és megkönnyebbülten sóhajtott egyet.

Tivadar kimondhatatlan szánakozással nézett végig a siránkozó izraelitán, azután büszkén nyújtott kezet az öregnek.

- Mennyi legyen benne? - kérdezte bizalmasan, a táskára ütve.

- Tízezer forint kereken.

*

Másnap este porfelhőt kavarva száguldott végig a négyesfogat Debrecen utcáin.

Bódi bácsi jóízűn pöfékelt egy ezüstkupakos tajtékipából, a kis zsidó szorongva hunyorgott fel rá, amint az ülés egyharmadán gubancá húzta meg magát mellette. Még most is lelte a hideg a tüsző miatt.

Amint a „Bika” felé befordult a fogat, messziről is észre lehetett venni, hogy egy lovas ember áll a kapu előtt. Bódi bácsi megösmerte a sárga kancát, amelyen a sánta Tivadar előtte való éjjel elindult a gúti tanyáról.

Mikor aztán a fogat megállott a vendéglő udvarán, Tivadar is leugrott a lóról. Az öreg Bódinak a gulya volt első kérdése.

- Nono, ténsúr! Olyik ember elvégzi, amit lehet, - dicsekedett a sánta Tivadar és odamutatott a tető alá, ahol tizenkét pár gömbölyű címeres kérődzött jámboran. Azzal alúnyúlt ő is a mellényének, ahogy tegnap az öreg Bódi tette és leoldotta a tüszőt a derekáról.

- Ihol van a bankó, - mondá büszkén és amint megfogta az öreg Bódi kezét, hogy bele tegye, egyszerre csak két nehéz csepp gyült a szemébe. Kicsordult és végigpergett viharbarázdálta sárga arcán.

Bódi bácsi megütődve nézte.

- Mit pityereg kend?

A sánta Tivadar megrázta az öreg úr kezét.

- Hát már nem ösmer rám? Csakugyan nem? Lássa, én még tegnap megösmertem. Tudja-e, mikor a gyermekem halálán volt, oszt' maga kiküldte hozzá a kocsiján a doktort!... Ejnye... Hát nem tudja?!... Meggyógyult ám a gyermek!...

A kérgeskezű, lágyszívű paraszt csak egyre rázta, szorongatta az öreg Bódi kezét s el-elakadt a hangja. Bizony Bódi már régen elfeledte azt az egyszerű esetet.

Hanem azért most nagyon melegegett a szíve körül.

A kis göthös zsidó is ledörgölt az arcáról egy könnycseppet a keze fejével s egyre mondogatta:

- Ez oszt' kamat!... magyar kamat!...

Söjtör Bandi.

- Egy volt csendbiztos elbeszélése. -

Rossz hírek keringtek egy idő óta a csörgei határról.

Nem volt ott nagy biztonságban az utas: kivált vásárkor jól tették az emberek, ha összeállottak csoportokba, úgy mentek át a somligeten, amely a vasadi pusztát összekötötte a csörgei földekkel.

Nappal még megjárta, de éjjel meg hajnalban ugyancsak résen kellett lenni. Egyszer itt, máskor ott elevenült meg valamelyik bokor, kipattant belőle egy lovasember, odarugtatott a megrémült vásárosokhoz, egyik kezében éles fokos, a másikban pisztoly, úgy követelte, hogy kiki adja elő, amije van.

A holtra rémült nép szót fogadott; örült, hogy a bőrét is nem kéri a zsvány. Csak mikor már elhangzott a lódobogás a fák közt, akkor néztek össze s kérdezgették egymást: milyen is volt?

Ki szökének látta, ki barnának; némelyik megesküdt, hogy maga volt az eleven ördög, olyan koromfeketén sötétlett az arca.

Hamar híre ment a dolognak s amint magam is neszt kaptam róla, elkezdtem tapogatózni. Kikérdeztem a kárvallott embereket, elmondattam magamnak apróra mindent s akkor úgy találtam, hogy tizenkét ember éppen tizenkétféle alakot írt le, akik közül kereshettem holtig az igazit.

Hanem egyben tökéletesen megegyeztek a vallomások.

Apraja-nagyja mind úgy beszélt a haramiáról, hogy oda van az növe a lova testéhez, nincs olyan csikós, amelyik úgy ülné szőrén a paripát.

De ha azt kerestem, hogy milyen lova is van hát a rablónak, már arra megint bolondnál bolondabb feleletet kaptam.

Ki feketét, ki sárgát, ki szürkét mondott; ha a panaszosokat összeeresztettem, majd megverték egymást abbeli pörlekedésökben, hogy kinek van igaza.

Igy hát nem volt egyelőre más, amin el lehetett volna indulni, mint az, hogy úgy oda van növe a rabló a lovához, - *mint egy csikós*.

No, a vasadi pusztá környékén nemcsak egy legény akadt, akire ezt bátran el lehetett mondani, csakhogy ki egy, ki más okból, nagyon bajosan eshetett volna komoly gyanu alá. Akármelyik került a csávába, mindjárt akadt szavahihető, tisztességes tanu, aki gyönyörű alibiket bizonyított. Még a csikósok közt is hiába kereskedtek jóorru kopóim, a ménes úgy bent volt állandóan a pusztán, hogy onnan ugyan könnyű szerrel s kivált észrevétlenül senki emberfia el nem kódoroghatott a buckás som-ligetig.

Csak egyetlen egy járt be közülök minden vasárnap Csörgére, annak szabadsága volt rá, mert egymaga három bojtárral ért fel. Az is hazakerült idejére, hajnaltájon. Hogy hol volt éjszaka? Biz' azzal a csikósok nem igen törődtek. Lehet már azt gondolni, hogy az olyan deli legénynek miben fő a feje, ha egy kicsit futja az ideje a mulatozásra.

Söjtör Bandi volt ez az egy, akiről senki se tudott alibit bizonyítani, pedig a rablások többnyire vasárnap éjjelre estek.

Bementem Csörgére a faluházához s megkérdeztem a bírót félvállról:

- Miféle legény az a Söjtör?

- Már mint melyiket tetszik kérdezni? Mert kettő vagyon ám.

- Ugyan úgy-e? No lám.

- Az egyik Söjtör Gyurka, a juhász; az itt lakik mindjárt a falu végén; jó csendes, becsületes legény, aki egész nap alszik a birkái mellett. A másik meg Söjtör Bandi, a csikós, az a vasadi puszták sólyma; garázda egy kicsit, hamar birokra megy, de azért nem tudunk róla semmi rosszat, ha csak azt nem, hogy majd agyonverte egyszer Gyurit, az öcscsét.

Érdekelt a dolog. Hogy történt az?

- Hát tetszik tudni, egy asszony, egy rossz asszony volt az oka. Igazság szerint a Bandié lett volna, oszt' Gyuri elszerette. Akkor még csikós volt Gyuri is. Ösmertem azt a tűzszemű boszorkányt, biz' az megverte mind a két legényt a nézésével. Mikor kisült a dolog, a kisebbik Söjtör futott a bátyja elől, aki halálra kereste. A csikósok Bandinak fogták pártját, megüzenték Söjtör Gyurinak, hogy oda ne kerüljön még egyszer közibök, mert kulacsra valót nyúznak a bőréből. A fiút, úgy látszik, nagyon szuttyongatta a kisbíró, érezte, hogy bűnös, örökre búcsút mondott a vasadi ménesnek. Itt szomorkodik azóta a nyája körül. Ha bátyját megsejti vasárnap, messzire elkerüli.

- Hát az minden vasárnap ellátogat ide?

- El az, a mátkájához. Az isten megszánta, elfeledtette vele az elsőt, most úgy van, hogy ha beüt a kalkulusa, elveszi a farsangon Kádár Julist, a molnárunk özvegyasszony-leányát.

Erre a napra eleget tudtam.

Egy betyár, akinek szeretője van, félig az akasztófán csüng már. Nem kellett sietnem. Az bizonyos volt, hogy a haramia vissza fog ide kíváncozni, akármerre vesse a sorsa. Nincs jobb csalogató az ilyen fenevad számára, mint egy szerelmes asszony; annak a turbékoló hívását meghallja a világ végén is; annak az ölelő karjai közé idáig repülne az óperenciás tengerekről is.

Hanem az asszonyt mégis látni kívántam volna.

Egy szökevény katonát kerestek akkoriban, akire névrokonság révén ráfogtam, hogy ebből a Kádár-familiából való. Hirtelenében felhívtam az egész családot a községházához s mialatt kisütöttem, hogy semmi közük a katonához, szemügyre vettem a menyecskét.

Pompás, ropogós, édes portéka volt, akár a juniusi cseresznye. Ha megmozdította a karját, - pedig untalan emelgette, - mindjárt úgy látszott, mintha ölelni akarna; egyre harapdálta a piros száját, tán, hogy ki ne törjön belőle a kacagó vidámság, tán hogy még pirosabb legyen. Hátról kötötte meg a fej kendőjét, úgy oszt' az egész ragyogó arca látszott, azzal a kis selyempihével együtt, amely mint a lehelet húzódott végig a huncutkájától a füle tövéig. Tele volt a nyaka gyöngygyel, kalárisal, hogy csakúgy zörgött-csörgött, amint ide-oda forgatta a fejét.

Egyenkint eresztettem ki a Kádár-családot, utoljára maradt a szép fiatal asszony. Annak megcsíptem az állát.

- No, szentem, magát nem küldöm ám el, ha akar, itt maradhat. Ej ni, micsoda szép kalárisa van!

A nyakához kaptam, de valahogy olyan *ügyetlenül*, hogy elszakadt a gyöngysor fonala, az apró gyöngyszemek, mint a kása, hullottak a szobában szanaszét.

Míg azt nagy kinnal összekeresgettük, volt idő egy kis beszélgetésre.

- Jobb volna, úgy-e, ha más valaki segítene itt most?

- Ugyan kicsoda, no?

- Hát az, akitől a gyöngyöt kaptad, szentem?

A menyecske jóízűen kacagott.

- Ugyan sokra mennék vele. Hisz' a keresztapám küldözgeti.

- Kicsoda a te keresztapád, hugom?

- A... hát a gyalusi mészáros, az öreg Istvándi, - mondta és majd az ágy alá bújt, úgy kereste a gyöngyszemeket.

Már pedig Gyalust úgy ösmerem, mint a tenyeremet; soha sem volt ott Istvándi nevű mészáros.

Most már bátran hazamehetett a menyecske. Ne vegye észre, hogy vallatom, mert akkor keresztvonást csinál a számadásomra.

Éppen jókor jött a kisbíró azzal, hogy egy meglődözött lovat hoznak a rétről. Azt már hivatalból is meg kellett nézmem.

A Muzsai Márton lova volt, a hóka. Úgy járt Muzsai is, mint vagy féltucat más gazda a faluban. Egyszer csak éjjel eltűnt a lova a falu lókertjéből s úgy akadtak rá másnap vagy harmadnap a határban, meghajtva, kifárasztva, kipányvázva. Mintha a boszorkányok jártak volna csúfságba a falusi gazdákkal. Senki se tudta, hogy esik ez, hogyan lehet úgy eltűnni egy lónak a többi közül. A Muzsai kancájával még az a szerencsétlenség is történt, hogy valami vadász a tengeri között meglövöldözte.

Megnéztem a sebet. Golyólövéstől való volt. Eszembe jutott, hogy a mult héten kirabolt kereskedő azt mondta, hogy ő rálőtt a betyárra. Hátha itt van a lövés nyoma? Akkor meg lenne fejtve a nagy rejtély, hogy miért látott az egyik panaszos fekete lovat, a másik meg szürkét. Azért, mert a rabló a falu méneséből válogatja ki egy-egy éjszakára a paripáját, azt oszt' reggelre elereszti megint. Semmi közük egymáshoz többet.

Ez is csak egy furfangos csikós fejében foganhatott meg, kelhetett ki.

Alig vártam már, hogy itt legyen a vasárnap; addig nem akartam kimenni a vasadi pusztára, hátha megorrontja a veszedelmet Söjtör Bandi. Egy kis meglepetéssel többre lehet menni, mint egy egész inkvizícióval.

Vasárnap délután bejött a legény a pusztáról. Csillogott a lova szerszáma; lobogós inge ujja szinte úszott utána, amint végig vágatott a falun; azt hitte volna az ember, hogy a dereka minden hajlásával lódít egyet pompás fekete ménjén.

A korcsmáig meg sem állt, tudta már, hogy ott várja Kádár Julis. Egy kis parázs tánc nélkül el nem lehet az ilyen kackiás asszonyféle, hát járta vele a legény alkonyatig, akkor megölelte s kivezette a táncolók közül, elvitte haza, a fészkébe. A lova ment utána híven, mint egy kutya. Magától befordult otthon az istállóba s várta, amíg feljön a hold, amíg a gazdája megint nyeregbe pattan s elmennek együtt, ki a pusztára: a legény szerelmes csókok mézével a száján, a fekete mén illatos füveket csipegetve a réteken, ahol az útjok vitt.

Megvártam, amíg egy kicsit kiturbékolják magokat, amíg a csókolódás első éhségét lecsillapítják. Azután már szelíd a legvadabb oroszlán is.

Egyszer csak minden bevezetés nélkül rájok nyitottam.

Az asszony megijedt, sikoltott, Bandi csak csudálkozott. Tisztességtudón kelt föl a fapadról, ahol az imént az asszonyt ölelgette.

- Mit akar itt a ténsúr?

- Majd én kérdezlek, fiam; azt szeretném tudni, honnan való ez a sokféle gyöngy a Kádár Julis nyakán?

- Honnan való? hát a keresztapja küldözgeti.

- Úgy-e, a gyalusi mészáros?

- Az hát, az Istvándi.

- Ne bolondulj, fiam; tudod te azt, csak olyan jól, mint én, hogy Gyaluson nincs olyan mészáros.

A csikós bambán fordította a fejét az asszony felé.

- Szólj már te is, Julis!...

Kádár Julis fakóra vált arccal állt előttünk, majd hogy össze nem esett. Nem mert a szeretőjére nézni: hozzám fordult s összetette a kezét.

- Jaj, ténsúr!... jaj, lelkem!...

Söjtör Bandinak a fejében valami világosság kezdett derengeni. Egy markolással lerántotta a sok csergő csecsebecsét az asszony nyakáról, tán még az eleven hús is utána repedt. - Ki adta ezt a gyöngyöt?!

- Jézus!... Jézus! - hebegte Kádár Julis.

A falióra elkezdte ütni a tizenegyet. Máskor ilyenkor a csikós már régen a rét közepén járt. Ma nagyon eltelt itt az ideje.

Az asszony kísérteti arccal hallgatta az óra kongását, mintha a rémület elvette volna az esztét.

Nyiszorgott az utcaajtó rozsdás kilincse, valaki jött.

Csend volt a szobában. Csak a rettegő asszony fogvacogása hallatszott. Söjtör Bandi úgy fülelt, mint a hiúz.

Azután kinyílt az ajtó.

Egy fényes villám suhintott végig a levegőn: a csikós fokosa. El akartam kapni, de nem tudtam. Akit a fokos ért, kettéhasított koponyával zuhant a földre.

Ott feküdt vérében a másik Söjtör, a juhász, aki másodszor is elszerette a bátyja szeretőjét.

*

A csörgei határban nem raboltak ki senkit sem azontúl.

A pünkösdi őzbak.

Gáli már bent volt az erdő felé vezető fasorban, amikor utána kiabált a felesége:

- Dezsőke, Dezsőke, hova megy?

Gáli visszafordult. - Megyek őzbakot lőni. Maga mondta, hogy vad kéne pünkösdre.

Az asszonyka tapsolt. - Vigyen el engem is, Dezsőke!

- Ohó, babám, ez nem virágos mező; itt megtépi a tüske és megeszi a szúnyog.

- Nem esz meg, Dezsőke; vigyen el.

Összetette a kezét, úgy kért. Az ura tétovázott.

- Csendesen lesz? - kérdezte bizalmatlanul.

- Csöndesen, csöndesen, futok, hozom a kendőmet, várjon, Dezsőke, lelkem.

Nemsokára jött, kipurulva.

Mentek, mendegéltek kettecskén. Alkonyodott. A fasoron túl, a mezőn, temérdek virág nyílt, mintha a pusztai háztól az erdőig tarka szőnyeget terített volna elibök a tavasz. Csak egy jókora séta volt ez az út.

Délután egy kicsit esett az eső, az árnyékban most is harmatos volt attól a fű. A vetés közt meg-megszólt egy szerelmes fürjecske: „vavau-vavau-pittypalatty, pittypalatty!

Az erdő szélén vén tölgyek álltak. Alattok már terjedt az árnyék, de ahol a leáldozó nap a lombjaik közt bekukucskálhatott: mindenféle aranyból szőtt hidak tündököltek. Ezeken a levegőben lengő fényhidakon átsuhant néha egy-egy bogár s megcsillant zománcos szárnya a sugárfürdőben.

Egy ívesen röpködő zöld madár rebhent ki a fölējök boruló vastag ágról s nagy surrogva szállt valamelyik beljebb eső fára, onnan sikogott élesen, tele lármázva a néma erdőt.

- Szégyelje magát; még egy zöld harkály is megijeszti. Mit csinál majd, ha jön a mumus?

- Ne csúfoljon, Dezsőke, csak maga itt a mumus, - mondta az asszony szerelmesen.

Messziről méla, egyhangu bűgös rezdült idáig.

- Vadgalamb! Menjünk arra.

- Ohó; hát az őzbak? Mindjárt elkészünk úgyis. Már helyben kellene lennünk.

Jobban siettek. Nemsokára beértek a sűrű vágásba. Ott világosabb volt, de azért az est hangulata ott is beborított már mindent. Az utat egészen benőtte a fű, semmi zajt se okozott rajta a lépés. Felséges langyos fuvalmak kószáltak fent és lent. Néha megmozdult a fű s lóbálni kezdte bokrétáját az alacsony vadlóhere, de a bokrok tetején egy levél se rezdült. Nemsokára ismétlődött a játék, megfordítva; a cserje fölött egy leheletnyi fuvalom szökölt, oly gyöngye, hogy még a galyat se rezdítette meg, csak a levelet; de attól meg az aljban nyíló virág maradhatott békén.

A vágást széles nyílás osztotta kétfelé. Fekete rigó roppent át egyik oldalról a másikra. Ahol fordult a nyílás: meg is lehetett látni a bozót e sötét koboldját, amint ugrálva, hosszú farktollát billegetve sétál a gyepen, úgy vadászgat a bogarakra. Csak egy pillanatig látni, mert a szemes madár rögtön észreveszi a hivatlan vendéget s eltűnik előle.

A vágás bozótja közül kimagaslott egynéhány jelzőfa. Megannyi magános őre az erdőnek. Ha vihar jön: abba kapaszkodik, azt tépi. A villám azt keresi. A sok viszontagság mindnek meg-ritkítja a lombját; tetejük olyan, mint a vénülő ember feje: kopasz. A száraz csúcságakra gerle meg vércse szeret letelepedni. A gerlék szárnycsattogva keringnek körülöttük; le-lelibbennek rájuk, onnan figyelnek, ott gurrognak, egymásnak udvarolván.

Már ez elhagyatott világ volt itt. Ezen az erdőrészen túl már az út is elveszett mindenütt s csak a vadak csapása mutatta, hogy életnek kell itt lenni.

- Nini, Dezsőke, nini!

Ragyogott az arca s erővel húzta az urát egy bokor felé. Bemutatott a galyak szívébe: - „Nini, fészek!”

Igazán az volt. Egy kis szürke madár röppent ki belőle, mikor észrevette, hogy nagyon nézik. Egy töviszúró gébics. Felült a bokor tetejére, onnét csettegett le, haragosan, izgatottan, a tollát felborzolva. Mindjárt ott termett a vészjelre a hím is. Együtt zsörtölődtek azután: „takarodjatok innen, mit akartok? még kihülnek drága tojáskáink!”...

A fiatal asszony ugyancsak ráförmedt az urára:

- No, lássa!... szegények! Hogy megijeszti őket!

- Tessék, még rám keni; hát én hívtam ide magát? - veszekedett a férje. De a menyecske közbevágott:

- Az őzbak!... elkésünk.

Jót csípett hozzá az ura karján.

Az ember felszisszent: - No várjon, majd visszakapja a szúnyogoktól.

Keresztúthoz értek. A metszőponton erdei rét terült. Az erdő terjedése irányában már kezdődött a fiatalos. Harmincéves fák, szálerdőnek meghagyva, megritkítva. Az ilyet szereti ám az őz.

Már lement a nap. Egyetlen sugár se játszadozott többé az erdőben; minden bokor a maga igazi zöldjével pompázott, amit meg nem szépít a váltakozó fény. S ez az őszinte zöld is folyvást vesztette élénkségét: öregedett az est.

Egy korhadó fatörzs sötétlett az egyik bokor mögött. Gáli leültette rá a feleségét s mutatóujját a szájára tette. Ez a mozdulat azt is jelenthette: „*nesze puszi*”; azt is, hogy: „*csend legyen*”.

Az asszony a pusztit visszaintette; Gáli azután beállt a bokorba.

*

Fent, a legmagasabb fánál is magasabban, szárnyas egerek játszadoztak. Neki-nekirohantak a szürkülő semminek, aztán, mintha villámos ütés érte volna őket, oldalt kanyarodtak, lefelé bukdácsoltak, meg újra föllendültek.

Esténkint milliárdnyi piciség, holmi szúnyogféle kóvályog az erdő fölött az elsötétülő levegőben: olyankor van aratásuk a szárnyas egereknek. Olyankor nesz nélkül szálldosnak, kanyarognak, lakmároznak, vacsoráznak. Terített asztal nekik az ür. Hang nélkül bujdossák be a homályos eget ezek a félénk ördögmadarak; néha kíváncsian vágódnak le valami ízes falat után; ha ilyen kalimpálásuk közben látja meg őket a pásztor: aggódva csapja fel kalapját, nehogy a hajába ragadjon a csúnya féreg.

Valahol harangoztak. Az „Áve Mária” szent imádsága szólott. Gáli nesz hallott maga mögött, arra visszafordult. Épp’ akkor emelkedett fel térdepléséből a felesége.

- Hát nem elimádkozza innen az őzet?!

- Hálátlan! Inkább *ide* imádkozom.

Már a tele hold is fenn volt. Már régen kijöhetett volna az őz, amelynek a váltóját Gáli ezen a ponton tudta. De semmi se mozdult. A bokrok közt éles pörccgéssel kezdte dalát a kabóca. Azt a furcsa dalt, amit a nagy szöcskelábak zongoráznak ki a hártyszárnyon. Torok nem kell ahhoz. A szakadatlanul ciripelő hang egy vadrózsa galyáról szólott; vele együtt terjedt a finom rózsailat.

Halk csettenésre tekintett vissza Gáli.

- Mi a manót csinál? - kérdezte néma fejmozdulattal. Az asszony megrezzent; összetette a kezét, úgy kért jelekkel bocsánatot. Mutatta, hogy megcsípte a szűnyog, azt csapta agyon kacsóján. Gáli kárörvendve intett: úgy kell, úgy kell!

Mélységes hallgatás. A vágás bozótjából egy árnyék válik ki. Meggondolt szökéssel közeledik.

- Ni, az őz, Dezsőke! - hallik halkán a Gáli háta mögött.

- Nyúl az, csacsi. Hát igazán nem tud hallgatni?!

A „füles” kíváncsian tekint a beszélő bokorra, egyet gondol s vesd el magadat, a sűrűségbe rugtat.

Messzire innen, a vaddisznók völgyében, róka ugatja meg a holdat. Hármaskakogása egyforma időközönként ismétlődik; az esti szél megborogatja az egész vágást, a sok bokor mintha mind-mind egyszerre sóhajtana. Már álmodik az erdő s van valami túlvilági ebben a sóhajtó álomban.

- Dezsőke, félek, - súgja kis idő múlva a fiatal asszony.

„Na még csak ez kellett, gondolja Gáli, ördög viheti most már az őzbakot.” Éppen vállára dobja a puskáját, de újra zörgést hall a vágásban. Esdekelve int hátra s a foga közt sziszegi: „pszszzsz”...

Már is sok volt a hang, a mozgás. Talán valami siket őz jön? Diana is asszony, hát szeszélyes: talán pártfogásába veszi régi imádóját most az egyszer.

A mozgás megújult. Abból, ahogy a bokrok szétváltak s galyaik újra összezsugorodtak, sejteni lehetett, hogy jókora állat jár közöttük.

Sütött a hold s minden levél fénylett. A cserbokrok közé valaha egy ezüst nyárfa tévedt s jól kimagaslott a nehezebben növő cserjéből. Az szinte ragyogott. Minél tovább nézte az ember, annál inkább úgy tetszett, mintha az egész fa hullámszerűen s lassan forogna maga körül. Remegő levelei tették.

A fa alatt, egy bokorban, fülemüle mulattatta párját valami búbas dallal, amit talán a sirázi rózsavölgyből hozott...

Ah, végre!...

Egy karsu szép állat szökik ki a holdfényes ösvényre: a bak. Gyönyörű korona díszíti a fejét; Gáli még a dús gyöngyözetet is látni véli az agancsa tövén.

A bak előre csapja a fülét és figyel. Lőni még nem lehet, kissé messzire van. Majd errébb jön; épp ide veszi útját.

Negédes szökéssel ugrik ide, lódul oda; mindenütt lecsíp egy szál fűvet, egy bimbót, egy sarjat. Pákosztos kíváncsisággal kóstolná végig az egész erdőt. Hja, őszokás ez!... Csak már egy kicsit közelebb fordulna.

Mintha parancsra tenné, jön már. Meg-megáll; útközben megtép egy bokrot, leszedi egy zsenge galynak a csücskét. Gyönyörű szép állat. Csak jó kedvében teremthet ilyet az Isten.

Gáli már tűkön áll; már kezdi emelni a puskáját.

Ekkor felkapja fejét a bak s nagyot harsam, mintha kísértetet látna. Egyetlen szökéssel átveti magát a nyiláson s ijedten böffenve menekül, ösmeretlen vidékek felé.

Gáli él a gyanúpörrel s abban a percben hátrafordul. Éppen jókor, hogy lássa, mint lobogtat egy fehér zsebkendőt a felesége. Azt ugyan észre kellett vennie a baknak.

A szegény Nimród csak elhül.

- No hallja!...

Az asszonyka zavartan borul a nyakába: - Ne haragudjon, Dezsőke lelkem; olyan gyönyörű volt, csak nem engedhettem, hogy agyonlője.

- Na persze, persze, - dohog boszúsan Gáli. - Hanem most már lőjjön magának vadat pünkösdre a püspök.

A menyecske kacag. - Ha csak özpecsenye kell, szívem, ne félj, csinálok én nektek ürücomb-ból olyat, hogy mind a tíz ujjatokat megnyaljátok.

*

A kabóca még folytonosan pörög.

Ők ketten összesímulva, szerelmesen mennek hazafelé.

Hajnalodik.

Zsupayné nagyasszony hazavitte a fiát őszi vakációra.

Karácsonykor látta volt a gyereket utóljára. Akkor még nyafogva kapaszkodott a lurkó az anyja köpenyébe s a derék, jóságos jezsuita-páterek alig tudták ott fogni magoknál; tyúkkal, kalácscsal csalogatták vissza a konviktusba, de persze, semmit sem adtak meg neki a sok szép ígéretből. Mikor aztán eltelt a másik félesztendő, - a nyári, - megint megjelent a nagyasszony a csendes szürke ház kapuja előtt, hogy számon kérje az intézettől az ő drágalátos „fiukáját.”

Hát a télen itt hagyott szelíd, finom legényke helyett egy bumfordi kamasz rohant feléje a konviktus kertjéből s vibráló kappanhangon rikácsolta: „mamám! mamám!...”

A nagyasszony meghökkent s magában felkiáltott:

- Jesszusom, csak nem cserélték ki az én szép fiukámat ezek a csúf papok?!

De bizony nem cserélték. Hanem a kölyök egy félesztendő leforgása alatt belekerült a kamaszkorba; elidétlenedett, megnyurgult, nagy bibircsók nőttek a homlokán, esetlenné vált a mozdulata, gyereksopránból férfias baritonba, meg visszaugrándozott a hangja, úgy, hogy a „mamám-mamám” olyformán hangzott a szájából, mintha mind a négy szótagot más ember mondta volna.

A főtisztelendő urak úgy magyarázták, hogy ez a „pubertás”, a serdültség s szépen megkérték a nagyasszonyt, hogy most már ne is hozza vissza hozzájuk a „legényt”, mert úgyis előre látják, hogy nem bírának vele.

Zsupayné hát elvette az ő „fiukáját” minden cók-mókjával egyetemben s alig titkolható anyai büszkeséggel vitte az apjának.

A béres-gyerekek mind kint ácsorogtak a poros szekérúton, úgy várták a néhai csaták vezérét, aki őket annyiszor elagyabugyalta. „Ahun gyűnnek mán ni!... mingyá itt lesznek!” - örvendettek, mikor az ócska batár a tanyai fasorba befordult. Kocogva indultak az utasok elé, de ugyan-csak nagy volt elszontyolódásuk, amikor egy embernyi kamaszt pillantottak meg a nagyasszony balján. No, ez ugyan már nem pigézik többet ő velők.

Apuskának el nem állott a kacagása attól kezdve, hogy megszólalt a fiú. Szörnyen tetszett neki, hogy olyan mekegő, károgó, éretlen hangok kérezkedtek ki a torkából; lopva vizsgálhatta is, hogy ugyan látni-e már ábrázatán valamicske nyomát a „férfiúság nem gyáva mohának.”

Zsuzsa, az öreg dajka, csak összecsapta a kezét, amint meglátta, de már nem merte megölelgetni, mint azelőtt. Csak a szeme könnyezett most is örömeiben, egészen régi módra.

Fölfordult a ház fenekestől.

Bandi úrfi itt, Bandi úrfi ott. A nagyasszony nem győzött érte eleget aggódni! „Fiukám, vigyázz, le ne essél a lóról; fiukám, az Istenért, bele ne fúlj az usztatóba; édes fiukám, meg talál ártani a sok dohány;” - egyszóval, fiukám, ez is, az is.

Estefelé eljutott a „fiuka” a kert hátuljába, a paszulyszedőkhöz, ahol a vén Mucsiné felügyelete alatt szedték a parasztleányok a sok gyönyörű futópaszulyt.

Már akkor lefelé ment a nap, piros orcájával a fűzfák tetejéről kandikált vissza, tán hogy megnézzé még egyszer, hogy micsoda legénynyé nőtt már az a kölyök Zsupay Bandi.

A magasra kúszott paszulyinda fakósárgán, zölddel keverten tarkállott egy nagy darab földön. Zománcos szárnyu szitakötők röpködtek fölötte s le-lecsaptak, megültek a paszulykaró hegyén. De hamarosan szárnyra kaptak megint, mert untalan mozgás, zörgés, szöszmötölés támadt a paszuly közt, mintha tolvajegér bujkált vón minden karónak a töve táján.

S az állandó zörgésen kívül még csengő nóta is hallatszott onnan. Az csalogatta nagyon az úrfi.

Hát amint nagy sebbel-lobbal oda toppan: olyat zördült egyszerre az egész paszulytelep, mintha egy csapat hűsölő gerle rebbent volna ki, szárny verdesve. Elhallgatott a nóta.

Megérezték az „idegent” a leányok s felálltak. Bandi csak azt látta, hogy fekete gyémántok csillognak, kék nefelejcskek nyílnak az ősz mutató hervadt inda közt. Azok voltak a bámuló, kíváncsi leányszemek.

Bolondul, de ártatlanul ugrott neki annak, amelyik legközelebb volt hozzá.

- Miért nem danolsz?

Meg akarta húzni a leány pántlikás haját, de a fruska elugrott mellőle s sziszegve, tüszszögve csapott a kezére.

- Sicc te!... vadmacska! - morgott a kamasz, sajgatóván vörös kezefejét.

A kert elején a kedveskedés minden változatával kiabált anyuska: fiukám, fiukám, merre jársz?

Bandi úrfi ott hagyta a lenyugvó napot, a zománcos szitakötőket, a karmolós vadmacskát, s futott a mamájához.

Másnap arról panaszkodott Mucsi néni, hogy nem hagy békét az úrfi a paszulyszedőknek. Kergeti, kínozza, ijesztgeti őket; egyiknek szitakötőt eresztget el a füle mellett, másiknak zöld békát dugdos a nyakába, hogy mind nyavalyatörős lesz már a sok ijedtségtől.

A nagyasszony szeliden dorgálta az úrfi. - Ej-ej, fiukám, 'isz akkor sose szedik le azt az izét; erigy inkább a cséplőkhöz apáddal.

El is indult, de a csűr mellett meglapult, amíg azt nem látta, hogy az anyja a folyosóról befordul a házba. Akkor átvette magát a kert tépett sövényén s futvást-futott a nagy tábla paszulyig.

Azt a karmolóst kereste ott.

- No, te vadmacska, itt vagyok ám megint. Danolsz-e már?

Az őzsemü süldőleány rávetette a tekintetét, s inkább óvatosan, mintsem gyáván húzódott el tőle.

- Nono, nem bántlak, nem eszlek meg.

Nem is bántotta ezt az egyet. A többi összelövdözte paszulyszemmel s megtépásztta, amelyik a kezeügyébe jutott; - a vadmacskát legföljebb virággal dobálta meg.

- Nesze georgina!

A leány elbillentette a derekát a feléje hulló piros virág elől s durcásan sandított a fiúra. Keszkenőjét az arcába húzta, hogy alig látszott belőle valami.

Az úrfi a méhes fala körül talált valami dolgot; ott volt a vadmacska kis kosara is, a többi mellett. A leány észrevette, hogy belenyulkál a gyerek; úgy ment neki, mint egy suhanó sólyom. Felkapta a kosárkát előle s villogó szemmel vizsgálgatta, hogy ugyan miben főtt már megint az a gonosz feje.

Az úrfi felhúzta a homlokát s pantomimikával jelezte, hogy van ám valami benne. Aztán eloldalgott, úgy nézte örvendezve, hogy milyen gyanakvó kíváncsisággal bontogatja a leány a kosárba dugott papirost. Egy jókora darab sütemény volt abban.

Helyére került a kis kosár mindjárt. A vadmacska ment vissza, paszulyszedni. Egy világért se nézett vón az úrfi szeme közé, pedig az megint ott őgyelgett a méhes körül; telerakta a többi kosarat csalánnal, szúrós vadgesztenyével. Mikor elkészült, megint csak a vadmacska mögé osont s titokban megcsípte az arcát.

Mucsiné épp akkor pislantott oda. Mérgelődve mondta:

- Nyughasson az úrfi!... Az még kikaparja a szemét, meglássa.

*

Utolsó napja volt a paszulyszedésnek.

Az úrfit már kora reggel kivitte az ördög a kert végére; ott lábatlankodott, amíg csak ebédelni nem hívták.

Némelyik leány már nekibátorodott s az Árgyilusát is emlegette. Mucsiné egyre dohogott, dörmögött.

- Már ez így lészen, amíg le nem szeditek ezt a rongy paszulyt, hát csak siessetek.

Siettek is, amíg meg nem kondult a déli harangszó; akkor úgy illett, hogy abban hagyják a munkát. Akkor megszabadultak az úrfitól, leültek szépen sorjában a méhes árnyékos oldala mellé, elővették a kosarakat, kiki fölterített magának s jóízűen fogyasztotta az ebédet, amit a nagyasszony küldött a konyhából.

Azután a fejük alá tették a karjokat párnának; beborították arcukat a keszkenőjükkel, hogy ne járhasa a légy; behúzták meztelen lábokat a viganójok alá s elszundítottak egy kevéskét a déli melegben.

Vagy nagyon is hamar elkészültek az ebéddel *odafent*, vagy éppenséggel nem fért már a bőrében az úrfi, elég az ahhoz, hogy egyszer csak szaladt végig a kerten, a málnasor mentén, le a méhes felé.

Mikor a lucernáson áthaladt, közel a méheshez, úgy megcsapta a hőség, hogy lecsöndesedett s bágyadtan lépkedett. Ahogy megbolygatta a lucernát, kicsi kék pillék raja libbent ki a fonnyadásnak indult levelek alól. A tábla szélén egy napraforgó tányérja hajlott elibe, azt félretolta s ekkor épp odaesett a tekintete a méhes belsejébe.

Onnan mintha kinézett volna valaki ő rá.

A vadmacska volt ott; kis kosara fölé hajolt, abban babrált.

Mélységes csönd volt az egész kertben. A madarak meglippentek, hallgattak; a meleg őszy ragyogott; az érettség teljessége hatalmasodott el mindenben.

A fiú maga sem tudta, mitől fél; lábujjhegyen lopózott a méhes sikátorába. Senki se volt ott más, csak ő, meg az a leány. Meg a zümmögő méhek.

Közelebb húzódott... még közelebb. Bizonyos volt benne, hogy a vadmacska érzi a közelségét, hogy hallja a porond halk ropogását. És még se mozdul.

Mért nem néz most is a szemébe, villogó tekintettel, mint máskor, hogy elijeszszesze?!...

Mért nincs itt Mucsiné, hogy rájok förmedjen; szidja a leányt, fenyegetse az úrfit!

Egy cséplőgép zakatolt a gyerek fejében, kinyújtotta a karját s elgyöngülve fonta a leány derekára.

A vadmacska megrezzent, de nem igyekezett szabadulni az erőtlen ölelésből. Csak vérpirosan, nedves, lesütött szemmel, pihegve nézte a kis kosarát, amiben pedig semmisem volt.

A kamasz fülében elkezdett zúgni a jezsuita páterek nagy harangja. Meg még valami. Igaz volt-e, nem-e, ki tudja? Ő úgy hallotta, mintha az egész kert megtelnék ezzel a hívással:

- Fiukám, fiukám!

Hamar eleresztette a kis leányt s rogyós lépésekkel indult futásnak, vissza, a mamájához.